

Morvay

—

A

trubadur

és társai

12-479
10

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

• ERDÉLYI •
KÖNYVBARÁTOK TÁRSASÁGA

IRODALMI VÁLLALAT

SZERKESZTI MORVAY ZOLTÁN

MORVAY ZOLTÁN

**A TRUBADUR
ÉS TÁRSAI**

REGÉNY

X.
KÖTET

RÉVÉSZ-BÉLA KIADÁSA 1925.
TÁRGU-MUREŞ—MAROSVÁSÁRHELY

ERDÉLYI KÖNYVBARÁTOK TÁRSASÁGA IRODALMI VÁLLALAT

SZERKESZTI MORVAY ZOLTÁN
TARGU MURES MAROS-VÁSÁRHELYT
KIADJA RÉVÉSZ BÉLA
TELEFON 61.

Az „Erdélyi Könyvbarátok Társasága” Irodalmi vállalat célja Erdély magyar olvasóit jó és olcsó könyvekhez juttatni. Aki az Erdélyi Könyvbarátok Társasága irodalmi vállalat-*a* évi 200 leivel előfizet, évente 20 kötet 160 oldalas regény és elbeszélésekből álló kis könyvtárt kap Erdély legkitűnőbb íróinak műveiből. Ezek a könyvek egytől egyik mind valóban szerkesztő, gyönyörködtető és irodalmi becsülettel bíró írásművek. — Ilyen kötetek bolti ára ma 100 lei, ennél fogva minden olvasni szerető művelt ember maga ellen vét, ha nem fi et elő az „Erdélyi Könyvbarátok Társasága” kiadványaira. — Az előfizetési díj félévi 100 lei előlege részletkben is lefizethető — Gyűjtőívvelkkel szolgál és előfizetéseket elfogad e művek kiadója Révész Béla könyvkereskedése Targu-Mureş: Marosvásárhely

A legközelebb megjelenő sorozat tartalma:

XI. Dósa Endre
Kortársaim	XVI. Erdélyi költők
Áprily, Reményik, Szabolcska,
Szombati Szabó, Walter
XII. Nyirő József
Regény	XVII. Csörgő Tamás
Essayk
XIII. Osvát Kálmán
Publicisztika	XVIII. Kadár Imre
Elbeszélések
XIV. Sipos Domokos
Regény	XIX. Ligeti Ernő
Utiképek
XV. Szini Lajos
Elbeszélések	XX. Tabéry Géza
Regény

Az „Erdélyi Könyvbarátok Társasága” legközelebbi sorozatát 100 lejes kedvezményes áron csak azok kaphatják meg, akik az előfizetési díjat (100 lejt és postai szétküldésnél további 10 lei portókötséget) 1925 augusztus 15-ig a kiadóhivatal címére (Révész Béla könyvkereskedése Targu-Mures—Marosvárhely) beküldik. — A második sorozat ez év november közepén jelenik meg.

ERDÉLYI KÖNYVBARÁTOK TÁRSASÁGA
IRODALMI VÁLLALAT □ SZERKESZTI MORVAY ZOLTÁN

X. KÖTET

MORVAY ZOLTÁN

A

TRUBADUR ÉS TÁRSAI

REGÉNY

II. KIADÁS

III. KÖTET

KIADJA RÉVÉSZ BÉLA KÖNYVKERESKEDÉSE
TÁRGU-MUREŞ 1925 MAROSVÁSÁRHELY

MORVAY ZOLTÁN

KÖNYVEI

Angol kisasszony. Bohózat 1 felvonásban

Egy 6000 kilométeres séta története.

Utirajz

Randevu. Vigjáték 1 felvonásban.

Szürke történetek. Elbeszélések.

Öt miniatűr kötet.

A trubadur és társai. Regény.

Októberi fellegek. Regény.

Minden jog fenntartva

Az „Erdélyi Könyvbarátok Társasága“ cimlapját
Gulyás Károly rajzolta.

12479/100

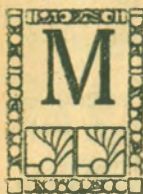
ORSZÁGI EGYETEM-KÖNYVTÁR
Könyvtár
1942. év 8595 sz.

Tip. Lakatos & Szabó Tg.-Mureş

XIX. Ködbefult napsugarak.

MIKOR a társaság másnap reggel Bánosra megérkezett, meglepetés érte, Csák künn volt az állomáson s a haza gyalogmenő Brunnerékhez szegődött s a vak bárónénak udvarolt, amit Fáni, apjával előttük karonfogva menve, látszólag hidegen, de boldogan hallgattott. Csák egy kissé köhögött, de komoly baja nem volt.

Domokos és Deér szintén gyalog mentek el a „gőzbe“, úgy hogy a kocsijukba Ilonkával és Gyözővel Domokosné az elébük kijött Eliz kisasszonnyal ült be.

Mikor az állomástól befelé hajtottak, Kozár szeretettel nézegette Bános egyszerű kis főterén a régi, komoly, emeletes házakat. Egy éve nem volt itthon. És elgondolta, hogy azóta mennyi minden történt vele. Kellemetlenül gondolt a Gersternével való kalandra, de aztán Ilonkára nézett és elmúlt a rossz kedve. Nevetve kezdett deklamálni:

— Itt születtem én ezen a tájon
Az alföldi szép nagy rónaságon
Ez a város születésem helye.
Mintha dajkám dalával vón telve
Egy esztendő! Az idő, hogy eljár
Cserebogár, sárga cserebogár! . . .

— Hol jobb — mosolygott Ilonka — a világban, vagy itthon?

— Még ezt kérdezni is lehet? — mondta a fiu a lány szemébe nézve hosszasan. Csak itt jó . . . — Aztán magában utána gondolta: Itt, temellett?

A főutcát beszegő nagy vén vadgesztenye fákön megritkultak a levelek és ami rajtuk maradt, gyönyörű aranypiros színűvé vált.

A piktor megjegyezte:

— Ezek a falevelek, mikor meghalnak, akkor veszik fel az élet színét.

— Szénégető cigánynak tőkén a szeme — jegyezte meg Domokosné. — Látszik, hogy festő vagy, mindig mindenben a színeket látod.

— A tavaszt már megfestettem, majd az ősz is meg fogom festeni — álmodozott a piktor. — Egy szép hervadó rétet, egy haldokló erdő mellett s hozzá bus, szürke őszi fellegeket, melyeket a lemenő nap aranyoz meg . . . Majd . . .

Ezalatt hazaértek.

Győzőnek és Ilonkának első dolga volt lefutni a kertbe. Itt mondta egykor egy kis fiu, egy kis lánynak, hogy ha majd a király megveszi a képét, érte jön és nőül fogja venni.

A kert, a fák, a virágok olyanok itt most is, mint akkor, csak tiz évvel öregebbek, akkor is ilyen szép verőfényes ősz volt, tele napsugárral, hervadó levéllel. És a két szerelmes, ahogy végig sétált a hervadt levelektől borított utakon, nem tudott egymásnak semmit sem mondani, csak fogták egymás kezét és nagyon boldogok voltak. Végre a fiu elébe állt a lánynak.

— Itt ígértem magának egykor, hogy ha a

király megveszi a képem, eljövök és feleségül veszem. Lesz-e hát a feleségem Ilonka?

A lány boldogan mosolygott a fiura, de a fejét tagadólag rázta:

— Nem leszek! — mondta csöndesen.

— Nem? — hördült fel a fiatal ember és az arca igen elsápadt.

A leány gyönyörködve nézte a megszeppent festőt.

— Nem — mondta határozottan a lány és az alakja szinte nagyobb lett s a hangja erélyesen csengett. — Én nem az a lány vagyok, aki egy megunt szerető után rögtön a karjaiba veti magát egy fiatal úrnak, csak azért, hogy ez az ur megszépségtét szívét velem gyógyíttassa meg. Maga édes Győzőm, nagyon jól tudja, hogy én magát szeretem. Erről sokszor meggyőződhetett. De a méltóságom megkívánja, hogy vétkeiért megbüntessem. A büntetésem nem lesz kegyetlen, mert nem is ismerem a maga bűnét és amint már mondtam, nem is akarom ismerni. De hogy bűnös volt, ez tény. És éppen azért bűnhődnie kell és bűnhődni fog. A büntetés pedig ez lesz: Egy hónapig nem kap az előbbi kérdésre választ. Egy hónapig nem szabad magának még a kezemet sem megcsókolnia.. S egy hónapig nem szabad önnek engem Ilonkának nevezni, hanem: kisasszonynak. Ezt el kell viselnie. Én tudom, hogy ez a büntetés nincs olyan nagy, mint amilyen nagyot ön én ellenem vétett, ha ön szeret engem, ha ön meg tudja bántani a bűneit, levezekli a rászabott penitenciát . . . S egy hónap múlva . . . majd meggondolom mit válaszoljak . . .

A festő lecsüggesztette a fejét és úgy maradt

állva Ilonka előtt, ahogy a kérdése feltevésekor állt, hajadon fejjel s kalapját a kezébe fogva, a göndör haja közt egy ráhullott nagy piros hárslevéllel. S magába azt gondolta, hogy ez a büntetés nagyon enyhe az ő bűnéhez képest és jó szerető szive van Ilonkának, hogy ennyivel megelégszik. De aztán azt gondolta, hogy ez a büntetés még sem olyan enyhe, mint amilyennek látszik. Hogy ő egy hónapig nem kap választ, hiszen jó, ő már tudja a választ, de hogy egy hónapig melegen ne szóljon Ilonkához, hogy egy hónapig a kezét se csókolja meg... ez, ez lehetetlen...

Valami kis ámor szobor volt egy virágágyban vele szembe, aki arcátlan mosollyal vette a nyilával célba a festőt és a kis vigyorgós szája, mintha azt mondta volna:

— Igen? De mikor Gersternével szerelmeskedtél és három hónapig levelet sem irtál ennek a szegény kislánynak, az nem volt kibírhatatlan, nem volt lehetetlen?

Aztán a büszkesége is elkezdett lázongani, hogy őt ez a kislány büntetni akarja; ilyen gyerekesen, mint egy csinyt tett diákot. Kezdett a nagy önérzet Győző urban ágaskodni. Ez nem mehet így. Hohó! Ő Kozár Győző, egy országos hírü festő, két hónap múlva nagykoru, huszonnégy éves, ötvenezer forint vagyonnal bíró, erős fiatal ember (most adta először össze, hogy az eladott többféle festményekből mennyi is jön be.) Hohó! Jó lenne talán ha nem hagyna magával packázni, Az asszonyfélét nem jó elkapatni, mert kinyilik a szeme. Fájdalom, Győző urban ez a gondolat kerekedett felül. Büszkén vetette fel a fejét,

amelyről a nagy piros hársfalevél ijedve libbent tova, s már akkor nem a jó Győző gyerek volt, hanem egy szurósszemű férfi s olyan kifejezést öltött az arca s olyan kemény volt a hangja, mint mikor Fáni megszeppent tőle. Az ajka is gunyosan mosolygott, amint elrecsegte:

— Ha ön úgy véli, hogy ezzel a büntetéssel szükséges engem megalázni, én elviselem. De én úgy érzem, hogy ez a gyerekeskedés egy nagy jéghegyet tolt közénk. Ön a Brunner bárónőtől olyan dolgokat tanult, amelyeket — félek — meg fog bánni. Ez pedig baj ám, kedves —kisasszony! . . .

Meghajtotta magát Ilonka előtt nagy alázatosan de aztán annál feljebb emelte a fejét. A kalapját fektette, aztán sarkon fordult és felment a szobájába.

Ilonka először nagyon megszeppent, de később elgondolkozott és mosolygott:

— Oh, kedves kis majmom, majd megbékülsz! . . . Meg aztán, ennyi elégtétellel tartozom magamnak! . . . Punktum!

S Ilonka is felment a lakásba.

Ebédnél összekerültek. A festő már egyáltalán nem volt bosszus, sőt igen vidáman csevegett az asztalnál levőkhöz. Ilonkához is szólt egy pár udvarias szót, de a keresztnevéen nem szólította. S megemlítette, hogy délután kiutazik a birtokra vázlatokat készíteni és csak holnap este jön haza. Ennélfogva ne várják, mivel a vonat tíz órakor érkezik, ő egyenesen a majálisra megy hazajövelete után, csak átöltözik.

Ilonka mosolygott. És azt gondolta, hogy ezzel a festő őt akarja megboszantani.

— Ahogy jönnek látja, kedves barátom —

mondta szívélyesen Ilon, az ebédet Domokosnének megköszönő piktor felé.

Kozár aztán csakugyan elutazott délután. Ilonka az ablakból leste az elmenő festőt, aki fel sem nézett a lány ablakára, pedig a kis ítélő bíró csókokat dobált az elmenő bűnös után.

*

A bánosi kisasszony napi bál olyan mulatság, amelyeneket ma már ritkán rendeznek még vidéki városokban is. Az idős bánosiak több mint félszázadra visszamenőleg emlékeznek, hogy ez a mulatság mindig meg volt tartva s habár az idők változásával maga a mulatság is változott, ez csak annyiban vehető észre, hogy p. o. negyven évvel ezelőtt, lombsátrakban tartották a mostani nagyapák a vigasságot, üvegburkos gyertyák világítottak a sátrakban s a fiatalemberek maguk hordták le a közönségnek az innivalót s talán az asszonyok toalettje nem került akkor annyiba, mint ma, ám bár ma is szigorúan ki van kötve, hogy „a hölgyek kéretnek a lehető legegyszerűbben megjelenni!” amit csak annyiban fogadnak meg a szép lányok, hogy a ruhájuk, amibe ide jönnek, egyszerűen van megvarrva, de bizony csak drága kelme az és a férjek és a papák nem veszik észre a szabószámlákról, hogy erre a mulatságra „olcsó ruhában” ment a feleség, vagy a kisasszony.

Ma már a bánosi ligetbe nem lombsátorban huzza Rácz Muki, mint hajdan Boka Samu, a talpalávalót, „hanem az Erzsébet pavillon parkettes termében, nem gyertya, — hanem villanyvilágítás mellett lesznek szerelmesek egymásba a fiatal urak és a kisasszonyok. De azért ma is szerelmesek lesznek csakugy, mint nagyapjuk és nagyanyjuk

ötven évvel ezelőtt. Minden megváltozhatik, de a szerelem örök és változatlan s belopja magát a szivekbe, mint ahogy minden tavasszal felcsókolja a kikelet a szendergő virágokat és egyiket soká élteti, másikat hamar elhervasztja ragyogó nap-sugarával.

A kisasszony napi mulatságból csak a batyu rendszer maradt még fenn a régi időkbel. Ugyanis a lányos családok ételneműt hoztak, amelyet egy közös büffébe kellett beadni és a kisasszonyok a fő és algazdasszonyok utasítása szerint szét-hordták a vendégek asztalához, akik dijtalanul vacsoráltak, a fiataluraknak ellenben az innivalót kellett fizetniök.

Ez alkalommal Tallöczy grófné vállalta el a főgazdasszonyi tisztséget, mivel most, mint máskor szokott ezidőtájbannem volt külföldön, a délvidéken. Ismerőseink közül Domokosné és Dernőy báróné algazdasszonyok voltak, Ilon és Fáni pedig kiszolgáló lányok a többiek között. A Fáni mamája természetesen ilyesmiben nem vehetett részt, ő ott ült a főgazdasszonyi sátorban és élvezte a körülötte folyó zsongást, bongást, neki ez volt a mulatsága s ha nem látta is, hogy mit tesznek, ugyyszólván kitünő hallásával mindent észrevett, hallott és az igen távol folyó társalgást is közölte vele az a finom érzék, ami csak a született vakoknak jutott osztályrészül.

A szép, kis, csinos piros-babos kendővel hátrakötött fejü, egyforma fehér ruhás, kiszolgáló lányok ugyancsak sűrögtek-forogtak, mert a vacsora már a vége felé járt, amikor Fánika megfogta az Ilonka kötényt:

— Pincérnő, — kérném egy szóra.

— Parancs, — kacagott a sok sietéstől nekipirult Ilonka.

— Hova tette ön a piktorját, sehol se látom.

— S hova tette ön a huszárját, azt meg én nem látom.

Fáni elnevette magát.

— Csákkal tegnap este, mikor megérkeztünk, kissé megbarátkoztam a vonattól hazáig. Ma dél előtt pedig megint szerencsésen összekaptam. A főhadnagy bizonyosan azért nem jött el. De nem bánom. Csákot végleg letárgyaltam. De hol a piktor? Az egy igen kellemes ember és annak nem szabad elmaradni. Nem lesznek lovagjaink.

Ilonka is kacagott.

— A piktort áristomba tettem a müncheni renitenskedésért!

— Hogy, hogy? — nevetett Fáni — az asztallábaihoz kötötted otthon.

— Nem. De egy havi penitenciát szabtam rá, nem tudom, hogy fogja elviselni?

— De csak eljön ma este?

— Nagyon törődsz a piktorral, — nevetett Ilonka hosszasan, — nem szeretem a dolgot!

— Féltékenykedj, de a piktor, amióta öszszeszidott, mikor megzavartalak benneteket a képeladási híremmel és olyan villámló szemekkel nézett reám és nyers hangon intett le, nekem nagyon-nagyon imponál.

— Vigyázok rátok, de egy hónapra átengedem udvarolni neked. Próbára akarom tenni a fiatal urat, hogy arany-e hát, vagy talmi?

— Es én leszek a királyviz? — nevetett Fáni.

— Te — bölintott vidáman Ilon. — Udvarolj

neki, Fáni, bolondítsd el és mikor hevül, akkor bütsd le. Nekem pedig mondjál el mindent.

— Helyes, — mosolygott Fáni gondolkozva — s ha réznek nem bizonyul, akkor ünnepélyesen ütöm rá a próbát és akkor megérdemli, hogy szeresd. Látod ez jó eszme! Ez kitünő eszme! A csapodár ur, ha megint csapodárnak mutatkozik, elkergeted. Azaz hogy dehogyan kergetnéd! Nem kergetnéd te akkor sem el!

— Nem-e, — mondta erélyesen Ilonka, — azt majd megfogod látni, mit teszek!

— Te, Csákot meg neked adom, Ilon!

— Az egy hónapra? Mig Gyözővel foglalkozol? Fáni arcáról eltűnt a jóked. Kelletlenül mondta:

— Akár örökre! . . . Az az ember nem szeret engem! . . .

Ilonka részvétellel fogta karon:

— Te is tudod, én is meg vagyok győződve, hogy szeret, de a te természetednek meg kell változnia, végleg meg kell törnöd, behódolnod, Fánikám. A büszkeség a férfiaknak való, nem a szerelmes lányoknak és akkor Csáknak is megváltoznak a nézetei. Én tudom, hogy Csák attól fél, ismerve a te heves természetet, hogy ha a férjed lesz, egyszer a szemére veted, hogy a pénzedért vett el. Ettől retteg, ezért olyan tartózkodó. Nekem, aki nem tudok olyan erélyes lenni, mint te, Csák azt mondta egyszer, hogy ha olyan természeted lenne, mint az enyém, már régen feleségül vett volna. Nekem Csák igen jó barátom és bizalmas hozzám. Te gonosz ezért féltékenykedtél és meg is sértettél. De én nem haragszom.

Fáni gondolkozott hosszasan azon, amit llontól hallott.

— Te jó vagy és okos vagy, llon . . . Tehát fél a nyelvenemtől Csák? . . . Igaza van . . . Én képes lennék ilyesmire . . . De — megkísérlem ezt a természetet levetkezni. Látom, hogy a férfiak a szende, higgadt lányokat szeretik. Ilyen fogok lenni! — De már nevetett. — Hanem elébb, lluci a piktort ráncbaszedjük. Meg akarom azt az urat boszulni, amiért összeszidott.

— Már megint erélyeskedsz! Hát így higgadsz? — mosolygott llonka.

— Igaz — sóhajtott busan Fáni — a leány ne toroljon meg semmit, ez csak a férfinál szép jellemvonásnak. De a festőt azért megnézem, hogy talmi-e, vagy igazi arany — a te kedvedért. Szegény Kozár, ha tudná, hogy mikor a kezem alá veszem, akkor ő voltaképen a fémjelző hivatalba került s én nem egy kisasszony vagyok, hanem — sósav!

llonka végig nézte a gyönyörű lányt és a szive kissé megremegett, hogy a piktorját rábizta, de aztán azt gondolta, hogy vagy, vagy! Ő nem akar mellőzött asszony lenni, hogy a férje minden szoknya után futkosson, ha művész is. Most kitünik és . . . Majd akkor a körülményekhez alkalmazkodunk. Fáninak pedig azt mondta egy nagy álló tükör elé vezetve:

— Nézz csak a tükörbe, nincs ebben a teremben olyan fiatal ur, aki nem szeretne az ilyen „sósavtól“ megégni.

Fáni önelégülten nézett végig a tükörből magán és nyugodt méltósággal mondta:

— Ezek a fiatal urak igen messze állanak a

mi két emberünktől. Ilyen legényekért az ujjam sem nyujtanám ki. És sajnálom azokat a lányokat akik ilyen szimpla fráterekhez mennek nőül. Én azt csodálom, hogy mégis boldogok ilyen ostoba emberek oldalán is, vagy legalább is boldogoknak látszanak.

— Mert ezeknek a lányoknak az igényük is kevesebb, mint neked.

— Én sokat is várok a jövődöbelimtől — erélyeskedett Fáni.

— Olyan embert választottál pedig, akinél különbet, bármely tekintetben, nehezen lehet millió közt is találni!

— És én mégis azt szeretném, hogy még különb legyen, — heveskedett a lány.

— Emlékszel-e még, Fáni, hogy szoror Renata mit íratott velünk az intézetben a vizsgai irkákra:

Kinek virág kell, nem hord rózsaberket
A látni vágó napba nem tekint,
Kéjt vesz, ki sok kéjt szórakozva kerget
Csak a szerénynek nem hoz vágya kint! . . .

Fáni sóhajtott.

— Szoror Renátának igaza volt és a versének is, amelyet én ötvenszer írtam le, mert mindig hibát csináltam az írásban, hogy a szegény tisztelendő nővér mérgeskedjék. De szoror Renáta, a fonnyadt arcával, lesütött savó szemeivel, nem ismerte a férfiakat. Akiktől sokat kell követelni az asszonyoknak, hogy legalább középszerűvé tegyék őket.

Ez a csevegés egy három babérfából alkotott zugban történt s bizonyára még tovább folyik, ha az ott elmenő Gyorgyevics fel nem fedezi őket és el nem kezd kiabálni a főgazdasszonyi sátor felé:

— Kegyelmes asszonyom, két felszoigáló kisasszony itt pletykál, ahelyett, hogy a dolgát végezné.

— Hallgat el, svihák — rángatta az attiláját Fáni.

Gyorgyevics valahol igen közel fért az italhoz, mert egészen tiszteségesen be volt rugva. Annyira, hogyamint az attiláját meghuzta Fáni, betántorodott a zugba, ahol Ilonkától és Fánitól is kapott egy kis pofont s a két lány kacagva elszaladt s Gyorgyevics pedig egy kis piros diványra ülve, busan zokogta:

— Köszönöm hölgyeim ezt sohasem felejttem el!

— Aztán kiment a társaság közé és kereste a kapitányék asztalát s mikor felfedezte, rontott toronyirányába feléjük, már messziről kiabált:

— Méltóságos asszonyom! Amivel a jó isten megáldotta kigyelmeteket, ne sajnáljanak könyörülni a szegény éhező nyomorultakon.

— Maga már be van rugva, Gyorgyevics — mondta Dernőyné, — hol itta le magát? No egyen.

Gyorgyevics elébb leült. És mint a farkas, elkezdett enni. A könnyei is hulltak. Ugy látszott nagyon meg van indulva:

— Köszönöm, méltóságos asszony, ezt sohsem felejttem el!

— Hát hol rugott be?

A hadnagynak majd a torkán akadt az étel mikor felelt.

— Kérem, én meg Csák ma délután kilovagoltunk a bamlódi erdőre. Ott összeakadtunk Kozárral, a piktórral, aki egy vén parasztot meg egy tehenet festett. Kozár adott öt forintot a parasztnak s mivel a vázlata készen volt, azt mondta, menjünk be valami közeli csárdába. Ez

kérem, a Deérék majorja mellett történt, oda pedig a csárda két mérföldre van. Kozár a majorból hozatott egy háts lovát és a tetejére mászott. Kérem ezt sohasem felejtsem el, az a betyár piktör úgy lovagol, mint egy kentaur.

— A kentaurok, maguk is lovak voltak emberfejjel, tehát nem lovagolhattak — nevetett a kapitányné.

— Igen — mondta nyugodtan tovább beszélve a hadnagy — én egyet se láttam életemben, hát akkor úgy lovagolt, mint egy Helios!

Akkor meg Dernőy szólalt meg:

— Az meg nem lovas volt, hanem kocsis. Különben a mesterségére nézve napisten volt.

— Kérlek — sértődött meg a hadnagy — Helios lovagolt. Én sokszor hallottam, hogy Helios lovai . . .

— De mondom, hogy csak talyigás volt és onnan hajtotta a lovait — nevetett a kapitány.

De a hadnagy mérges volt, felhajtott egy pohár aranyszínű bort és kivágta.

— De ha itatni vitte a lovait csak ráült, míg a kuthoz vitte?

— Nem bizonyos — ellenkezett a kapitány, — vezethette is.

— Kérlek, — mondta meggyőződéssel a hadnagy, — egy isten csak nem vezeti a lovait, hanem ha nem hajtja a talyigát, hát a hátára ül. Például . . .

— Mi van Kozárral — türelmetlenkedett Dernőyné. — Azt már tudom, hogy lóra ült aztán . . .

— Aztán kérem úgy lovagolt — kezdte ott a hadnagy, ahol elhagyta — mint, ki az ördögöt

mondjak már? A kentaurral is felsúltem, azzal a Helios urral is, igen — mondta diadalmasan — Kozár úgy lovagol, mint Borus őrmester! A vén zupás csak tud lovagolni, ugye kapitány ur!?

A kapitány tölteni akart a Gyorgyevics poharába, de ennek mozgott a kezében a pohár és a mandzsetjébe töltötte a bort.

— Köszönöm kapitány ur — mondta meghatva a hadnagy — ezt sohsem felejttem el!

— Miért hajtja maga ma este mindig, hogy ezt sohsem felejttem el? — kérdezte nevetve Dernőyné.

— Ezt kérem attól a vén paraszttól tanultam, akit Kozár a tehenével együtt lerajzolt. Mikor a piktor 5 forintot adott neki, akkor mondta olyan hangon, amelyet én nem tudok utánozni, pedig már ötvenszer próbáltam, hogy: köszönöm alásan fiatal ur, ezt sohsem felejttem el!

— Kozárról és Csákról beszéljen. Hol vannak, miért nem jöltek el a mulatságra.

— Kérem elmentünk egy csárdába. Megittunk egy rakás rossz bort. De iszonyu rosszat adott az a gazember korcsmáros, azt mondta ez a legfinomabb. Mondtam is neki: Bátyám, köszönöm ezt a bort, ezt sohsem felejttem el. Nem is felejttem.

— Hát aztán?

— Köszönöm s vacsorát, méltóságom aszszonyom, ezt sohsem felejttem el!

— Jól van. Hova tette a barátait?

Gyorgyevics egy szivarra akart rágyújtani. A pikkoló odatartott egy égő gyufát, de a hadnagy orrát perzselte meg. Gyorgyevics ránézett a megijedt gyerekekre szemrehányó tekintettel:

— Köszönöm neked pajtás. Ezt sohsem felejttem el.

Abban a percben összeütötte sarkantyuit Dernőyné előtt Csák. Éppen most érkezett, de egyáltalán nem látszott, hogy ivott, csak a kedélye volt élénkebb és a szeme fénylett jobban, mint máskor!

— Szervusz, Csák, — rivalt a hadnagy! — Köszönöm, hogy itt vagy, hanem ezt sohsem felejttem el! Mert nem tudom elmondani a hazajövetelünket, te majd előadod.

Ilonka odajött az asztalhoz és eledelt szolgált Csáknak.

— Elkésett, de azért még kap, ha szépen kér.

— Én mindent szépen kérek — mondta Csák és megcsókolta az Ilonka kezét, melyben a tálat tartotta.

— Mért nem a Brunner kisaszony hozott ide vacsorát Csáknak? — mondta Gyorgyevics a berugott emberek őszinte természetével, akik hangosan gondolkoznak.

— Hadnagy, te részeg vagy — nézett komolyan Gyorgyevicsre a kapitány.

Ilonka megcirógatta a hadnagy kopaszra nyirt kerek fejét.

— Nem részeg ez a kis legény, csak spicces, hát hol ittak?

— Ilonka — mondta a hadnagy — köszönöm, hogy a kapitányom gyanusításával szemben megvédett, ön visszaadta a becsületemet! Ezt sohsem felejttem el. Ilonka, a piktórral ittunk a bamlódi csárdában. Hogy tud az a festékmázoló inni, Ilonka! Mese! És hogy tud lovagolni! Kérem, mint egy szent . . . akarom mondani, mint Borus őrmester!

— Sokat ittak, Gyorgyevics?

— Amint a mellékelt ábra mutatja, — méltóztatik látni, — szerénykedett magára mutatva a hadnagy! — És mikor hazafelé jöttünk, a lányokról beszéltünk, Ilonka!

— Igazán?

— Magáról is!

Most meg a főhadnagy szólt rá nevetve Gyorgyevicsre.

— Hadnagy, te tökrészeg vagy!

A hadnagy buskomor arcot vágott. Felhajtott egy vizespohár bort és elkeseredve szólt:

— Főhadnagy ur, kedves kenyeres cimborám, te is sértegetsz! Jól van! Ezt sosem felejttem el!

Ilonka egy széket húzott a hadnagy mellé és érdeklődve, nevetve faggatta:

— Mit beszéltek rólam, Gyorgyevics?

— Ha megcsókol, — mondta a hadnagy zord arccal — akkor elmondom!

— De ez nem lehet — nevetett Ilonka.

A hadnagy a széles válla közé húzta kerek fejét.

— Akkor, édes Ilonka, nekem se lehet beszélni! Nem igaz főhadnagy ur?

— Igaz, öreg — csak ne szólj semmit — mosolygott Csák.

— Na megálljon, Gyorgyevics, — fenyegette Ilonka a fiatal embert — majd elmondaná még! De már akkor késő lesz.

— Mert a szive másé lesz? Kérem, már most is a másé! Én tudom!

Ilonka kacagott.

— Honnan tudja?

— Kérem, én mindent tudok, csak a kenta-

urokat meg Heliost nem ismerem. Ilonka! én is meg fogok házasodni!

— Ne mondja!

— Igen, — mondta komolyan a hadnagy, — megvárom, míg a kapitány ur meghál és akkor elveszem, az aranyos méltóságos asszonyt. Ugy-e méltóságos asszonyom?

Ezen aztán mindenki nevetett.

— Ilyen részeges emberhez én nem megyek nőül, — kacagott a szép Dernőyné, hogy a fűzője is recsegett, — meg aztán maga fiam lehetne nekem.

— Persze, tízévi korkülönbség, kérem, az semmi!

— Es szeretnéd a feleségem hüen, Gyorgyevics — mosolygott a kapitány?

— Kérlek alássan, kapitány ur, én ugy tudok szeretni, mint egy azra!

— Akkor nem kell — nevetett Dernőyné — azok meghalnak, ha szeretnek.

— Igazán, — csodálkozott a hadnagy, — akkor azok nagyon ostoba emberek. Én élni akarok!

— Hát nem mondja el Gyorgyevics, hogy mit beszéltek rólunk? — kérte halkán Ilonka a hadnagyot.

— Nem lehet, a főhadnagy meg a piktor kicserzi a bőröm!

— Ha elmondod, Bazil, ugy megverlek, hogy sohsem felejtet el!

— Köszönöm, főhadnagy ur! — Ugrott fel a hadnagy! — Ezt sohsem felejtet el! . . .

RácZ Muki csárdást kezdett huzni a sok hallgató után, a hadnagy összeütötte Dernőyné előtt a sarkantyuját és táncba vitte, Ilonkát pedig Csák fogta derékon és elkezdtek a lassut járni.

A lassu csárdás jó tánc, kitünően lehet alatta beszélgetni! . . .

— Es hol van Kozár? — volt az első kérdése Ilonkának Csákhhoz.

Csáknak már jó kedve volt, délután is sokat ihattak, de a vacsoránál is ugyancsak hajtogatta a poharakat, amelyeket a kapitány töltögetett neki, vidáman felelt:

— Avagy őriző pásztora vagyok-e én a piktornak? Elment szeretőt keresni!

— Hohó — nevetett Ilonka — az nem úgy megy! . . .

— Miért ne — mosolygott a főhadnagy — Kozárnak éppen ez a nótája, amit Muki most huz, a bamlódi csárdába három kis cigánykölyökkel folyton ezt muzsikáltatta.

— Mi ennek a szövege? Mert a szövege érdekes ugy-e?

— Nem tudom önnek érdekes-e, de a szegény piktör igen keservesen dalolta. Elmondjam?

— Maga úgy tesz, mintha semmit sem tudna, pedig fogadom, hogy Kozár magának beszélt valamit. Hanem a nótának mondja el a szövegét.

— Hej, szegény Győző — nevetett Csák — már most együtt busulhatunk! Igaz a nóta szövege. Az így van. Éppen újra kezdi Muki:

Azt izente a babám
Soha többet nem néz rám
Nem is szeret, nem is akar szeretni
Ha nem szeret én sem őt
Találok én szeretőt
Minden ujjamra kettőt.

— Ez talán kissé sok lesz — mondta Ilonka fanyar mosollyal. — Tehát ezt huzatta Kozár ur?

— Ezt — mondta a főhadnagy — és megforgatta Ilonkát alaposan.

— És merre van most ez az ur?

— A piktor ur? Éppen most kéri táncra a Brunner kisasszonyt, amoda ni!

— Tehát mégis eljött — gondolta Ilonka s magában örült ennek, habár tudta, hogy a piktor nem szegi meg a parancsot s vele aligha foglal kozik. Mióta Győzőnek kiszabta a büntetést, ugyszólván mindig ezen töprenkedett, egyik percben úgy vélte, hogy helyesen tett, mikor a csapodár festőt így megbüntette, de a másik pillanatban már az a balsejtelme támadt, hogy hátha a nyakas Győző tényleg megharagszik és — eltépi a bábruhát! . . .

S valóban most is, amint Fánikával táncolt, olyan vidáman, olyan gondtalanul kacérkédott a bárónővel s olyan merően nézett a szép lány szemébe, hogy Ilonkának meghült a vér az ereiben és azt gondolta, hogy csacsiságot követett el, mikor a festőjét erre a szenvedélyes leányra bizta, mert ez képes lesz a piktor tényleg elbolondítani. Ebben a percben szívesen feloldta volna Győzőt a vezeklés alól, de hát ezt már nem lehetett ilyen kurtán rendbe hozni. Elhatározta, hogy ha Fáni a festővel, ő meg a főhadnaggal fog kacérkodni, de úgy, hogy Fáni ezt észre is vegye. Ez ugyan nem volt a szerződésükben, de mivel Fáni tulságos lelkiismeretességgel fogott a hivatásához, hogy a festő erényét próbára tegye, Ilonka is szükségesnek látta ellensúlyozásképen a Fáni emberével elbánni.

A tánc forgatagában egymás mellé került a két pár s mikor Kozár Ilonkát észrevette, udvariasan hajtotta meg a fejét a lány felé és mosolygott,

de aztán, mintha ott sem lett volna Ilonka, megint Fániával foglalkozott és Ilonka szörnyülködve látta, hogy magához szoritja Fánit, ez pedig milyen odaadólag borul a festő vállára. Mindezt Csák is észrevette és keserű mosollyal szólt oda Ilonkához:

— A piktor egész délután savanyu volt, de ugylátszik a bárónő most megvigasztalja:

— Ugy látszik . . . — mondta halkán Ilonka.
— Eh, tegyünk mink is úgy, mint ők, Csák, ha nem érezzük is, mutassunk jó kedvet!

— Nekem jó kedvem van mindig, — mondta Csák őszinte hangon és mosolyogva, — ha maga a közelemben van.

Ilonka mélyen a szemébe nézett a főhadnagynak.

— Minek mond maga nekem bókokat? Hiszen nem vagyunk idegenek . . .

— Ez nem bók, hanem tény. Higyje el, Ilonka, — mondta busan a fiatal ember — sokszor azt gondoltam, hogy az emberek között csak magát szeretem igazán és a többit egyet sem . . .

Ilonka lesütötte a szemét és egy percig hallgatott. Mit beszél ez a Csák? De aztán mosolyogva mondta:

— Ugy-e Csák, ma délután maga is ott volt Kozárral és Gyorgyeviccsel?

— Ezzel azt akarja mondani ugy-e, hogy egész délután ittam a többiekkel és most berugva mondom, amit mondok . . .

— Nem — nevetett Ilonka — de a kirándulásnak is van hozzá valami köze . . .

— Biztosíthatom — mondta határozottan a főhadnagy — hogy nem, én, mióta ismerem magát, mindig szeretem . . . Erről a szerelemtől sokat mesélhetnék, ha osztályozni lehet a szerelmet,

magát olyan első minőségű szerelemmel szeretem, amilyennél a léleknek nagyobb szerep jut, mint a szívnek, nekem olyan nagy gyönyörűség mngával beszélnem, a kezét megfognom, a szemébe néznom, mint amilyen nagy gyönyörűséget nyujt egy kitűnő színész játékát élvezni, egy pompás tájban gyönyörködni, egy felséges költeményt olvasni, amely mind a szívünkbe férközött, a szemünkbe könnyet lop és nem lehet sohasem elfelejteni. Maga ilyen nekem . . .

Ilonkka csodálkozva hallgatta Csákot, így sohasem beszélt vele a főhadnagy, pedig tényleg, egy csöppet sem volt berugva és minden szaván meglátszott, hogy őszinte és szívből jövő igazság. Kivágta tehát a nagy slágert Ilon, amivel lehüteni vélte Csákot:

— És Fánikát hogy szereti, kedves barátom? — mondta táncközben megállásra birva a férfit.

— Fánit — sóhajtott töprenkedve a főhadnagy — nagyon szerettem, . . . de az más szerelem volt! . . . Heves, de nem olyan mély. Egészen más . . . Ehez a lelkenek semmi köze nem volt . . . És ime úgy vélem, hogy ez a szerelem már meghalt és én itt vagyok . . . a szívem sajog és sokáig sajogni fog . . . De tudom, hogy idővel meg fog gyógyulni . . . De ha magát nem volna szabad többet látnom és szeretnem . . . Higyje el, hogy meghalnék . . . Ez olyan igaz, mint ahogy igaz az, hogy a kezét fogom magának és érzem a delejes melegét a tenyeremen, amely maga is gyönyörűség nekem.

Ilonka szinte félve nézte a főhadnagyot. Mi lelte ezt az embert, igaz, hogy eddig kereste mindig az ő barátságát, de nem hitte volna, hogy

ilyen hatással legyen a fiatal emberre. Pedig ez az érzélem igaz. Meg volt róla győződve a lány, hogy Csák úgy beszél most, ahogy érez. Egyszer, tavaly, azt hitte Ilonka, mikor Fánival olyan nagy barátságba került Csák az ő lovaglási leckéi után, hogy a fiatal ember teljesen közönyös iránta. És most a női hiúságának hiszelgett, de sajnálta is, mert tisztán látta, hogy ha ő nincsen Csák közelében, ez már régen nőül veszi Fánit.

— Édes Csák — mondta Ilonka a főhadnagynak — nekem jól esik az ön vonzalma. Én is szeretem magát. Bizonyára ön nekem a legjobb barátom a földön. De higgye el, ez a mi egymás iránti — azt hiszem végtelen tiszteletből fakadó — szeretetünk, csak fájdalmainkat szaporítja. Nekem is, magának is van egy szivbeli választottja . . .

— Nekem már nincs — sóhajtott a főhadnagy tompán.

— Nekem pedig — susogta a lány alig hallhatólag — majdnem nincs. Mi mindketten igen holdogtalan emberek vagyunk. Nézze meg azokat.

És Fánira mutatott, aki a festővel igen fesztelen jókedvvel táncolt. Az egész bál őket nézte. Fáni is, Győző is, gyönyörű testalkatú ember volt és pompásan, szemet, lelket gyönyörködtetően tudtak táncolni.

Táncolni igen kevés ember tud, annak a vérben kell lenni, megtanulni nem lehet s Kozár a Brunner kisasszonnyal most olyan különös jó hangulatban, is volt, hogy a táncukkal akár a szinpadra is kiállhattak volna, ott is tapsot kapnak, olyan remekül járták.

A párok apránként megálltak körülöttük és őket nézték, a derék szép ember, a remek leány,

mintha csak egy lelkük lett volna, olyan egyformán hajlottak a zene ütemére. Mikor a cigány — akit szintén elragadott a látomány és a művészi láz, mert kitűnően huzta — elrántotta az utolsó taktust, az egész bál közönsége, mint egyember olyan egetrázó tapsviharban tört ki, hogy a pavillon üveges teteje, oldala majd kihullott.

A bárónő és Kozár csak akkor eszméltek voltaképen fel, mikor a nagy tapsot hallották. Ők a maguk nyönyörüségére járták és nem törődtek vele s észre sem vették, hogy nézik őket.

— Muki! hogy volt — rivalt a primásra Gyorgyevics, aki a cigányok pódiumára mászott, mikor Dernőynét letette és onnan nézte a táncoló párt.

— Elég volt — mondta Kozár a homlokát megtörülve. Legalább nekem elég, aki tovább akarja járni, az huzassa. S karonfogta kipirult, gyönyörű táncosnőjét s a cukrázda felé vezette. S a festő, amint végig nézett a remek leányon, akinek egy nyiló rózsza volt az ajka s a kék szeme, mint két ragyogó buzavirág — azt gondolta, hogy ha az „Életet“ akarná megfesteni, szebb modelt nem találhatna.

Ezt meg is mondta Fáninak, aki kacagott.

— Kiállhatatlanok maguk piktorok. Önök minden jobbformájú és nem himlőhelyes arcu nőben modelt látnak, ehhez a képhez, meg amához is. Maga már megjárta egyszer a modeljével, nevetett Fáni, tehát ne is emlegesse.

— Igaza van — nevetett Kozár, egy pohár pezsgőt felhajtva.

— Mondja Kozár — szólt merően a szemébe

nézve a festőnek Fáni — szeretete maga azt az asszonyt? . . .

— Ilyesmíró! nem szoktam és nem szeretek — különösen kislányokkal beszélni.

— Ugyan ne nagyképűsködjön — mérgeskedett Fáni a limonádéját kavargatva — én először nem vagyok kislány és tudok annyit, mint amennyit száz asszony nem tud. Amit a lányoknak az „okos mamák“ nem mernek elmondani, én azt az apám pompás könyvtárában levő orvosi szakművekből mind megtanultam és csak azt értem el vele, hogy megirtóztam egy kissé a férjhezmeneteltől. De a szerelem olyan édes valami, amiért mi asszonyok mindent elszenvedünk később. Az anyaságot és ennek minden kellemetlenségeit, is, csak — a hűtlenséget nem!

— Pedig erre minden asszony legyen készen — mondta nyugalommal Kozár.

— Hogy a férje megcsalja?

— Igen. Különben a férjek nem szokták megcsalni a nejükét, csak néha más hölgyekkel is ismeretséget kötnek.

— És ha az asszonyok kötnek ismeretséget a férjükön kívül, az házasságtörés, csalás ugy-e? Szép kis elveik vannak önöknek.

— Nekem nincs! — védekezett a piktor. — Én mások után beszélek. Engem nem fog megcsalni a feleségem.

— Nem-e? Nagyon biztos a dolgában — kacagott Fáni.

— Nem — mondta nyugodtan Kozár — mert nekem nem lesz feleségem.

Fáni megrettenve nézte a festő arcát, amely

nyugodt volt és nem látszott rajta, hogy a megivott szeszek beszélgetik.

— És Ilonka? — mondta Fáni halkán.

— Ilonka? Ilonka — nevetett keserűen a festő — úgy látom Csák grófné akar és fog lenni. Hallottam, hogy a gróf lovagolni tanította, míg odavoltam, sokszor járt hozzájuk. De meg csak nézze végig őket, mindig milyen meghittén társalognak. — S a festő szeme, megint úgy villámlott, ahogy Fáni már többször látta és ilyenkor mindig félt Kozártól, de szeretett volna ugyanakkor a nyakába borulni.

Hanem a hallottaktól Fáninak is valamifagyos fuvalom futott át a szivén. A régi gyanuja, hogy Csák Ilonkát szereti, ujjult erővel támadt fel, hogy ezt most a festő is észrevette.

— Jól tesz — mondta olyan, de olyan keserű hangon a bárónő, hogy Kozár megsajnálta.

— Fánika — mondta a leány kezét megfogva, akinek tele volt a szeme könnyel. — Ne sirjon, inkább mesélek magának arról a rossz asszonyról.

A bárónő erőt vett magán, felszárította a könnyeit és nyugodtan szólt Kozárnak:

— Ne meséljen, mester. A gyermekeket lehet mesékkel megvigasztalni, ha sirnak, mert megütötték vagy megégették magukat . . . Rajtunk, akik a szivünket égették meg, ez már nem segít . . . De meg maga nem is szerette azt az asszonyt, én tudom, soha . . . Szerellemmel áltatta, hogy lefesthesse. Hiába hiszi maga azt, hogy szerette az nem igaz! Ami történt, azt a férfi a művész kedvéért tette. Én tisztában vagyok ezzel. Maga igazán csak Ilonkát szereti . . .

— És ez a hölgy megbüntetett engem . . .

Egy hónapi számkivetésre, holott ő sokkal többet vétkezett Csákkal ellenem, mint én vétkeztem ő ellene. Mert vannak lelki vétkek is bárónő.

— Tudom, — hallgatta féltékenyen Fáni a dühöngő festőt. — De — vetette közbe — hátha látszólagosak a maga vádjai és az a két ember csaktiszteli, de nem szereti egymást. Csak barátok...

— Ön menti Csákot, mert szereti és fáj látni, hogy máshoz pártolt. De a férfi és nő közti barátság csak mese . . . Erről régen meggyőződtem.

Gyorgyevics ott baktatott el a cukrászda melletti narancsfalugas előtt, amelyben ültek. Gyorgyevics, mintha csak kémszolgálatra lett volna kirendelve, őket is felfedezte és hangos kiabálással ült közéjük.

— Szervusz, piktor! Te, hogy faggatott Ilonka, hogy mondjam el neki, mit beszéltünk a délutáni kiránduláson róluk, magáról is Fánika — mondta a rosszkedvű leánynak — de én állhatatos ember vagyok és nem mondtam el. Ugy-e, jól tettem?

— Jól, — mondta Kozár. De szerette volna lerázni a nyakáról a berugott Gyorgyevicset.

Hanem Gyorgyevis nem az az ember volt, akit könnyen odább lehet küldeni, ha egyszer jól találta magát. Helyet foglalt és össze-vissza fecegett mindenféle ostobaságot.

Fáni és Kozár csendes kétségbeeséssel néztek össze. Ettől nem lehet itt beszélgetni. Végre Fáninak eszébe jutott valami, a zsebéből egy ruhatári számot keresett elő.

— Kedves Gyorgyevics, önt én udvarias embernek ismerem.

— Parancsoljon, — ugrott fel szolgálatkészen a hadnagy.

— Itt ez a szám, hozza ki a ruhatárból a sálamat, nagy léghuzam van itt és úgy érzem, hogy fázom.

— Itt lesz két perc múlva, — rohant el Gyorgyevics, — majd összetörve magát.

— Ettől megszabadultunk — nevetett Fáni.

— De azt mondta, itt lesz két perc múlva.

— Nem lesz — mondta Fáni meggyőződéssel — az egy régi ruhatári szám, nem tudom, mikor és hogy került a zsebembe s a hadnagy most két órahosszáig végig kutatja az összes számokat és mi nyugodtan beszélhetünk.

— Hamisak maguk, — mondta Kozár fanyar mosollyal.

— Hát mit beszéltek ma délután rólunk, hogy a hadnagy nem merte elmondani?

— Ma délután győződtem meg róla — morgogta tompán a festő, hogy Csák szereti llonkát.

Fáni valahányszor ezt hallotta úgy érezte, hogy a szívébe nyillalott valami, de nyugodtnak igyekezett látszani.

— Miből gyanítja ezt?

— Csák sok mindent beszélt össze-vissza. És nagyon sokat llonkáról. Olyan apró megfigyeléseket mondott Deér kisasszonyról nekem, hogy én egész elhültem. Így megfigyelni csak azt szoktuk, aki nagyon érdekel bennünket. Nagyon, nagyon érdekel! Érti ön ezt? S ha ezeket a finom megfigyeléseket egy fiatalember teszi egy szép leányról, akkor kézenfekvő dolog, hogy ez a fiatal ur halálosan szerelmes abba a kisasszonyba, még pedig nem csak úgy mulólag, hanem régen, úgy

hogy maga sem vette észre és ez a szerelem fokról-fokra erősödött a szívében. Csáknak a szavaiból kivettem, hogy nemcsak a szemével, a lelkével is nézte Ilonkát s olyan gyöngédséggel, olyan áhitattal emlékezett meg róla, úgy dicsérte nekem s úgy védelmezte velem szemben, amikor kissé erősebben keltem ki ellene, a maga által ismert ügy miatt, hogy nekem az élettől is elment a kedvem! Ime, gondoltam, én alighanem fölösleges vagyok itt, mert ez az ember, sokkal jobban, mélyebben szereti azt a lányt, mint én . . . És elhatároztam, hogy nem fogok az utjukba állni . . . Ha szeretik egymást, hát szeressék . . . Ilyen tiszteletreméltó érzelmet, mint a Csáké, ordináré dolog lenne tönkretenni. El fogok utazni . . . És nem is kerülök erre többet . . . Azt hiszem, ez leghelyesebb . . .

Fáni kétségbe volt esve, de nem mutatta volna a világ minden kincséért.

Tehát igaza lenne a látszatnak, az ő sejtelmeknek? Ugy kell lenni. A festő okos ember és nem beszél a levegőbe! Csák főhadnagy . . . Csák főhadnagy meghalt volna? . . . Neki, Fáninak? . . . Igaz lenne, hogy ő tőle félt Csák? A vad természetétől? Tehát olyan lenne ő, akitől félni lehet egy férfinak. És az a Csák, aki Ilonkában, úgy meg tudta figyelni a legcsekélyebb érzelmet, ő benne nem látta, nem vette észre a végtelen nagy szerelmet, amelyet csak azért borított be a gögösség, az érdesség, a könnyenvevés durva takarójával, hogy a selymes, meleg szívet keresni kelljen, hogy ha megtalálja, annál jobban essen annak, aki fáradságot vett magának ennek utána járni. Oh, hogy szerette, hogy szereti most is és

hogy szerette volna azt a férfit! Csák! . . . Csák nem lenne többet? . . . Hisz ezt isszonyu elgondolni is! . . .

Ilonka és Csák ott álltak előttük, a kis lugas bejáratánál. Mosolyogtak, de igen kelletlenül, hanem mikor a kétségbeesett arcu Fánit és Kozárt meglátták, szinte megdöbbsentek.

De ez a jelenet csak egy pár pillanatig tartott. Fáni, az erélyes, az erős szivü Fáni, a másik percben már kacagott és a leány kacagásától a festő is visszanyerte a nyugalmát. Eh, gondolta a festő is, a lány is, ezeknek nem szabad semmit sem észrevenni.

Csák és Ilon aztán szintén odaült a kerek kis asztal mellé és ez a négy ember, akik máskor ha együtt voltak, majd felvette őket a jókedv, most vontatva, fanyalogva kezdett bele a társalgásba, amely minden pillanatban, megakadt.

— Azt hittük el sem jön, Kozár — mondta Ilonka, de nem mert Gyözőre nézni.

— Miért ne jöttem volna el, kisasszony? — nézett a szorosán Csák mellett ülő leányra a festő. — Ez pompás multság és én — ki-tünően mulatok — mondta nagyot nyelve Kozár,

Fáni, visszanyerte a nyugalmát és hangosan, de keserűen kacagni kezdett.

— Én is! Hát ön kedves gróf ur? — kötött főhadnagyba.

Csák szomoruan nézett Fánira, aztán közönyösen mondta.

— Én nem mulatok jól.

— Én sem — mondta Ilonka halkan.

— Ez érdekes, — kacagott valami bántó hangon Fáni, — mi egy véleményen vagyunk

kedves Kozár és ők is egy véleményen vannak? Önök, — fordult fagyosan a főhadnagy felé, már régen egy véleményen vannak ugye?

— Megint kezdi, Fánika — mondta végtelen szomorúsággal Csák, úgy, hogy Ilonka e percben úgy megsajnálta a főhadnagyot, hogy képes lett volna magához ölelni s úgy vigasztalni a Fáni érdességei ellen.

— Én csak őszinte vagyok. Ön talán annyira ismer, hogy megmondom az igazat, még ha nem tetszik is az embereknek.

— Az igazat . . . — sóhajtotta Csák.

— S ez nem igaz? — kérdezte Fáni élesen.

— Micsoda? — mondta lassankint dühbe jöve a főhadnagy. Ön bárónő, aligha tudja most mit beszél.

— Köszönöm — felelt Fáni és felállt. — Hát ezt jólesz, kedves Csák gróf, ha tisztába hozzuk. Tehát ön nem szereti Deér Ilonka kisasszonyt?

— De Fáni, — ugrott fel Ilonka, te meg vagy zavarodva.

— Az meglehet, — kacagott szilajon Fáni — de tudom, mit beszélek. Önhöz szólok gróf ur, szereti ön Deér Ilonka kisasszonyt, vagy nem? Csák igazán ingerült lett.

— Miért faggat ön engem, bárónő?

— Azért, barátom — mondta Fáni fojtott hangon, hogy maga engem is bolondított. Tehát le akarok számolni. Jól van, ha önnek ez a kisasszony, aki szelíd és alázatos és kedves, jobban tetszik, hát vigye! De akkor hozzám ne szóljon, a közelemben ne jöjjön. Engem meg ne lásson többet! Érti ön?

Csák ekkor roppant dühös lett és nem bírta tartóztatni magát.

— Eh, ön nem tagadhatja meg a származását! . . .

Kozár csak megdermedve nézte a dühöngő Fánit és várta, hogy hát mi lesz ebből? De Fáni halálsáppadt lett a Csák sértésére.

— Lássá, ezt a mondást vártam, — mondta nyugodtan, de a nyugalma rosszabb, iszonyúbb volt a lánynak, mint a dühöngése. — Jó, hogy mondta, mert így én is mondhatok valamit, — tette hozzá metsző gunnyal — azt, hogy ön mégis ügyes ember, ön, akinek a származása nem olyan közönséges mint az enyém. Ügyes ember kedves egerfarmosi Csák Elemér gróf úr azért, mert ha a gazdag zsidólányt nem találta is alkalmasnak feleségnek, de a gazdag keresztyény lányt mégis, minden lelkifurdalás nélkül bolondította el a vőlegényétől! . . .

— Én nem voltam a Deér kisasszony vőlegénye és én rám ne is célozzon kedves bárónó, erre tisztelettel kérem, — mondta Kozár, végignézve Ilonkán fagyosan, aki merően bámult a festőre.

— Mit akar ön ebből kihozni bárónó? — türtőztette Csák nagynehezen magát.

— Ön nem felelt az előbbi kérdésekre még eddig. Szereti ön ezt a kisasszonyt, vagy nem?

— És ha szeretném, — villant meg haragosan a főhadnagy szeme, mint az oroszláné, aki nagyon kezdi unni a szelidítő kinzását.

— Mondjad, hogy szereted! Mit kertelsz! Ez a kisasszony is szeret téged. Én tudom — mondta Kozár keserűen kacagva.

Ilonka kétségbeesve nézett Kozárra. Hát ez az ember Gyöző, az ő gyermekkori ideálja, az ő annyiszor megálmodott jövődöbelije, ez a hidegen nevető, szörnyű arckifejezésű ember. Úgy vélte e pillanatban szegény, meggyötört leány, hogy az ő jó Gyözője, aki őt oly nagyon szerette, valahol messze innét meghalt és most ő egyedül van s ösztönszerűleg áll a főhadnagy pártjára.

— Mi lenne, ha szeretne engem Csák? — kérdezte Kozár felé fordulva Ilonka, olyan erélyes, határozott hangon, amelyet csak a rendkívüli körülmény válthatott ki a szelidtermészetű leányból.

— Semmi, — mondta a festő, megint olyan rémesen kacagva, — férjhez menne a főhadnagy úrhoz, kedveskisasszony, ha tudniilik az nőül venné.

Ilon megszédült, azt sem tudta mit beszél, mikor illuzióit úgy összezúzva látta. Megfogta a Csák kezét, határozott, csöndes hangon mondta:

— Csák főhadnagy, hajlandó ön engem feleségül venni? . . .

A férfi egy pillanatig úgy látszott, mintha habozna. Talán a mult színes terveivel, emlékeivel és álmaival rohant keresztül az ágyán, aztán úgy érezte, hogy mindez a sok szép dolog belehull valami sötét mélységbe, ahonnan nem kerülhet elő többé. Ünnepelesen, komolyan szólt:

— Ön úgy megtisztel engem Ilonka, amilyen tiszteletet egy férfi sem érdemel soha . . . Az ön végtelen megbecsülése után alázattal kérdem, akar-e nőm lenni? . . .

— Igen, — mondta a lány és a hangja nem reszketett.

Csák hideg udvariassággal fordult Fáni és Kozár felé:

— Kedves bárónő, tisztelt barátom, Deér Ilonka kisasszony önnagysága, a menyasszonyom.

Jó, hogy Ilonka merően nézett maga elé és nem látta sem a Kozár, sem a Fáni halászáppadt arcát, mert ez kétségbeejtette volna.

A festő szónéklül mélyen meghajolt. A lány megbólintotta a fejét és azt mondta tompán :

— Sok szerencsét, gróf úr — s kiment a lugasból. Öt perc múlva el is hagyta szüleivel a mulatságot.

Kozár egy pillanatig állt, mint akit pörölylyel vertek fejbe és a villanyos lámpák ezer karikát szórtak a szeme előtt. Azt hitte, hogy valami rossz álm játszik vele. De végre összeszedte magát. Odalépett Csák elé :

— Kedves Elemér, én mindig szerettelek téged és őszintén, szívből kívánom, hogy legyen erőd boldoggá tenni a jövődöbelidet. De én úgy vélem e percben, hogy minket, mind a négyönket, iszonyú szerencsétlenség ért és ezt egy életen át sem tudjuk kiheverni.

A festő elment s a nagy, erős ember imbolygó léptekkel, mint egy részeg ment át a vídám társaságon, a ruhatárhoz és egy pár perc múlva Kozár otthagya a majálist.

Ezek itt négyen, halk, fojtott hangon, egy mulatságon, a zene hangja mellett eljátszották a maguk bús tragédiáját, amely szinte komédiának látszott, de hát az életben mindönk tragédiája másnak, annak aki kívül esik rajta, komédiának látszik.

Győző hazahajtatott. Az inásával összecsomagoltatta legszükségesebb podgyászát egy kézitáskába. Elővett egy névjegyet és ceruzával ezt

irta rá: „Édes keresztapa, áldja meg a gondviselés mindnyájokat, ahogy engem meg nem áldott. Ha szerettek sirassanak meg, mert én a mai estén meghaltam és szomorú, hogy még soká fognak eltemetni.“

Egy kovertbe tette és a Deér nevére címezte, aztán a legényével kihajtatott a vasuthoz s fél óra múlva a közönyös, lármás vasszörnyeteg szélsebesen röpitette az összezúzott szívű piktert a szép, holdvilágos éjszakába a főváros felé . . .

*

Csák merően nézte Ilonkát, aki nem sirt, nem beszélt, csak közönyös arccal meredt maga elé.

— Kedves Ilonka, — mondta a főhadnagy — mi talán elragadtatásunkban helyrehozhatatlan hibát követtünk el.

A lány ránézett a férfira és megütődötten szólt:

— Ön megbánta a kijelentését Csák? . . .

— De hiszen ön nem szeret engem Ilonka, — csüggesztette le fejét a férfi.

A leány megfogta a főhadnagy kezét és határozottan szólt:

— Én mindig tiszteltem magát, Elemér s tudom, hogy ön derék, jó, jellemes ember s ezért szeretem a magam módjával. Ezután meg fogom szeretni. És ön is megkedvel engem. Amiről eddig álmodoztunk, annak vége van. Álom volt, elmúlt. Ami ezután jön, az az élet lesz. A multat elfeledjük és igyekszünk a jövőbe beletörödni. Két jó embernek, higgye el, Elemér, nem lesz nehéz egymást megszeretni.

Csák nézte merően a lányt és bámulta benne azt az erőt, azt a nyugalmat, amelylyel szinte

egy pillanat alatt megváltozott sorsába beletörődni igyekeznek. Az a mély vonzalom, amelyet eddig érzett Ilonka iránt, úgy érezte, hogy a szivéből kiömlik és nagy, nyitott sebére jóleső irként hull rá. Megölelte a lányt gyöngéden, úgy mint Ilonka őt egyszer az erdőn — megcsókolta a szép, tiszta, sima homlokát háromszor.

— Szeretni foglak és te is szeretni fogsz! Köteles ezt megadni nekünk a végzet, mert mi nem vétettünk soha senkinek.

A lánynak tele gyült a szeme könnyel. De elfojtotta és gyöngéden bontakozott ki a főhadnagy karjából.

— Menjünk, mondjuk el apának, hogy jegyesek vagyunk . . .

Gyorgyevics mellettük rohant el nagy elkecserevedve:

— Kérlek, főhadnagy úr, nem láttad Fánika bárónőt?

— Elment, — mondta Csák.

— Borzasztó, nem leltem meg a sálját, pedig az egész ruhatárt átkutattam. Főhadnagy úr, — mondta az elázott rá — hidd meg, ezt az estét sohasem felejttem el!

— Én sem, — mondta Csák és Ilonkával karonfogva a Deérék sarokban levő asztalához tartott, amely körül volt kis, alacsony tujafákkal véve.

XX. A jegyesek.

HÁROM nappal a történetek után Csák felment Ilonkáékhoz. Az ősz igen komoran állított be a napsugaras napok után. Még csak szeptember közepe volt, de olyan hideg, novemberre emlékeztető eső esett, mely átjárja az embernek még a csontját is. Az égen vigasztalan, komor, szürke hófelhők uszkáltak s a leány, — mint három nap óta mindig — nem sirva, nem kétségbeesve, de valami végtelen szomorú érzéssel a szívében, gondolkozott a történeteken.

Az apja, Deér elnök úr, valami fájó csodálkozással fogadta a tudtára adott hirt, hogy Ilonka Csákhhoz akar nőül menni. De Deér úri ember volt. Csák előtt semmivel sem mutatta, hogy ez a meglepő fordulat nem tetszik neki. Melegen ölelgette meg a főhadnagyot és kedves fiának nevezte. Különben Deér tényleg igen szerette Csákot és más körülmények között boldog lett volna, ha lánya a grófnak nyújtja a kezét. De ő már régen, sok év óta, úgy rendezte be az álmait, hogy Ilonkát Kozár veszi nőül és Győzőben olyan embert ismert Deér, akire bátran rá-merte bizni szeretve becézett, egyetlen gyerme-

két. Különösen leverte így hát ez a hír, a mostanában gyakran, halálsejtelmektől gyötört öreg embert, Tudta, hogy itt valami meggondolatlan, de végzetes lépés történt mindegyik érdekelt részéről és ez végtelenül bántotta. Magában haragudott, hogy — szerinte — valami gyermekes semmiségen összecivakodhatott Győző és Ilonka és szakítás lett a vége.

Csákról, nem tudta, mint került a krédóba, de Deér olyan természetű volt, hogy még a lányát sem szerette faggatni, különösen most, amikor látta, hogy az Ilonka lelkiállapota milyen zavart.

Mikor a mulatság utáni napon egyedül beszélhetett Ilonkával, csak annyit mondott neki gyöngéden:

— Édes gyermekem, én már beteges öreg ember vagyok és érzem, hogy nem sokáig élek. Olyan embernek ismered-e Csák grófot, akire rábízhatod magad a jövőben, amikor egyedül fogsz a világban állani?

— Olyannak, apám. Csákot én ismerem. Egy talpig becsületes ember.

— És szeret téged?

— Szeret.

— És te is szereted leányom?

— Már — szeretem.

Deér kérdezni akarta, hogy hát Győző, hogy mulhatott így el Győző?! . . . De csak annyit mondott nagy szünet után:

— Kozár Pestre ment. Tudod?

— Tudom, — sóhajtott Ilonka és szomorúan tette hozzá: — Kérlek, apám, ha teheted, ne emlísd énelöttem többé Kozárt.

Deér megölelte a lányát, akit sokáig tartott magához szoritva és azt várta, hogy Ilonka kisírja, kipanaszolja magát. De a leány csak oda-simult az apjához, mint az inda a vén fához, de nem sirt és nem szólt. Végre Deér azt mondta :

— Te okos lány vagy. Nem kell tanácsokat adnom. Tegyéél úgy, ahogy jónak látod, kedves gyermekem. Én mindenben a te akaratodhoz alkalmazkodom.

Igy el lett határozva a jegyváltás. Igaz, hogy Domokosné akart ellenvetéseket tenni és kikérdezni a történetek felől Ilonkát, de a lányka hallgatott, Domokos tanár úr pedig igen erélyesen intette le a feleségét.

— Ne avatkozz semmibe. Ez a dolog egyedül Ilonkára tartozik. Tisztában van bizonyára a helyzettel és oka van, hogy így tesz. A mások szivügyeibe beletolakodni csak igen közönséges jellemű emberek szoktak. Te semmi esetre se tedd. Ha rosszul választott Ilonka, majd megbünteti őt az élet és az elég keserű csapás lesz neki. De csak magát okolhatja akkor. És az a legjobb, mikor az életben eltévesztett dolgainkért senkinek sem tehetünk szomrehányást, csak magunknak. Semmit se szólj. Én kérlek erre.

Domokosné hozzá volt szokva, hogy engedelmeskedjék a férjének, akinek nagy szellemi fölényét mindenkor elismerte maga felett. Úgy tett, úgy járt el az Ilonka házassága dolgában, mintha ez a megváltozott helyzet a legtermészetesebb lenne. Jókedvű intézkedéseivel még Ilonkát is felderítette.

Mondom. komor, esős délután volt, mikor Csák felment Deérékhez. A leány, amint a főhad-

nagyot meglátta az ablak alatt, szinte megrettent. De aztán a három nap óta szívére szállt köd oszlani kezdett s mosolyogva, izgatottan várta Csákot.

Csák ugyanis, ahogy a mulatság után hazakisérte Deéréket, azóta nem volt itt. Annak különben az volt az oka, hogy hivatalos dologban másnap a fővárosba kellett utaznia és csak ma délbe jött haza. Ilonka tehát, nem minden remegés nélkül fogadta a grófot. Máskor, ha jött a főhadnagy, a leány nagyon örült a kedves pajtás látogatásának és most, amikor Csáknak joga, sőt kötelessége volt jönni, valami megmagyarázhatatlan félelemmel várta a fiatalembert.

Csák derülten, sőt szokatlan jókedvvel lépett be a kis nappaliba, amelyben Ilonka várta. Oda-sietett a lánykához s szó nélkül összecsókolta a kezét sokszor, hosszasan.

— Várt? — mondta végre megindultan.

— Vártam, — susogta a leány. S az a hideg érzet, az a félés egy pillanat alatt eltűnt a kedélyéről. Az arca csupa mosolygás lett és szép szemét hálásan emelte a férfira.

— Köszönöm, hogy eljött, — rebegette alig hallhatóan — megvallom, félttem . . .

— Mitől? — nevetett Csák és egy kis diványkára ült a leány mellé.

— Nem mondom meg, — szégyenkezett Ilonka.

— De mégis, hát miért titkolózik drágaságom?

A leány megint melegen megfogta a fiatal ember kezét.

— Szinte idióta lettem, Elemér . . . Azt

hittem, hogy nem fog eljönni . . . Elment . . . Es nem fog sohasem visszatérni . . . Ez kétségbe ejtett . . . Én meghaltam volna szégyenemben . . .

A gróf jókedvűen nevetett . . .

— Gyermekek! . . . Kis gyermekek . . . Hát egy férfi szavának csak ennyire bir hinni? . . .

— Bocsásson meg . . . Többet nem kételkedem . . . Magában sohase kételkedem, Elemér!

— Nem is szabad, — mondta komolyan a főhadnagy! — Akik egy életen át együtt akarnak küzdeni, akik egy életen át akarunk egymás segítő, szerető és vigasztaló társai lenni, azoknak egy lelkük legyen, Ilonka, amely mindent egyformán gondol, mindent egyformán tart jónak és rossznak s egymásnak mindenben feltétlenül higgyenek. Hivatalos dolgom volt, hiszen megirtam önnek, de nem rázhattam le, pedig a legkellemetlenebb időben jött, még köszönni sem volt időm. De most itt vagyok és, — tette hozzá mosolyogva, — ahogy Endrődy mondja:

Itt van vélem dél minden virága,
Minden fénye, napsugára, lásd,
S elboritom szívem tavaszával
Körülted az őszi hervadást! . . .

A leány, ahogy mellette ült a férfi, — odahajtotta fejét a főhadnagy vállára és szive, a három nap óta beteg, viharosan dobogó szive nyugodtan kezdett verni s valami igen jóleső érzés költözött belé. Kezdte Csákot megszeretni. Igazán, úgy, ahogy egy leánynak egy férfit szeretni kell.

Csák ezt észrevette és gyöngéden megölelte Ilonkát egy percre, aztán vidáman mondta:

— Ilonka, hoztam valamit.

A lány érdeklődve fordult a főhadnagy felé, míg ez a zsebeiben kotorászott.

— Mit?

— Tudja, tegnap még délelőtt végeztem Pesten a hadügyminiszteriumban és délután igen unatkozva csatangoltam a Váci-utcában, nézegetve a fényes kirakatokat. Egyszer csak meglátok valamit, rögtön eszembe jutott egy másik valami, bementem és megvettem a valamiket.

Egy kis zöld plüssdobozt vett elő, amelyben két pompás karikagyűrű mosolygott egymás mellett.

— Jeggyűrűk! — kiáltott fel a lány és a szeme megcsillant. Leány volt. Nem könnyen felejtő, nem csapodár, de leány volt. És őszintén megörült a gyűrűknek, mert jeggyűrűk voltak. Aztán látta a Csák figyelmességéből, hogy ennek, nem kényszerűség ez a dolog, hanem ha így rendeltetett, édes kötelesség. Megszorította a főhadnagy kezét melegen és úgy susogta:

— Köszönöm, hogy ön gondolt erre. Mi van bele vésvé?

— Tessék megnézni.

— Elemér, — olvasta Ilonka, — 1896. szept. 12. Ilonka, 1896. szept. 12. Miért vésette bele 12-ikét, az holnap lesz.

— Az a maga születése napja.

— És maga gondolt erre, eszébe jutott?

— Nézze, — mondta Csák jókedvvel, — ugy-e szépek és gyönyörködve nézte a két modern jeggyűrűt, amelynek mindegyikében egy kis gyönyörűen ragyogó rubin kő volt. Égett, mint maga a szerelem. — Az ékszerész azt mondta, hogy most az ilyen gyűrűk a divatosak,

mert én, — aki nem értek az ilyesmihez, — tiltakoztam a kövek ellen, de hát ha ez a divatos, hát rendben van a dolog. Csak azt nem tudom, jó lesz-e magának?

— Mihez mérte az enyémet, — gyönyörködött a leány a gyűrűben és odaadta a főhadnagynak, aki megfogta Ilonka gyűrűs ujjacskáját, megcsókolgatta, aztán felhúzta rá a gyűrűt, amely éppen ráillett.

— És csakugyan jó, — örült a főhadnagy. — Az én kísújjamon levő gyűrűhöz, ehhez a ne-felejcseszhez mértem. Emlékeztem, hogy egyszer ezt a kis gyűrűt maga felhúzta tréfából a középső ujjára és jó volt, ehhez mértem aztán a jegygyűrűt is.

A leány odasimult a fiatalemberhez és melegen susogta:

— Maga mindenre emlékszik . . . Maga egy édes, jó, figyelmes fiu, Elemér.

— És csak ennyit kapok a gyűrűkért? — mondta Csák tettetett szomorúsággal s a maga ujjára is felhúzta a gyűrűt.

Ilonka megértette a fiatalembert. Mind a két karjával magához ölelte a főhadnagy szőke fejét és úgy tartotta sokáig, aztán összecsókolta.

— Na, mondta a lány derülten, — meg van elégedve?

— Meg, — mosolygott a főhadnagy és most ő csókolta össze Ilonkát.

Aztán átmentek az elnök úr szobájába, aki először igen vontatva beszélgetett Csákkal, de mikor látta, hogy Ilonka milyen jókedvű és derült, ő is felvidult és azt gondolta, hogy hát úgy van minden jól, ahogy történt, Csák pedig,

— ami különben régi dolog, — egy igen kitünő, finom és okos ember.

Csák akkor este Deéréknél vacsorált és Domokosné olyan vacsorát készítettett, amely kisebb lakomának is megfelelt volna. Nem mondták, hogy ma eljegyzést ülnek, de a nagyságos asszony, az ebédlőnek minden csillárját felgyújtatta, Domokos tanár úr pedig a vacsora végén, nem felállva, pohárral a kezében, csak úgy társalogva, olyan remek beszédet intézett a fiatal párhoz, hogy az asztalnál mindenkinek könny gyült a szemébe.

Az öreg szocialista, ha akarta, nemcsak közgazdasági dolgokról tudott beszélni, hanem a sziv, a lélek érzelmeiről is, az ilyen beszédeibe is beleszötte a „létküzdelmeket“, a „nyomort“, a „szenvedést“, a „lét keserveit“, de a sötét tárgyakat teleszórta színes szóvirágaival, mint a tavaszi napsugarak fénnel a télen kifagyott vén, reves fatörzseket.

— Mert az igazi szerelem, édes gyermekeim, — végezte az öreg beszédét, — amely az élet nyomorában még jobban összekapcsolja a férfi szivét a nő szivével, a házasságban van csak! Akkor születik, mikor egymást megismerjük és becsüljük, tiszteljük. Az ifjuság szerelme csak vonzalom, a tavaszi napnak egy előre vetett sugara. A szerelem csak ezután jön! És sem baj, sem betegség, sem nyomor, sem bűn két szivet, amely egymást igazán szerette, el soha sem választhat, mert a szerető szivek tele vannak a szerelemmel és e szivekbe nem fér más érzelem, csak szerelem! Az idvezítő, — baját, nyomorát, szenvedé-

seit, mindenét pótoló áldása az emberiségnek, a
— szerelem!

A gyűrűk már ott csillogtak a fiatalok ujjain. Deér elnök úr szeretettel nézte őket a csibukja füstjén át és úgy vélte, hogy a két fiatalember szeme a gyűrűknél is jobban csillog, ha pedig a szemük így csillog, szeretik egymást, ha szeretik egymást, nem lesznek boldogtalanok, füzte a gondolatait. De magában azért azt gondolta: Mi van ugyan azzal a szegény Győző gyerekkel? Csak kárt ne tegyen magában. Hanem a festőről, — mivel a leányának megígérte, — egy szót sem szólt többet.

— Nyomattok eljegyzési tudósítást, — kérdezte Domokosné Csákot, akivel a tanár úr kivánságára pertu lett, férjével együtt az előbb.

— Felesleges, — mondta az elnök úr, — beletesszük az ujságba és megtudja mindenki, akit illet.

— Csak egy idegen volna még kívülünk, — nevetett a nagyságos asszony, — hogy a városba szétvinné, hogy ma volt az eljegyzés.

— Lesz, kedves Teréz néni, csak parancsold, — mosolygott Csák.

— Kicsoda?

— Gyorgyevics mindjárt itt lesz. Mondtam neki, hogy jöjjön fel, ha jön a tisztí étkezdéből, egy teára. Nem haragszol ugy-e, hogy az első alkalommal is így rendelkeztem és vendéget hívtam, de azt akartam én is, hogy az eljegyzésünk hírét, valaki ujságolja el a társaságban, erre pedig Gyorgyevicsnél alkalmasabb firma nincs.

— Illó lett volna Gyorgyevicset vacsorára is

elhívni, — mondta a nagyságos asszony. — Neked lakótársad, meg igen jó fiu.

A szobaleány éppen akkor jelentette, hogy itt van Gyorgyevics hadnagy úr.

A gombócféjü, mosolygós hadnagy jött is befelé s a köszönés után, mikor helyet foglalt, engedelmet kért Domokosnétól, hogy összeszidhassa Csákot.

— Kérem, nagyságos asszonyom, ez az úr nekem azt sürgönyzi ma délelőtt valahonnan, hogy estére jöjjen el ide. Én kimegyek a vasúthoz este és várom, várom s Csák főhadnagy úr az, aki nem jön!

— Mivel délután megérkezett, — nevetett a gróf.

— Amit én szegény ember nem tudtam. A vasutnál összehalálok egy elutazó uri családdal . . . De talán erről ne beszéljünk . . .

— Brunnerékkal, ugy-e, — mondta mosolyogva Csák. — Kérlek, csak beszélj! Miért ne beszélnél? Ugy-e, Ilonka?

A lány nem szólt, csak megszorította a vőlegénye kezét. Ami azt jelentette: Hiszek benned.

— Az elutazó tiszteletreméltó uri család a Tátrába utazott. Ott töltik a telet, amint mondták és én tőlem kérdezték, kit várok. Mondtam, hogy egy urat . . . A kisasszony faggatására, megmondtam, hogy Csák főhadnagy urat várom a fővárosból. Keserűen szeretem a teát, Ilonka drágám. — És kérem halálra fáztam a Perronon és az én Csák barátom nem jött. Végre is fölsiettem ide. Össze vagyok fagyva, mert kérem odakinn tél van, önök, akiknek a szívében tavasz van, — intett a pár felé, — ezt nem is tudják — és sze-

rencse, hogy itt egy kis teát kapok, így valamennyire kienged az a nagy hidegség, amely három nap óta kerülget. De ez, becsületesemre, igaz! Kérem alásan, ne méltóztassanak hizelgésnek venni, de ez az úr nekem olyan féltestvérem. Két éve lakunk egy házban és érdekel a sorsa. Két napig aggódtam érte, de most megvigasztalódtam. Kérem, Ilonka drágám, aki nekem fél sógorném lesz, ha ez az úr féltestvérem, csak sok rumot és kevés cukrot kérek a teába, én igen ostoba vagyok és nem tudtam a teámat elkészíteni, soha életemben.

Deér elnök úr, mivel gyengélkedett mostanában, köszönt, engedelmet kért, visszavonult és lefeküdt, de az ott maradtak igen jó hangulatban beszélgették el az estét s mikor Gyorgyevics Csákkal karonfogva hazafelé tartott, a hadnagy megszólalt őszintén a sok rumos teától és bortól:

— Főhadnagy ur. Ha Ilonkának volna egy éppen olyan testvére, mint ő, én feleségül venném.

Csák hallgatott és szünet után megszólalt egész más hangon.

— Bazil, mit beszélt Fáni a vonathoz?

Erre a hangra a hadnagy is komoly lett és más hangon felelt:

— Nagyon vidám volt, mondta, hogy milyen jól fog mulatni a Tátrában.

— Rólam nem szólt?

— De igen. Azt mondta, te most boldog ember vagy és a Deér kisasszony is boldog.

— Gunyolódott.

— Nem az. Egész őszintén beszélt. Csak azt tette utána, hogy... de az egész beszédet nem is mondom el!

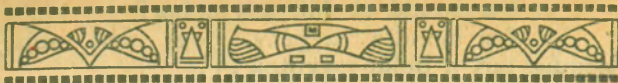
— De mondd el. Mit tett utána?

— Azt mondta szegény, hogy nem tudja, meddig tart a boldogságotok . . .

— Meddig? . . . — mondta csöndesen a főhadnagy, — bármeddig, ez nem tartozik a bárónőre . . .

Hazaértek és a két fiatalember lakosztályába ment. Csak sokáig sétált a szobájában és hallgatta az ablakot rázó komor őszi éjszaka garázda szelének a fütyülését. S mikor lefeküdt, azt gondolta, hogy odaadna az életéből tiz évet, ha valami bűvös tükörbe belehézhetne és ott megláthatná, hogy milyen lesz az ő jövődöbeli élete.

XXI. Meghalva nehéz élni.

KOZÁR, mikor Pestre érkezett, nem kereste meg Hargitayéket, hanem szállodába szállt s reggel érkezvén, lefeküdt és délutánig aludt. Este felöltözött és elment Ósbudavárba, ahol összeakadt egy néhány ismerősével, egy országgyűlési képviselő és egy vidéki birtokossal s egy orvossal, aki azért lumpolt, mert a menyasszonya az esküvője napján halt meg. Ezzel különösen összebarátkozott Kozár. Ezek az urak megismertették e divatos éjjeli mulató rejtelseivel s Győző úr csak reggel hagyta el az Ósbudának nevezett akkor még teljesen új épületekkel és berendezéssel fényesen felszerelt lumpoló tanyát. Ahogy a pezsgőtől zúgó fejével ült a szállodai szobájában, végig gondolt az éjszakai tivornyán, a pezsgőn, a zenén, a kisaszszonyokon és úgy vélte, hogy ilyen élet mellett hat-hét hónap alatt pompásan tönkre lehet tenni az embernek az egészségét. Ez a felfedezés igen megnyugtatta s e boldog tudatban aludt el, hogy este újra kezdje a dözölést.

Egy hét múlva összeakadt a köruton Hargitayval, aki alighanem értesülve volt már a Kozár és Ilonka esetéről, mert igen nagy részvétellel nézte

a Kozár beesett szemét és sápadt arcát. Hargitay különben ezt a rossz kinézést a Kozárt érte szomorú állapotnak tulajdonította s nem tudta, hogy Győző egy hete örülten lumpol.

— Szép, hogy fel sem kerestél bennünket, — pirongatta Hargitay — azt hiszem, jóváteszed a hibádat?

— Nem teszem, — felet Kozár hidegen, — nem megyek többet hozzátok és semmiféle ismerősömhöz. Ti boldog emberek vagytok, én pedig, ha boldog embereket látok, mindig szeretnék megölni valakit.

— Nagyon keserű vagy, Győző!

— Az. De ez nem tartozik a dologra. Tegyel nekem egy szivességet, öreg . . .

— Kérlek, rendelkez velem, — mondta Hargitay és nem jutott egy szó sem eszébe, amellyel vigasztalhatta volna ezt az igen boldogtalanul látszó embert.

— Felsorolom neked, hol vannak a festményeim, melyik műkereskedésben. Add el őket bármilyen áron. Ugy szintén vedd magadhoz a Szerelem és Tavasz a temetőben című festményeim árát is. És hozd, vagy küldd el nekem a Royal szállóban levő lakásomra. Igaz, Münchenből a podgyászomat hozzátok küldtem, adj neki helyet, mig tovább nem intézkedem.

— A podgyász-ügy rendben van, de minek neked a képek ára, rögtön? Nincs pénzed?

— Van. De a képek árára is szükségem lesz rövid időn belül. Nagyon kérlek, ha teheted intézd el ezt, mert ha te nem csinálod, valamelyik műárust bizom meg ezzel, az pedig meg fog nyúzni, de mindegy, a képeket el kell adni.

— Lakást fogadtál már, mert itt maradsz Pesten, azt hiszem?

— Nem tudom, — habozott a festő, de aztán határozottan mondta, — itt én, körülbelül végképpen itt fogok maradni Pesten. — Hogy ő a kererepesi temető egyik csöndes zugában akar itt maradni, azt nem mondta Hargitaynak.

— Akkor keresek lakást neked pajtás, jó lesz? — ajánlkozott Hargitay, a gondolkozó festőt nézve.

— Jó, — hagyta rá Kozár.

— A képeidet pedig eladom, — tette hozzá Hargitay — ha úgy kívánod. Igaz, milyen lakást akarsz?

— Két szobát. Nem muszáj, hogy világos legyen . . .

— De hát, akkor, hogy dolgozol? — képedt el Hargitay.

— Sehogy, — intett kelletlenül Kozár — nem fogok többet festeni. A képjeimből legrosszabb esetben befolyik huszonötezer forint, ez elég lesz nekem addig . . .

— Meddig? — kérdezte habozva Hargitay, mert Kozár nem folytatta tovább.

— Mig élek, — felelt ingerülten Kozár. — Ne zaklass, öreg! Látod, hogy én már nem vagyok ember. A szívem, érzem, hogy elrohadt, a lelkem valahol elmaradt tőlem. Lehet így élni, dolgozni? Én már gondolkozni sem szeretek. Csak tégy úgy, ahogy kértelek . . . Nagyon lekötelezel . . . Akit mérges kigyó mar, meg, azzal hálásan tesz, aki szíven szurja, igen sok szenvedéstől menti meg. Mert egy pisztoly is megtenné mindezt, de ez igen közönséges emberek-

nek való és . . . szóval kell a pénz. Csókold meg az Iduska kezét helyettem és üdvözöld Len-
czur papáékat. Különb en ne is mondd nekik, hogy
itt vagyok, — ez jobb . . .

Elváltak. Illetve Győző elsietett és otthagya
a Népszínház sarkán a töprenkedő Hargitayt, aki
kétségbeesett elmerültséggel nézett Kozár után,
hogy egy villanyos majd elütötte. Csak arra esz-
mélte fel, hogy valaki arébb lóditotta és fülébe
rivalt:

— Nem hallja a csengetést? El akarja tapos-
tatni magát?

Hargitay, valami köszönést rebegett, de Ko-
zár nem ment ki az eszéből. Hogy ez a fiu ad-
dig akar zülleni, míg belepusztul! Hiszen ez
örültség! Utóvégre is egy leányért nem kell
tönkretenni magát az embernek, csak azért, mert
az a leány máshoz megy férjhez. Ilyen zseniális
ember! És nem akar dolgozni többet! . . . Pe-
dig ennek az embernek nem lehet beszélni sem-
mit! . . . Ismerte Kozárt, tudta, hogy vasfejű és
ha elhatározta, hogy meg akar halni, hát akkor
meg fog halni.

Átkozott rossz hangulatban ment haza, de a
feleségének nem szólt semmit. Nem akarta a kis
vidám asszony jókedvét elrontani a Kozár keserű
történetével.

Másnap egy hordártól elküldte neki Kozár
a jegyzéket, hogy a festményeit hol találja meg.

Aztán négy napig lelkiismeretesen futkosott
a képek eladása után és a gyönyörű kisebb-na-
gyobb festményeket eladogatta roppant olcsón.
Kilencezer forintot szedett össze, átkozva a ve-
vőket, hogy harmadrész árt adtak értük, csak

azért, mert a pénz rögtön kellett. Felvette a tizezer forintot a Szezelemért és a nyocezret a Tavasz a temetőben c. képekért s aztán keresett egy igen csinos, kétszobás, csöndes garzonlakás, a gróf Károlyi-utcában, azt berendezte csinosan, hogy Győző meg legyen vele elégedve.

Végignézte a csinos két szobát és előszobát, mikor kész volt, sóhajtva monologizált magában:

— A halottas ház elég csinos. Jöhet a haldokló. Örültség ez, de a haldoklóknak teljesíteni kell az utolsó kívánságát. Meg aztán ez ellen nem lehet tenni. Ez a Kozár olyan beteg, aki nem veszi be az orvosságot. Ez meg akar halni. És meg is fog halni . . .

Mikor mindennel rendben volt, egy alkonyatkor elment Kozárhoz a Royalbeli lakására. A festő éppen akkor kelt fel, öltözött és Hargitay szomoruan látta, hogy a pajtása megint frakkot vesz, tehát megint korhelykedni megy. De nem szólt, csak elébe tette Győzőnek a pénzt és a lakása címét.

— Itt van.

— Köszönöm, — mondta Kozár és megrázta a savanyu arcú Hargitay kezét. — Köszönöm!

— A pénzt meg sem olvasva, behajította egy szekrényfiókba, amelyet bezárt. — A lakást megkeresem holnap . . .

— Azt se nézed, mennyi az a pénz — mondta komoran Hargitay.

— Mennyi? — kérdezte Kozár.

— Harminckétezernégyszáz forint és tizenegy krajcár.

— Ölellek, öregem, — mosolygott Kozár. —

Tehát harminckétezer? Nekem van ötezer most...
— És elgondolkozott.

— Min töprenkedsz? — kérdezte Hargitay a Kozár sápadt arcát nézve.

— Ötezer forint havonként . . . — beszélt magába Győző — hét hónapig . . . Eh hét hónap alatt csak rendben lehetek . . .

Hargitay megértette ezt és dühösen ugrott fel:

— Örült vagy te, pajtás! Tisztára örült . . .

— Lehet — mondta Kozár nyugodtan leülve és szivarra gyujtva. — De ennek így kell lenni!

— De miért?

— Nem tudod — nézett merően a festő a barátjára.

— Amit én tudok, — jelentette ki ingerülten Hargitay, — az nem ok az ilyen eszeveszettségekre, milyenekbe te bele akarsz menni. Más ember is csalatkozik a szerelmében, a reményeiben, ha ezek mind öngyilkosok lennének, az emberiség két harmada kerülne a földre.

— Lehet, — mondta nyugodtan Kozár és fujta a szivarja füstjét. — De más embernek olyan a természete, hogy kiheveri a csalódásokat. Meggyógyulnak a szivükön levő sebek. Az én sebem halálos volt és rögtön meghaltam . . . Én már nem élek, csak temetem magam . . . Ne sajnálj, pajtás! A hulláknak el kell takarodni a föld színéről, mert a rothadásuk tönkreteszi a többi ember egészségét is. Én már érzem a saját rothadásom szagát. Ez igen undorító érzés . . . És igyekszem minél hamarább a földre dugni magam.

Hargitay felvette a felöltőjét és kalapját s elébe állt Kozárnak :

— Jól van. Hát öld meg magad, ha gyáva vagy élni. De én ne lássalak! Én nagyon szerettelek. Nem akarom a lassu pusztulásod nézni! Nekem ne írj, engem fel ne keress! Nekem ma meghaltál! Én megsiratlak! Nekem elmúltál. Hozzám csak akkor gyere, ha fel akarsz támadni! Én ölelve várlak! És kivonszollak a kaporsódból. Ha ez lehetséges . . .

Kozár nyugodtan, de inkább letargikusan hallgatta az elkeseredett Hargitayt, aztán csöndesen mondta :

— Sajnálom, hogy fájdalmat okozok neked. De a meghalás nem rajtunk áll! Föltámadni pedig nem szoktak, akik egyszer meghaltak . . . Én nem hiszek a feltámadásban . . .

Kozár háttal ült Hargitaynak, aki odament hozzá és a göndörhajás fejét megcsókolta, mint ahogy a nagy betegekét szokták. S csöndesen mondta :

— Szervusz! — És elment. Nem beszélt többet.

— Szervusz — sóhajtott Győző és hallgatta a Hargitay lépteinek kopogását, míg végleg elmúlt. S ahogy ott ült a szálloda sötét szobájában a komor, késő őszi estén, a körut tompa zúgását hallgatva, úgy érezte, hogy ő valóban már a sirban van, künn, valami temetőben s a gyászoló nép elment s ez volt az utolsó, aki a sirját elhagyta s most egyedül van s várja a sok száz évekig tartó elhamvadást . . .

De végre felugrott, felcsavarta a villanyt s a nagy világosságban más színben látta a világot.

Kibontott egy csomagot, amelyben a mindennapi gomblyuk virága volt, egy gyönyörű sárga tea-rózsa. Feltűzte. Felvette a bundáját, a cilinderét, de ahogy a tükörbe nézett, úgy tűnt fel neki, hogy a sárga rózsa a szemébe vigyorog:

— En a halál színét viselem, majd csak olyan lesz a te arcod is hét hónap múlva, mint az enyém most. De akkor már te nem indulsz ruganyosan a szép lányok ölelő karjai közé, a zene, a pezsgőgőz mámorába, ahol én meg fogok végképpen halni, hanem megfagyott mosollyal az ajkadon fekszel nyugodtan, csöndesen... s valamelyik testvérem, — lehet, akkor is a gomblyukadban lesz... és elmondhatja: Most illünk együvé, én a sárga rózsa és te az immár minden szenvedést, minden csalfa álmot, minden tivornyákat elfelejtett, egykor piros, jókedvű, életvidám, ma halál-sárga arcu szomorú ember!...

Belevágta szivarját a tükörbe, aztán lesietett a lépcsőn s egy kocsiba ült.

— Konstantinápolyba, — kiáltotta a kocsisnak. Ez is egyike volt akkor azoknak a mulatóhelyeknek, ahol igen sok pénzért pezsgőt és — csókot mértek...

És ez így ment hónapról-hónapra. A korhelyek egyike-másika, látva a piktor lumpolását, kedvet kapott és egy pár hétig versenyeztek vele, de csakhamar kidültek. Csak az orvos tartott ki vele. Ez a vékony dongáju felcser a menyasszonya utáni búsultában, züllött állandóan és bizonyára ezért birta úgy szervezete ezt az életet, mert az egészségére káros dolgokat nem volt képes olyan vakmerően elkövetni, — ismerve

minden oknak az okozatát, — mint a betegséget nem ismerő Kozár.

A festő természetesen elfoglalta lakását a gróf Károlyi-utcában. S mikor téli délutánokon bágyadtan ült ablakában, melyről a Károlyi-palota kertjét egészen bele lehetett látni, a gyönyörű, kopárságában is szép park eszébe juttatott neki egy másikat, — ott Bánoson, ahol egy kis leánnyal gyermekkorában annyit csevegett, játszott, ifjukorában annyit álmodozott és férfikorában, — mikor azt hitte, minden szép álma teljesedik, — olyan nagy csalódás érte... Vajjon mi van azzal a leánnyal? Nem tudott róla semmit. Mióta feljött Pestre, egyetlen címére érkező levelet sem bontott fel. Soha ujságba bele nem nézett. Itt élt a nagy forgatagban, anélkül, hogy a világ folyásáról tudott volna valamit. Csak amit lumpolás közben elvétve hallott, abból értesült, hogy a világ hogy tülekedik, marakodik most is, mint mindig.

Az álmodozásai még jobban elkeserítették s ilyenkor szinte dühvel vetette magát az éjszakák emésztő árába, amely sehogysem akarta az erős szervezetü férfit elnyelni.

Hanem december végén valahogy mégis megüült és elkezdett köhögni. Zsámbor, — így hívták a korhely orvost, — figyelmeztette, hogy katarrusa van, egy kicsit hagyjon fel a lumpolással és az erős szivarokkal és minden szervezetet gyengítő dologgal.

— És ha nem hagyok? — kérdezte a festő.

— Akkor a katarrusodból tüdővész lesz. Elpusztulsz!

A piktor ujjongva ölelte meg a doktort.

— Hiszen ez nagyszerű! És meddig lehet azt húzni?

Az orvos elképedve nézte Kozárt:

— Mit örülsz ezen? Nyolc hónapig elhúzod, de ez nem bizonyos. Elvégezheted hamarabb is. Mérjed magad, meglásd, hogy fogysz napról-napra. De vigyázz! Mert különben baj lesz!

— Vigyázok, — mondta Kozár és amint hozzá jutott, megmérte magát. Hatvankét kiló volt. Mikor Pestre felkerült, hetvenötöt nyomott.

— Szép, — gondolta a festő, — tizenhárom kiló már oda van! — És a részeges doktornak igaza volt. Ő minden héten jobban köhögött és minden héten kevesebbet nyomott egy kilóval.

Zsámbor meg is mondta neki nyiltan:

— Te pajtáskám, nem igen húzod ezt hét hónapig, ha így haladsz. Ez egy igen szép eset...

Győző ilyenkor rejtelmesen és megalégedetten mosolygott és csak azt sajnálta, hogy Ilonka mindarról nem tud, hogy nem látja őt. De aztán valami ostoba érzélem a szívére ömlött ilyenkor, valami maradványa a régi szerelmének s azt mormogta:

— Ne is lásson, ne is tudja! Akármi történt köztünk, ő csak szeretett engem és sajnálna. A szomorkodás megzavarná a boldogságát. Ezt pedig én nem akarom!...

Mert Győző azt hitte Ilonkáról, hogy most nagyon boldog, talán azóta meg is esküdött Csákkal, pedig ez a viszony korántse úgy állt, ahogy azt a halásznak induló piktör képzelte.

Ilonka nem volt boldog!...

XXII. Fánika férjhez megy.

ILONKA nem volt boldog, pedig Csákot bizonyára a legfigyelmesebb és a legkorrektebb vőlegények közzé lehetett sorozni.

A jegyváltásuk utáni zord őszi idő megint napfényesre fordult, de hideg lett és a föld felfagyott. Ilonka azt az óhaját nyilvánította Csáknak, hogy ha terhére nincs, kísérje el délutánoként a lovagló kirándulásaira. Természetes, hogy Csák készséggel tett eleget a leány kívánságának.

A lovaglások újra rendszeressé váltak s e kirándulások, a régi emlékeket felelevenítették úgy a leány, mint a fiatalember lelkében. Azzal a különbséggel, hogy Ilonka arra a szép korra gondolt, mikor Csák őt lovagolni tanította s amikor ő kissé beleszeretett a grófba. Ki hitte volna akkor, hogy ők jegyesek lesznek? Csák ellenben egy másik lovagló-leckére gondolt, arra, amikor Fánit tanította erre a testedző tudományra. Minden apró részlete feltolakodott a férfi elébe annak a kornak. A bizalmas csevegések, a leckék, a lecke utáni szieszták — és a jutalmak! Mert jutalmak is voltak. Titokban adott puszik. És a tavalyi lovaglás! A késő őszi és téli esték Fánikáéknál!..

A főhadnagy komoran húzta meg a lova száját, amely idegesen mozgó sarkantyujától előre rugtatott.

Ilonka finom lelkével észrevette ezt a töprengést már hetek óta Csákon és sóhajtvá gondolt ő is valakire . . . Valakire, akiről tudta, hogy mit csinál Pesten. A rossz hirt mindig van aki elujságolja, mindig van, aki kerülő uton az érdekeltek tudomására hozza. A leány mostanában, — restelve vette észre, — hogy sokat foglalkozik gondolatban Kozárral. A Csákkali viszonyát komolynak és igaznak tartotta s mint befejezett tényt állította maga elé egybekelésüket, de a Kozárról vett hírek azt a kis boldogságot is, vagy inkább nyugalmat, teljesen megzavarták, amelyben eddig magát ringatta.

— Én értem teszi ezt! Én vagyok az oka, hogy elpusztul! Én ölöm meg! . . .

Kozárra ugyan úgy igyekezett gondolni, mint egy eltemetett kedves halottunkra szokás, de ez nem nagyon sikerült a leánynak. Szinte követelte Csáktól, hogy mindig mellette legyen, mert ha a főhadnagyot nem látta, rögtön megjelent előtte a Győző halovány képe, amelyet leányos fantáziája még a valóságnál is jobban és szörnyűbben színezett ki s ez szinte elviselhetetlen állapotot teremtett a lelkében. És az volt a legszörnyűbb a dologban, hogy ezt el kellett rejteni. Senkinek sem volt szabad sejteni, hogy a lelkében mi megy végbe s végtelen teherként nyomta ez a titok az agyát és a szivét.

Ráadásul az elnök ur november közepén megint nagyon kezdett betegeskedni. Ilonka nem mehetett Csákkal lovagolni, hanem otthon maradt.

az apját ápolni. A méltóságos ur, ugyan váltig tiltakozott ez ellen és váltig mondogatta, hogy ő rajta úgy sem tud segíteni, ha hon marad, de llonka viszont nem birt szórakozni, tudva, hogy az apja otthon betegen fekszik.

Csákkal rendesen az ablaknál beszélgetett, mikor a főhadnagy délután a kaszárnyába ment, vagy a gyakorló térre lovagolt. Ilyenkor sokszor egy órahosszat is elbeszélgettek s ez ablak-légyottoknak a Gyöngyöm örült legjobban, mert tömérdek cukrot kapott llonkától. De Csák, hogy beteg volt a háznál, eleinte egy héten kétszer, mikor pedig Deér még rosszabbul lett s llonka csak kis időre hagyhatta el a beteget, egyszer ment a menyasszonyához.

A viszonyuk, — bár llon és Csák is mindent elkövettek, hogy ez meg ne történjen s mindenféle, általuk sem hitt illuziókba ringatták magukat, — kezdett kihűlni, mint egy szép haldoklóleány.

Csák, hogy nem mehetett llonkáékhoz, az Arany Szarvasba ült estéenként és elbúsulva hallgatta a cigányt és a Gyorgyevics bolondos fecsegését. Néha eljöttek Dernőyék is és ilyenkor kissé jobban telt az estéje. A kávéházat kivéve semmiféle más multságba nem ment. Tudták, hogy vőlegény, hát nem is hívták.

December elején aztán egy igen érdekes hír terjedt el Bánoson, amely még Csákot is felrázta a letargiájából.

Azt rebesgették, hogy lord Lotschild Charles, a világhírű Lotschild pénzkirályok londoni fejének a legidősebb fia, a Tátrában megismerkedett a szép Brunner Fáni bárónővel és jegyet is váltottak.

Hogy ebből a hirből mi volt igaz és mi nem, senkisé sem tudta bizonyosan és Csák is azt mondta a kávéházban, mikor sokat suttogták, — mert ő körülötte ezt a hirt csak suttogták, — hogy ez mesebeszéd!

Hanem ez estén Gyorgyevics, mikor hazamentek, nem tartott a saját lakosztályába, hanem a főhadnagynál maradt.

Megteáztak s Csák, — mivel nem jól érezte magát, — lefeküdt és az ágyában csibukozott.

— Álmos vagy, főhadnagy ur? — kérdezte Gyorgyevics Csákot.

— Nem én, Bazil. Sőt álmatlanságban szenvedek. Miért kérded?

— Mesélnék valamit, ha nem találnád unalmasnak.

— Mesélj, — mondta közönyösen Csák. — Talán szerelmes lettél valakibe?

— Nem lettem, — felelt a hadnagy és leült egy nagy karos bőrszékre, amely elnyelte s csak a gömbölyű feje látszott ki belőle.

— Miről akarsz mesélni? — mondta Csák a szemeit hunyorgatva.

— Fánikáról mesélnék, főhadnagy úr, — felelt csendesen a hadnagy. — Megengeded?

— Fánikáról? — nyitotta kerekre a szemét Csák és felkönyökölt az ágyban. — Mit tudsz te Fánikáról?

— Mindent, — sóhajtott a hadnagy, mint aki valami nagy bűnt vall be. — Mi mindig leveleztünk, mióta elmentek...

Csák hosszasan nézte Gyorgyevicset. Gondolkozott és nagy szünet után szólt:

— Miért leveleztél te a bárónővel, Bazil?

— Ő kért fel, — vallotta be a hadnagy. —
Arra kért, mikor elment, hogy izé . . . hogy irjak
te rólad neki . . . Mert . . . ostobaság ez főhad-
nagy úr, de az a szegény leány nagyon szeretett
téged . . .

A főhadnagynak valami nagy keserűség tört
a torkára, úgy, hogy szólni sem tudott, csak per-
cek múlva.

— És te irtál neki?

— Irtam.

— Mit irtál?

— Hogy megvagy, hogy egészséges vagy.
Hogy lovagolgattál eddig Ilonkával. Mostanában
meg nem lovagolsz, mert Deér bácsi beteg. Ha-
ragzol, hogy irtam, főhadnagy úr? — És a had-
nagy, mint egy bűnös, pislogott a pajtása felé.

Csák elmélázott és a csibukját letette. Ha-
nyatfeküdve sokáig nézte a szoba menyezetét.

— Nem haragszom, Bazil, te azt teszed, amit
akarsz. De mi szüksége volt ezekre a tudósítá-
sokra a Brunner kisasszonynak?

— Mondom, hogy szeretett téged az a sze-
gény kis leány és érdekelte a sorsod.

— És Fáni irt neked?

— Irt.

— És mit irt?

— Azt mondta, hogy meg fog halni.

— Meghalni? — ütődött meg a főhadnagy
és ránézett Gyorgyevicsre s újra felkönyökölt. —
Meg akar halni?

— Már meg is halt Fánika, főhadnagy úr...

— Ne bolondozz, Bazil, — kiáltott hevesen
Csák és felült az ágyban. Ki mondta neked ezt
az ostobaságot?

— Fánika írta. Itt a gyászjelentés.

A hadnagy elővett egy elefántcsont kartont, amelyen tudatják, mindazokkal akiket illet, hogy lord Lotschild Károly eljegyezte bamlódi Brunner Fáni bárónőt. Odanyújtotta Csáknak.

A főhadnagy rámeredt a kártyára és mintha csak egy hieroglif lett volna, annyi ideig nézte. Végre tompán szólt:

— Tehát igaz . . .

— Igaz, — mondta Gyorgyevics. — Helyesled, főhadnagy ur?

Csák visszaadta a hadnagynak a kártyát és csöndesen mondta:

— Helyeslem. Mit irt Fáni erről a dologról, elmondhatod?

— El. Azt írta, hogy az angol — természetesen zsidó a lord — özvegy ember, egy öl magas, szőke és kék szeme van, harmincnégy éves, két gyermek maradt a felesége után, egy négy éves fiu és egy kétéves leány. Bécsben fognak esküdni decemberben, a bécsi Lotschildok vendégelik a világ minden részéből összejövő nagy családot. Fánikáék Skóciába mennek lakni, a telet Londonban töltik. Az öreg lord már volt a Tátrában és igen megszerette a leendő menyét. Borzasztó gazdag népség ez, főhadnagy úr. Milliárdos népség.

— Tudom, — mondta csöndesen Csák — Fánika bizonyosan sok leány által irigyelt pártit csinált.

— Azért én mondok valamit, főhadnagy úr.

— Mondjál, — vetette oda a szórakozott Csák.

— Ha azt sürgönyözném neki, hogy jöjjön

haza, nőül veszed, Fánika itt lenne holnap délben. Fogadjunk, ott hagyja az öles angolt a milliárdjaival együtt. Fogadjunk, főhadnagy úr!

— Ne fogadj, Bazil. Ez képtelen beszéd.

— Csak úgy mondtam, — sóhajtott a gombócfejű hadnagy. — Szegény kis Fánikám! Hidd el főhadnagy úr, én nagyon sajnálom . . .

— Én is, Bazil, de ennek így kellett történni.

— Így, — hagyta helybe a hadnagy. — No, szervusz, főhadnagy úr. Igaz, Fánika azt is írta, hogy Bánosra is eljön esküvő előtt a vőlegényével. Lotschild a Brunner báró mintagazdaságát nézi meg Bamlódon. Jó éjszakát főhadnagy úr.

— Szervusz, Bazilikám, — sóhajtott Csák és sokáig mereven feküdve ágyában, a hallottakon elmélkedett.

— Tehát Fánika is meghalt . . . Amint ő mondta. Elviszik a szép, kis mosolygós arcú, szerelmes leányt a ködös Angliába . . . Egy özvegy, gyermekes ember. Azaz, hogy egy ilyen nagy úrnál semmit sem jelent, hogy özvegy és gyermeke van. De mégis, akárhogy vesszük, Fáni hires és gazdag asszony lesz . . . Szegény jó, boldogtalan Fáni. Milyen kár, hogy meghalt . . . De hiszen — gondolta a főhadnagy — úgy látszik, mi mindnyájan meghaltunk, a feltámadás reménye nélkül . . .

Igyekezett elaludni a főhadnagy, de ez az éjszaka egyike volt a legkellemetlenebb éjszakáknak, amelyet valaha ágyban töltött.

Egy hét múlva aztán, a pletyka-zsurokon már addig össze-vissza, minden formában tárgyalt hír

megvalósult, Brunnerék Lotschilddal megérkeztek Bánosra.

A közönségesebb érdeklődők úgy vélték, hogy a milliárdosnak ezresbankókból lesz a ruhája és cseppfolyós aranyat iszik s a keze nem látszik a briliánsoktól. Ehelyett a téli fénysugárban uszó déli korzón a Fáni remekszabású, pazar toalettje mellett egy igen egyszerű, magas, nyirottbajuszu úr ballagott, kis sapkával a fején, kockás skót ruhában s nagy sárga bagariabőr cipőkben és a bánosi dendik szörnyű megbotránkozására — egy kis fapipából pipált!

A sors véletlen szeszélyéből Csák, aki ezer évben egyszer ment a déli korzóra, most éppen szemben találkozott Fánival és vőlegényével. Jó, hogy nem volt velük senki, mert mint menyaszszony és vőlegény, már szülei felügyelet nélkül sétálhattak, csak a vén francia kisasszony kullógott a Fáni jobb oldalán, — így Csáknak nem kellett megállni.

A főhadnagy, bármint titkolta is, nagyon meglepődött, de összeszedte magát s a kardját felkapva, mélyen meghajolva tisztelgett Fáni felé, mikor megbólintotta a fejét, hanem a szeme, a rágyogó kék szeme olyan fájdalmas szemrehányással villant a főhadnagra, hogy a férfi egy pillanatra megállni érezte a szivverését. Az a szemvillanás tele volt panasszal és kétségbeeséssel, mintha azt mondta volna:

— Látod, hát ez lett a vége! Mégis csak meg hagytál halni! Itt van a vőlegényem, nézd meg és fájjon a szived! Mindig fájjon, míg meg nem halsz, mint ahogy nekem is mindig fáj utánad, míg csak a másik síromba nem tesznek!

És valóban, Fáni azalatt a szemvillanás alatt összehasonlította magában a délceg, ragyogó atillás katonát s a horihorgas angolt és szívében végtelenül elkeseredve, de az arcára nyájas mosolyt erőltetve fogadta a szinte alázatosan, csodálkozóan reájuk meredő ismerősök bókoló köszönetését.

Később Gyorgyevics melljük szegődött és a bolondos hadnagy — németül beszélve az angol kedvéért — addig fecsegett mindenféle badarságokat, hogy Fánit is, flegmatikus vőlegényét is megnevettette.

A társaság a Brunner-palota elé ért és Fáni felment a vőlegényével, Gyorgyevicset pedig megrohanták az ismerősei, de főleg az ujságírók, hogy mit beszélt a milliárdos. A hadnagy komoly arcot öltött, mint aki most a hivatása magaslatán áll s hazudott olyan retteneteseket az őt szájátva hallgatóknak, hogy azok a csodálkozástól majd sóbálvánnyá váltak.

— Ezeknek beadtam a maszlagot, — nevetett magában a hadnagy, amint kardjával a hóna alatt a tisztí étkező felé tartott.

A város érdeklődése három napig mindig Fáni és Lotschild körül forgott. Erről beszéltek zsúron, kaszinóban, kávéházakban, hivatalokban, boltokban, künn a nép, kofa, hordár, bérkocsis, mindenki. Ha Fáninak kedve telt az általános érdeklődésben, ezt elérte.

Csák szinte az utcára sem mert menni, mert mindenütt a hajdani ideáljáról és ennek a vőlegényéről folyt a pletyka.

Délután vágatva ment a lovaglóiiskolába, de a Gyöngyöm a sarkanyu dacára is az llonkáék

ablaka alá vitte s a leány, kendővel a vállán megjelent az ablakban.

— Láttá őket? — ez volt Ilonkának is az első szava.

— Láttam a bárónőt a vőlegényével — mondta kelletlenül Csák. — Hát magát is elragadta ez a milliárdos-láz, Ilonka — tette hozzá szomorú mosolylyal Csák.

— Beszél Fánival?

— Nincs vele beszélőnivalóm. A korszón találkoztunk. Köszöntem és ők is visszaköszöntek. Ennyi volt.

Ilonka a ló haját simogatta s cukrot adott neki és elgondolkozott.

— Vajjon boldog Fáni, Elemér?

A főhadnagy szinte ingerült volt.

— Honnan tudjam én? A vőlegénye egy derék, magas ember. Nagyon gazdag, Fáni is gazdag. Az üzlet üzlet. Meg van kötve. Tehát boldogok.

— Nagyon rosszkedvű, Elemér — mondta a leány, kutatva nézve a férfit.

Csák hevesen verte lovaglóstorával a csizmáját és nem nézett Ilonkára.

— Bosszant, hogy mindenki Lotschildról és a Brunner kisasszonyról beszél. Nem értem, egy gazdag ember házassága hogy foglalkoztathatja ennyire a kedélyeket.

Ilonka látta, hogy Csáknak nincs jókedve. Másról kezdett beszélni.

— Apa nagyon rosszul van. A doktor azt mondta, délre kell vinni, valahová. Keserves élet ez a miénk, Elemér.

— A miénk, — mondta csöndesen Csák — az . . . Mikor látogassak el, Ilonka?

— Holnapután, — felelt a leány habozva. — Azt sem tudom, mit mondjak . . . Egyik percben jobban van, másik percben rosszabbul, szegény apa . . . Majd jöjjön el, Elemér.

— Majd eljövök, — mondta csöndesen. — Mehetünk, Gyöngyöm!

De a Gyöngyöm igen jól érezte magát és nem akart engedelmeskedni. Csák dühbe jött és végigvágott a lovon.

— Mi lesz? Ágaskodsz?

Ilonka kérlelve szólt neki.

— Ne bántsa a Gyöngyömöt, Elemér.

— Tulságba viszi a szemtelenkedést, — morgogta a főhadnagy és sarkantyuba kapva a lovat, tisztelgett és elvágatott.

A főhadnagyot a huszárok „jó embernek” bívták. De ezen a délután a lovaglóiskolában nem bizonyult a „jó ember” jó embernek. Egész délután mérgeskedett és káromkodott.

A legények meg is jegyezték maguk közt a maguk nyelvéen:

— Komám, a „jó embert” alighanem elhagyta a szeretője!

— Lú kend aho, komám, nincsen annak szeretője!

Ha tudták volna a fiuk, hogy bizony csak ilyesmiért van rossz kedve ma a „jó embernek”.

Este, vacsora után a tisztekkal Csák a kávéházba ment. Egyenesen beült a szeparéba. A férfiakból álló kompánia látta, hogy Csák rosszkedvű. Szónélkül mentek utána. A főhadnagy

pedig, ami nem volt szokása, rögtön elkezdett erősen inni.

— Ma lesz valami, — sugta Gyorgyevics a többieknek.

Pedig nem lett semmi. Csák később, mikor a kávéházban ritkult a vendég, behivta Rác Muki három cigánynyal.

— Muki, — fordult a primáshoz — akarsz-e új nótát tanulni?

Muki rákacsintott a cigányokra, ami annyit jelentett:

— IdefigyeljeteK, száradjatok meg! — Aztán Csák felé hajlongott. — Hogyne, méltóságos uram. Csináljuk.

Csák aztán dalolni kezdett és a cigányok halkán kísérték, a tisztek is dudolták az új nótát. Csák négyszer-ötször elénekelte a dalt.

— Na, mit szólsz hozzá Muki?

— Gyönyörű, — mondta sugárzó arccal a cigány. — Felsiges ez! Óh, az isten áldja meg az eszét a méltóságának!

A cigányok újra húzni kezdték. Csák a többiekkel dalolt. A dal zsongott-bongott. Már hajnal fele járt az idő, a banda minden tagja benn volt a szeparében. Künn, a kávéházban a pincérek eloltották lassanként a villanyt, csak kettő-három maradt égve. Mikor egy kis időre, — ivás alatt — elhallgatott a nóta, behallatszott az Arany Szarvas szálloda omnibuszának a csöngése, ahogy a hajnali vonathoz indult.

— Kezdjük elől fiuk, — fordult Csák a cigányokhoz, — most csak magam fogom dalolni, de hibát ne csináljatok benne!

A szeparében levők nem vették észre, hogy

a kávéházba vendégek érkeztek. A pincérek, mikor meglátták a két férfi és egy hölgyből álló társaságot, majd összetörték magukat, úgy siettek mind a szolgálatukra. Gyújtották a villanyt, széket adtak, a felöltőket vették le és várták a rendelést.

Fáni volt az apjával és a vőlegényével. A félóra mulva induló hajnali vonattal a bamlódi birtokra akartak utazni.

Mikor a teájukat inni kezdték, a terem másik feléből akkor röppentek ki az ujrakezdett nótából az első hanghullámok.

Fáni rögtön megismerte a Csák hangját és feszülten figyelt. Brunner hasonlóképpen és habár a bárót kellemetlenül érintette az ének, röviden magyarázgatva Lotschildnak, hogy aki odabenn dalol, egy pompás énekes és népdalköltő katonatiszt, a híres Csák gróf.

A lord, Brunner nagy csodálkozására, ismerte hirtől Csákot. Megemlítette, hogy Csáknak Angliában előkelő rokonai vannak, sőt mondják, hogy az angol királyi ház is rokona a grófnak egyik dédanyja révén. És a londoni angol-magyar szalonokban népszerűek a Csák-dalok. Ő is sok Csák-dalt ismer.

Aztán igen érdeklődve figyelt az angol.

Csák pedig elkezdte a dalt már és Fáninak, míg végighallgatta, úgy tetszett, hogy meg kell halnia valami multat visszasíró érzéstől, amely mind benne volt a főhadnagy nótájában.

A férfi nem is sejthette, hogy ki hallgatja a dalát, de most, dacára annak, hogy egész éjjel énekelt, olyan remekül csendült a pompás bari-tonja, olyan igaz, bensőséges volt minden szava,

mintha csak Fáni előtt ült volna. A leányt az első akkordok megremegtették. Ez a dal félreérthetetlenül neki szólt!

— Oh, Csák! . . . aki ott negyven lépésre ülsz tőlem, de egy világ már ez a negyven lépés, tudod-e, hogy hallgatom a dalod?!

— Hallgasd, — mondta a dalköltő lelke. — Hallgasd. Itt van. — És mint a párjavesztett vadgalamb bűgása, kesergett a dal:

Várlak, várlak, karom reszket,
Meghalok én teérted.
Oh, istenem, már nem úgy lesz,
Ahogy azt megigérted!
Gyászbaborul az én lelkem,
Megtanulok mindörökre szenvedni
Nem tudnálak én már téged
Soha sem elfeledni,
Csak még jobban, mindig jobban szeretni.

Ugy-e most már másnak mondd,
Hogy igazán szeretlek
Ugy-e most már másra vedd
Ragyogó kék szemedet.
Csókjaid is másnak adod,
Mást ölel két fehér karod, nem engem
Azt az időt, boldog időt
El kell ugy-e felednem,
Emlékét is el kell ugy-e temetnem.

Valaki észrevette a szeparéban, hogy az ajtó nyitva van és becsapta. Lotschild kijelentette, hogy ő nagyon szereti a magyar dalokat s ez is igen szép s csak azt sajnálja, hogy nem érti a szövegét.

Brunner báró tudta, hogy ez a dal kinek beszél s azt gondolta, hogy a lord igen okosan tette, hogy a szöveget nem értette meg. De meg

az is jó dolog, hogy nem ismeri azt a viszonyt, amely Fáni és ez énekes között volt. A báró felállt, megnézte az óráját s nógatta a társaságot, hogy menjenek, mert lekésik a vonatot. Voltaképpen pedig attól félt, — a lánya elsápadt arcát látva, — hogy Fáni sirvafakad, akkor aztán magyarázatokat kell hazudni.

Lotschild, mikor Brunner kifizette a teákat, észrevétlen két darab 100 koronást tett az asztalra. Akkor még ujdonság volt a koronás bankjegy. Ezt olyan ügyesen csinálta, hogy sem az elmerült Fáni, sem Brunner nem vette észre. De az ott ácsorgó pincérek annál inkább. A lord odafordult hozzájuk s németül mondta.

— Ugy-e el vannak fáradva. Terhes szolgálat ez.

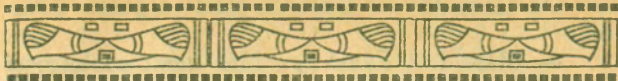
— Megszokjuk, milord, — hajlongott a főpincér.

Mikor a szeparé előtt elmentek, még zúgott a nóta. És Fáni, míg a vasúthoz értek, de bent a robogó vonatban is, mindig hallotta, hogy :

Azt az időt, boldog időt
El kell ugy-e felednem,
Emlékét is el kell ugy-e temetnem . . .

És a leány, míg a két férfi beszélgetett, alvást tettetve, behunyta a szemét és hang és könnyek nélkül keservesen kisírta magát. Azt a szép, visszahozhatatlan időt siratta, amelynek emlékét el kellene temetni, de amely most is ott sajog, ott fáj az összetört leányszívben és ez a fájás, — Fáni ugy érezte, — csak akkor fog elmulni, ha az a szív porszemekké válik . . .

XXIII. *Egy ember elvesztette a szívét.*

SÁKNAK szinte egy kő esett le a szívről, mikor Brunnerék Lotschilddal elutaztak Bécsbe az esküvőre.

December elején volt ez. A hírlapok hasábokat irtak aztán a fényes nászról. Leirták az élelmes riporterek a menyasszony ruháját, a vendégeket, az ételeket, a bizalmas beszélgetéseket, amelyeket természetesen egyik sem hallott. Hihetetlen meséket találtak ki, hogy Fáni mennyi gombostűpénzt kap. Milliókról volt szó. Az öreg Brunnert kineveztették a riporterek Lotschilddal valami amerikai vasuti részvénytársaság igazgatójává, olyan évi javadalmazással, mint egy császárnak van. A milliókat szórták a jó fiuk, akik este igen gyakran elfelejtenek vacsorálni és délben fekete kávé ebédelnek. Vájkáltak a milliókban, — az újság türelmes hasábjain. A közönség pedig szörnyűködött és hitte. A szegény leányok pedig mind irigykedve gondoltak a Brunner kisasszonyra. Szegényre! . . . Aztán megírták, hogy elutaztak Londonba. S mivel semmiféle érdeklődés a közönségnél, e nagy gyereknél, nem tarthat soká, apránként elfeledték az egészet. A nászt, Lotschilddékat, a milliókat, Fánit . . .

De Csák?! . . . Csák ki volt forgatva a valójából.

— Másé lett Fáni! . . . Már most csakugyan meghalt! . . .

Valami sohasem érzett, határtalan fájdalmas vágyakozás fogta el régi kedvese után, most, amikor már ránézve végkép elveszett. Szinte eszét veszve járkált napokon át és nem bírta ezt a kegyetlen, szivétmarcangoló érzést leküzdeni, nem tudott megszabadulni tőle. Most látta, hogy menyire szerette, sőt szereti ezt a leányt most is. Örült terveket forgatott agyában, amelyeket világos perceiben maga is kinevetett, hogy utána megy Fáninak és akárhogy, akármilyen eszközökkel elszakítja férjétől és visszahozza! Lemond az állásáról és nőül veszi. Majd képtelen álmodozásokban hitt, hogy Fáni hagyja ott a férjét és visszajön, mert azt hitte, hogy a leány is érzi ezt a fájdalmat, az ő szívében is ott kell sajogni ennek az érzésnek és ez a közös gyötrelem vissza vonja hozzá . . . Bárhonnan is, bármilyen gátakat is kell lerombolniok . . . Fáni visszajön!

De Fáni nem jött. Hetek multak és hir sem jött felőle.

Csáknak ez időben az is szaporította a gyötrelmeit, hogy Ilonkáékhoz is csak ritkán mehetett, mert Deér nagyon beteg volt. De szinte félt is a menyasszonyával találkozni, mert úgy hitte, hogy Ilonka az arcáról leolvassa azt az érzést, amely a lelkét összetörte és az örülés felé hajtja.

S Ilonkának szintén csaknem ilyen volt a lelki világa. Hargitay, félretéve minden formaságot, megírta a leánynak a Kozár végzetes elhatározását, hogy tönkreteszi magát a lumpolással és

kérte a leányt, hogy ha tud módot, hasson oda, hogy ez a fiu ne folytassa tovább ezt az életet, Ilonka, egyfelől a beteg apja küzködését látva, másfelől a Győző tettei tolakodtak fel elébe rémesen kiszinezve s harmadiknak ott volt Csák, akin nemcsak a menyasszonya, de más is észrevette a nagy, viharzó lelki állapotot. És mindezek ellen nem lehetett tenni semmit!

S a leány mindenért magát kárhoztatta. Ugy tüntette maga előtt fel a dolgot, mintha Győző az ő viselkedése miatt rohant volna a pusztulásba s Csákot szintén az ő szeszélye sodorta ebbe, a most már megváltozhatatlan, keserves helyzetbe. Sajnálta Győzőt, sajnálta Csákot, sőt sajnálta Fánit is, akiről szintén tudta, hogy boldogtalan s a szegény leány csak magát nem sajnálta... A fiatal leányok balga reményével mindig abban hitt, hogy ez a sok és nagy fájdalom csak megszakasztja a szivét s egy reggel holtan lelik az ágyában s ha a többen ez nem is segít, de ő az életével vezekli le az oktalanságát... És ez jó lesz így!... De nem lett úgy!...

A fiatal, egészséges emberek nem szoktak meghalni máról holnapra. A nagy nyugalmat sok gyötrődéssel kell megszolgálni!

Mindenből csak azt látta a leány, hogy rettenetesen eltévesztették az életüket, mert már most meggyőződött róla, hogy ő Győzőt, Csák pedig Fánit szereti. Most látta mindezt, amikor e végzetes tévedést nem lehetett helyrehozni.

Január végén, egy délután megjelent náluk Csák. A fiatal embernek az arcáról, a sápadt arcáról valami kegyetlen, titkolt, dacos fájdalom rítt

le és még szörnyűbb volt, hogy mindig tréfálni igyekezett.

E napon az elnök úr is jobban volt és ott ült a családdal egy nagy bőrkarosszékekben. Deér az öregemberek nemtörődömségével, meg akit a saját betegsége is elfoglal, nem vette észre azt a küzdelmet, ami úgy a lánya, mint a Csák lelkében háborog. Hogy a főhadnagy tréfált, ő is igen felvidult és kérte Csákot, hogy zongorázzon neki.

Ilonka tiltakozni akart ez ellen, mert látta a fiatalember rossz kedélyét, de az öreg makacskodott és végre is Csák maga mondta, hogy nagyon szívesen játszik.

— Érdekes, — zohorált az elnök úr Ilonkára — mért nem akarod, hogy énekeljen Elemér. Lehet, hogy én sohse hallom többé az ő nótáját. Lehet, hogy én már reggel fel sem ébredek . . .

A leány könnyes szemmel tiltakozott ez ellen és megölelgette az apját. Domokosné pedig alaposan leszidta a méltóságos urat az ilyen bádor beszédért.

Csák odaült a zongorához és feldobott egy kottalapot a tartóra.

— Ez éppen a legfrissebb nótám, — mondta a társaságnak mosolyogva. — Egy hónap alatt két dal termett.

— Mostanában sok szép dalt irtál, Elemér, — jegyezte meg Domokosné.

— Igen, — mondta Csák különös hangsúllyal, — tudod, Teréz néni, az jajgat, akit ütnek...

— S téged ütnek? — nevetett a nagyságos asszony.

— Ugy képelem, — mosolygott a főhad-

nagy szomoruan, hogy a Sors egy vasvesszővel a szívemre vert mostanában és jajgatnom kell. Különb en ez olyan poétahazudozás. Az igazi oka a dalok termésének az, hogy pénzre volt szükségem s a kiadóm erszényét csak ilyen keserű nótákkal lehet megnyitni.

Ezt aztán az elnök úr is megnevette.

— Halljuk hát, fiam, azt a keserű dalt.

A kis szobába besurrant a téli lenyugvó nap és sugaraival beszórta a főhadnagy atilláját s sziporkázva tört meg az aranyzsinórokon s Ilonka úgy látta, amint a feléje háttal ülő Csákot nézte, mintha dicsfénynyel volna körülvéve.

A főhadnagy végig futtatta ujjait a billentyükön s a zongora éppen úgy engedelmeskedett neki, mint a hegedű szokott.

Egész raja a meleg, lágy, csodálatosan finom melódiáknak ömlött ki a húrok közül és betöltötte a kis fényes termet. Csák pedig dalolni kezdett:

Daru madár utnak indul
Búcsuzik a fészketől,
Messze hangzik bús panasza
Délre szálló felhőkből.
De ha én is utra kelek,
Én még sokkal messzebb megyek,
Nem jár arra a madár sem,
Nem hallik a sóhajtás sem odáig.

Csák az utolsó négy sort megismételte és a három hallgatója lelkes tapsai után fel akart állni, de Ilonka könyörgött neki:

— A másik versét is, Elemér.

Csák visszaült és újra dalolni kezdett.

Tavasszal a tó partján a
Kéknefelejcs virágzik

Daru madár újra megjö
Nem marad el sokáig,
De ahova én elmegyek,
Nincsen ott tél, nincs kikelet,
Nincs szerelem, nincsen féltés,
Nincsen onnan visszatérés sohasem.

— De szép, — mondta a méltóságos úr, behunyt szemmel hallgatva a dalt és szomoru mosolylyal tette hozzá:

— De ha én majd utra kelek, én még sokkal messzebb megyek . . . Bizony, nagyon messze! Nincsen onnan visszatérés! Igaza van Elemérnek! . . .

Domokosné aztán megint megdorgálta a me-rengő elnök urat. Ilonka pedig, félig az apja cél-zásától, félig a dal hatása alatt szívében össze-gyült érzelmektől, sirvafakadt és olyan jól esett neki, hogy kisírhatta magát Csák mellett, aki a kezét fogta, gyöngéden beszélt hozzá és meg-csókolta kétszer is a szőke haját.

Domokosné az elnök urral kiment a másik szobába mert a doktora érkezett meg.

Ilonka könnyes szemmel nézett fel Csákra és szorongva kérdezte:

— Elemér, ugy-e nem gyülöl engem, hogy ilyen boldogtalanná tettem?

Csák elsápadt.

— Micsoda gyerekes beszéd ez, Ilonkám? — mondta Csák csöndesen, de komoran. Az életben mindönknek van baja és ezt kötelesek vagyunk elviselni. Én, maga, más, mindenki. Ne képzelőd-jön és ne keserítse magát haszontalan gyötrődé-sekkel. A bajok elmulnak, — tette hozzá bizony-talan hangon, de maga sem hitte, amit mond.

— Ha meghalunk, — sóhajtott a lány.

— Lehet, hogy csak akkor. De hinnünk kell, hogy elmulik. De azért ne sirjon és ne keseregjen, mert ez nagy boldogtalanságot okoz nekem. Ha szeret egy kicsit, ne eméssze magát, Ilon. Mindenbe bele kell nyugodni.

Aztán másra terelte a beszédet.

— Tudja-e, mi az ujság?

— Micsoda? — függesztette rá a lányka szemeit.

— Elutazom, — mondta a főhadnagy.

— Hova?

— Londonba . . .

— Londonba, — ugrott fel Ilonka. — Hát... hát . . . miért? — És a szeme kétségbeesetten meredt a fiatalemberre.

— Nem Fáni után, — nevetett keserűen Csák. — A milady bizonyára sokkal boldogabb, sem hogy engem akarna látni. A rokonaimhoz megyek.

— Claudinéhoz?

— Igen. Az unokanővéremet, Csák Claudinét, tudja, hogy az angol nagykövetség egy titkára vette nőül. No, ezek már régen rágják a fülem, hogy menjek el hozzájuk és énekeljek, meg hegedüljek nekik . . . Ma egy ötven előkelő szép asszony által aláírt levelet kaptam Londonból. Az asszonyok fele magyar, fele angol. Követelik, hogy ha ők mind ismerik a dalaimat, a költőjük is ismertesse meg magát velük.

— Elmegy? — kérdezte szorongva a leány.

— Kénytelen vagyok, — felelt Csák, — két hét múlva itthon leszek babérral megrakottan. Azt irták, hogy az estélyemre az udvar is eljön.

— Az angol királynő?

— Legalább a walesi herceg, a kedves ro-

konok, — nevetett Csák. — Maga nagyon hires asszony lesz, Iluci, — tréfált Csák — a leendő férjének jó rokonsága van. Hogy ne menjünk messzebb, az angol királyi ház. Tűrhető familia.

— Egy Csák dédanyjáról rokona a királyi család ugy-e?

— Igen, azt is Csák Claudinénak hívták. Egy Teck vette nőül. A mostani trónörökös menyének nagyapja.

— Fánikáékhoz elmegy? — kérdezte a lány habozva. — Menjen el, Elemér.

Csák felállt és határozottan szólt:

— Ilonka, miért gyötör engem azzal a hölgygyel? Mi lady Lotschilddal befejeztük az ügyünket!

Ilon nem szólt, de azt gondolta, hogy Csákot az angliai rokonok ezelőtt is sokszor hívták Londonba, de nem ment. És most, hogy Fáni ott van, elfogadja a meghívást. Szomoruan mondta:

— Hát menjen, Elemér. És küldjön nekem egy képes lapot.

— Küldök, — fogadkozott Csák, aki könnyebben érezte magát, hogy túl volt a menetele bejelentésén. Azt hitte, Ilonka nagyobb jelenetet csinál ebből.

Öt nap mulva aztán elutazott Britániába.

Az uton valami kellemes izgalom vett erőt rajta, amely, ahogy céljához közeledett, mindig nőtt. A leggyorsabb vonatokat használta, mégis hihetetlen lassunak tűnt fel neki az ut. A Brunner Fáni képe, mint egy szirén-arc, csalta, sietette, hiába akarta ezt önmaga előtt is titkolni; mert mikor a lelkiismeretét maga elé citálta, röstelkedve kellett bevallania, hogy ez az utazás,

bármit beszélt is Ilonka előtt, csak a Fáni kedvéért történik; a Fáni látása volt az egyedüli oka ennek a kirándulásnak. És azok a sóvárgások, amelyek hetek óta kinozták, ujjult erővel törtek ki s mikor Párisban a Szt.-Lázár pályaudvaron jegyet váltott, annyira nem volt ura a gondolatának, hogy a péztárba magyarul szólt be. Amire a derék francia vasutas udvarias mosolylyal azt jegyezte meg, hogy perzsául, — fájdalom, — nem tud.

Ezelőtt hét évvel, mint egészen fiatalember, az unokanővére esküvője alkalmával már volt Londonban, nem lepte hát meg a rettenetes forgalma a világ legnagyobb városának, amelyben több ember lakik, mint némely országban.

Természetesen a rokonai, akiket éveken át hitegetett, hogy eljön, most sem hittek az ígéréteben és nem is várták. Annál jobban örültek hát, hogy egyszer beváltotta a szavát és itt termett.

Az unokanővére azt sem tudta, hova tegye a délután érkező Csákot, úgy örült neki. Ölelte, csókolta a szép asszony és konstátálta, hogy hét év óta, mialatt nem látta, a vékony fiuból délceg férfi lett.

— Te, — jelentette ki a jókedvű fiatal hölgy, — ezek az itteni asszonyok, leányok már is szerelmesek beléd a dalaid és arcképed révén, de ha meglátnak, azt szereted el az urától, meg a vőlegényétől, amelyiket akarod.

— Én pedig nem szeretem el egyiket sem, — mosolygott a főhadnagy, aki sehogy sem érezte a jól magát a civil ruhában. — Nekem már nem lehet! . . .

— Igaz, — kacagott a kuzinja, — hiszen te vőlegény vagy! Nézzed, ide tettem az iróasztalomra a menyasszonyod és a te arcképedet, mondhatom, szép kis béka ez a Deér kisasszony.

— És olyan jó, mint amilyen szép, — mondta komolyan Csák, nézve az Ilonka arcképét, amelytől szinte megrettent, úgy vélte, hogy a távol hagyott menyasszonya itt is vigyáz reá.

— Micsoda savanyu arccal mondod ezt, hát mi bajod van, hogy ilyen keserves arcot vágysz?

— Azt sok volna elmondani, — ütötte el a dolgot mosolyogva a főhadnagy, — majd egyszer talán elmesélem.

— Na, de itt ne játszd az erélyes vőlegényt, akinek csak azért, mert vőlegény, nem szabad másra nézni. Itt legyél az a viális fiatalember, akinek én ismertelek és szerettelek. Mert csak tudod talán, haszontalan, hogy leánykoromban milyen szerelmes voltam beléd és te nem reagáltál az én forró érzelmeimre.

— Kedves Claudine, én mindig szerettelek téged, — mondta Csák egy kissé zavartan. — És azt hiszem, a férjed sokkal különb ember, mint én . . .

— Na, — nevetett a szép asszony — a férjek mindig férjek. De, ha így történt a dolog, hát így van helyesen. Én meg vagyok ma már elégedve a sorsommal is, a férjemmel is, de akkortáiban sokat sirtam utánad. Hej, tudom, sok asszonyt is megrikattál te azóta! . . .

— Nem mondhatnám, — nevetett Csák és összeölelgette a sógorát, aki akkor érkezett haza.

A szép, derék, hatalmas úriember, félig magyarul, félig angolul mindent elkövetett, szóval

is, tettel is, hogy a sógora látása fölötti örömét kimutassa. Csák viszont előkereste a hozott mindenféle speciális magyar ajándékokat. A sógoráé, aki nagy dohányos volt, egy gyönyörűen himzett, sallangos, bőr-dohányzacskó volt, acéllal, kovával, taplóval.

Csák megmagyarázta neki, hogy miként kell használni az ősi tűzszerszámot s mister Smith aztán egyebet sem csinált az esti ebédig, mint csiholt, a szikrákat ugyancsak pattogtatva szőnyegbe, diványba, függönybe, amiért aztán Claudine asszony ki akarta kaparni Csáknak is, a férjének is a szemét.

Az ebéd alatt, ahol rajtuk kívül idegen nem volt, megállapították a programot. Holnap pihen Elemér úr, holnapután estély lesz itt Smithéknél, azután megint egy szabad nap, aztán megint egy hangverseny-estély a magyar nagykövetéknél, ahol esetleg a trónörökös pár is ott lesz. És még egy nagyszabású estély is lesz jótékony célra, szóval két hétig innen a főhadnagy úrnak elmenni nem lehet.

Claudine asszonyról úgylátszott, hogy a háznál ő viselte a kalapot, mert igen határozottan, olyan hangon beszélt, mint aki szokva van hozzá, hogy a szavaival senki ellenkezni nem mer.

Smith úr, egy magyar mameluk képviselőt megszegyenítő fejbőlíngatásokkal és helyesléssel kísérte a felesége beszédét és mikor kedves neje bevégezte a mondókáját, ötször is elkiáltotta hangosan:

— Brávó, asszony! Ezt igazán pompásan találta ki megint.

Csák csak nézte őket és mosolyogva mondta unokanővérének :

— De hisz ti eszményi házaseletet éltek, Claudine !

— Ugy-e, — kevélykedett a szép, délceg menyecske — nekem jó uram van, mindent helyesel, amit én teszek, ez nem olyan makacs ember, mint te ! De én jól is teszek mindent. Ugy-e, barátom ? — S megölelgette a mellette ülő urát.

— Azt hiszem, asszonyom, hét év óta egy élesebb kifejezéssel sem tiltakoztam a tettei ellen, — jelentette ki Smith úr udvariasan. — Én csak egy parancsát nem tudtam végrehajtani a kedves feleségemnek, azt, hogy magyarul jól megtanuljak. Kérlek, — fordult Csákhhoz — mikor én magyarul kezdtem tanulni, folyt a viz rajtam, úgy izzadtam. Az egy rettentő nyelv ! És egy-egy szót, amelyet nem bírtam jól kiejteni, őnagysága ötvénszer mondatta el velem.

— És te elmondtad ötvénszer, — nevetett Csák.

— Százszor barátom, de akkor sem volt jó, — tette hozzá Smith úr szomoruan — kérlek, én a Kossuth nyelvéen nem leszek soha szónok, de meg tudom értetni magam.

— És ez elég, — pislogott nagyokat Csák, aki a tömérdek utazástól össze volt törve.

Aztán megköszönték az ebédet. Csák sietett lefeküdni s a háziakban volt annyi tapintat, hogy hagyták a főhadnagyot másnap délután három óráig aludni.

Csák, mikor felöltözködött, uzsonnált, aztán kocsira ült és kiment levegőzni, de otthon kijelentette, hogy estebédre ne várják.

Kipihent erővel ült a kocsiban s mikor a roppant forgalmu utcákat elhagyták és a Hyde-park egy kocsikorzójára értek, Csák leszállt s a sógora kocsiját hazaküldte.

— Majd gyalog megyek haza, — mondta a kocsisnak, aki elhajtott, a gróf pedig a pompás sétány kopár fái alatt nyüzsgő, főleg hölgyekből álló közönséget kezdte mustrálgatni.

— Skandalum, milyen vaskosak ezek az angol asszonyok — gondolta. — Egészséges mind, az igaz, de igazi szépet minden századik közt lehet találni. Milyen más minálunk! S nézte-nézte őket, hogy hátha — meglátná köztük Fánit! Hogy kiválik az az asszony ezek közül! A szépségével, az élénk szellemességével, az üde fiatalságával, milyen kariert fog az itt a roppant gazdag férje oldalán elérni. Irigyelte a jól szabott ruhában sétáló férfiakat, akik mindegyikében egy olyan alakot látott, akit esetleg Fáni, majd később ki fog tüntetni, unalomból, elkeseredésből, vagy szeszélyből — barátságával, sőt talán a kegyével is! Dühöngve gondolt erre és minden másról megfeledkezett s nem vette észre, hogy egy középtermetű cilinderes, bundás úr, hogy nézi őt tetőtől-talpig végig s hol elébe, hol a háta mögé kerülve.

Csák el volt merülve, de a bundás úr annyira ólálkodott körülötte, hogy végre neki is feltűnt s ő is jól megnézte a tolakodót.

Negyvenöt, ötven körüli lérfi lehetett, piros, egészséges, borotvált arcú angol, egyenes testtartással, a nála levő sétabot sehogy sem állott a kezében, nyilván ritkán járt bottal. S Csák ta-

pasztalta, hogy ez az úr valóban őt figyeli, hol elől, hol oldalt, hol hátul.

— Ez egy titkosrendőr, — állapította meg Csák — ez egy Serlok Holmes lehet, aki, engem fülön akar fogni, mert talán az arcom hasonlít valami nemzetközi kasszafuróhoz. Érdekes lesz, ha nyakoncsip és becipel, a holnapi hangverse-nyen várhatnak, míg az alibimet bebizonyítom.

Egy utcagyerek meglökte Csákot s mivel az ember akárhol van, az anyanyelvén szokott káromkodni, a főhadnagy is magyarul mordult fel:

— Aki pilátusod van, semmirekelő, nem tudsz vigyázni!

Az angol ekkor odafurakodott Csák mellé, elébe állt s a cilinderét megemelte a jobb kezével, nem angolul szólalt meg, hanem magyarul, még pedig olyan törzsgyökeres, zsiros magyarsággal, ahogy csak Debrecenben, vagy Kunmaderason beszélnek.

— Ugyan kérem, ha meg nem sérteném, nem gróf Csák Elemér öméltóságát tisztelhetem? . . .

Csák kerekre nyílt szemekkel, meglepetten nézte a szelid, feketeszemű, magyarul beszélő embert s a hangjában olyan rég elfelejtett kedves ismerős hangot fedezett fel, amelyről tudta, hogy már hallotta és sokszor hallotta, de elfeledte, hol. Arról már meg volt győződve, hogy ez az úr nem detektív s ez igen jó hangulatba hozta, hogy úgy elnézte ezt a magyar embert.

— De Csák vagyok, uram, — mondta mellegen. — Honnan ismer ön engem és kihez van szerencsém?

A borotvált arcu embernek, úgy látszott, még

a szeme is telegyült könnyel, ahogy mosolygott s boldog megelegéssel mondta a grófnak:

— Azért csak jó szemem van nekem! Tizenhat éve nem láttam a méltóságos urfit, gyermek volt, mikor utoljára láttam és mint férfit, mégis megismertem itt Londonban, az emberáradatban! Jó szemem van nekem! De hát ez csak ugy történhetett, hogy az édes apjához nagyon hasonlít a méltóságos ur.

— De kicsoda ön, — mosolygott Csák az idegenre, olyan ismerős a hangja és nem bir eszembe jutni, hogy hol beszéltem önnel.

— Méltóságos uram, tetszik-e még emlékezni Tamásra? Tóth Tamásra, az ezredes ur huszárjára? Én vagyok az! . . .

— Tamás, — kiáltott fel Csák és nem törődve, hogy köröttük mennyien járnak, megölelte az öreg urat és hatalmasan megrázta a kezét! — Tamás, hát maga itt van? Hát maga képes volt engem tizenhét év után megismerni, ebben a forgatagban, ez szinte a csodával határos!

Tamás megtörülgette a szemét egy kendővel, mert nyilván a sós köd bántotta és boldog mosolylyal mondta:

— Akiket nagyon szeret az ember, sohasem tudja elfelejteni.

— Tamás, Tamás, — ismételte Csák és e névvel elébe röpült a mult, az apja, a gyermekora s abban Tamás, akinek akkor fekete bajusza volt még és örökkön füttyös, dalos jókedve. Nem volt olyan népdal, amit Tamás ne tudott volna és hogy arra a kis grófot is meg ne tanította volna, akit lovaglásain állandóan ő kísért. Tamás! Ennek az embernek tulajdonította Csák

mindig, hogy népdalköltő lett, sokszor eszébe jutott az egyszerű huszár, mikor nőtt, férfivá lett, hogy ugyan hova lett, merre ment? És ime itt a Hyde parkba megleli Tamást, akit az apja is annyira szeretett.

A főhadnagy jobban megörült Tamásnak, mintha a lord mayor szólította volna meg és invitálja magához. Karonfogta bizalmasan az öregot.

— Kedves Tamás, valami vendéglőbe vezessen el engem, mert én nagyon sokat akarok magával beszélni, sokat akarok magától kérdezni s ezekre csak ön adhat feleleteket. Oh, istenem, — tette hozzá meghatva, — ön jobban ismerte az apámat és anyámat, mint én . . .

— Bizony, — sóhajtott az öreg, — mint fiatal legény, akkor kerültem a gróf urékhoz, mikor megházasodott, ő tőle soroztak be és tovább is ott maradtam nála . . . A szegény szép méltóságos asszony, a jó ezredes ur, az isten nyugosztalja őket, sokszor eszembe jutnak! Nagyon sokszor, méltóságos urfi! . . . Én már hátra nézek, megöregedtem és akiket szerettem, azokról gondolkozok, ebben a förtelmes országban . . . Mindig haza vágyom . . . De erre menjünk, méltóságos uram, ha úgy parancsolja, itt lesz egy kis vendéglő.

Egy oldaluton a városba vezette a főhadnagyot az öreg és pár perc múlva a jól fűtött, meleg kis vendéglő barátságos szobájában szemben ültek egymással, bizalmas beszélgetéssel egerfarmosi Csák Elemér gróf, cs. és kir. főhadnagy és Tóth Tamás a lovász.

— Hogy került ide, Tamás? — koccintott a főhadnagy az öreggel, — azt mondja el.

— Hát méltóságos uram, mikor az öreg gróf

urat megölték . . . Az isten vegye el az egészsé-
gét annak a németnek, — állás nélkül maradtam,
mert a gróf ur istállóját eladta a rokonság. Egy
pesti futtatáson lovagoltam és egy angol bankár
ott mindjárt felfogadott, azzal kerültem Londonba,
de egy évet sem töltöttem nála, mert a Lotschild
lord istállójába szerződtek, azóta ott vagyok.
Tizennégy éve ennek. Mig aztán az ősszel, a fiatal
ur házasságával a Charles ur udvartartásához
osztottak be, hogy magyarul tudok, mert a lord
magyar leányt vett el, a Brunner bárónőt. Hiszen
tetszik ismerni. — És Tamás merően nézte Csákot.

— Hogyan, ön a Fáni, akarom mondani a
milady istállójánál van most alkalmazva, Tamás?
Tehát akkor néha látja a miladyt? — kérdezte
izgatottan.

— Minden második nap lovagolunk. A mi-
ladyt mindig én kísérem. A milady szeret engem
nagyon. Szegény asszony . . .

— Mért sajnálja, Tamás, — mondta tompán
Csák, — az boldog, mert gazdag . . .

A vén lovász bizalmasan, de tisztelettel tette
kezét a gróf karjára és csöndes, nyajas, komoly
hangján azt mondta:

— Elemér urfi, én tudok mindent! . . . A
milady nagyon bizalmas én hozzám! Mért nem
vette el azt a gyönyörűséges szép asszonyt méltó-
ságod? Nagyon jól járt volna vele, mert az
egy jólelkű teremtés. Én megismerem az embe-
reket!

— Hogyan, — csodálkozott Csák, — önnek
beszélt Fáni?

— Mindent elbeszélt, méltóságos uram! . . .

Hogy zsidó, az volt a baj? Nincsen ma már valás uram! Szegény milady! . . .

— Tehát Fáni boldogtalan, úgy véli, Tamás? . . .

— Én határozottan tudom. Elmondok egyet-mást gróf ur, abból megítélheti.

— Kérem, kedves Tamás, ez engem nagyon érdekel . . .

— Azt is tudom, — mondta az öreg. És koccintott.

— Egy jobb jövő reményére, méltóságos urfi.

— Arra, Tamás, — ütötte poharát az öregéhez Csák.

— Tehát Fáni nem boldog?

Az öreg megtörülte a száját a kezefejével, ezt a magyar paraszt szokást nem tudta kivenni belőle a tizenhat évi londoni élet sem és tagadólag rázta a fejét.

— Gyujtson rá, Tamás, itt a szivar, — s odatartotta az ezüst szivartárcát Tóth elé.

— Köszönöm, — mondta az öreg s kivett egyet. — De nem szivom el, ezt elteszem emlékebe. A pipát jobban szeretem.

A kis rövidszáru angol pipáját megtömte és rágyújtott.

— Érdekes volt az, méltóságos uram, a késő ősön lenn voltunk Skóciában egy birtokon. A milady már akkor többször lovagolt velem és nyájasan el is beszélgetett. Mondom, lenn voltunk a birtokon. Igen enyhe őszi este volt, hideg egy csöpp se. Lementem az óriási parkba, mikor bealkonyodott és elkezdtem furulyálni Csák-nótákat. Méltóztatik emlékezni, hogy én hajdan is nagyon jól tudtam furulyálni, no hát ezt most sem felejtettem el.

— Hol tanulja meg a nótáimat, Tamás?

— Itt van egy teljesen magyar vendéglő, ott a vendégek is mind magyarok s minden Londonba jövő cigány zenekarunk felkeresi és ott tanulom. Elég az hozzá, hogy amint ugyancsak rikatom a furulyát, egyszer csak ki áll előttem, mint a milady! Egészen egyedül jött le a besetétedett parkba, csak az óriási kutyája volt vele. És hogy félbehagytam a dalt, odaült ő is a szökőkút párkányára. Nem szólt egy darabig, de én a félhomályban láttam, hogy a szemét törli. Sirt.

— Kedves Tamás, — mondta a milady, — amint a folyosón jöttem, hallottam meg az ön szép tilinkóját. Csodálkoztam, hogy e speciális magyar hangszeren valaki magyar dalokat játszik itt. Mindenki idegen, nincs, akihez szóljak, megörültem és magam jöttem le megnézni, hogy ki az. Mig itt leszünk, minden este furulyáljon nekem itt a parkban. Ha hallom, azt hiszem otthon vagyok . . .

— Ez estétől kezdve bizalmas lett hozzám a milady s mikor megtudta, hogy én jól ismerem a méltóságos urat, elmondta a történetüket, a szerelmes történetüket . . . Nem kellett volna azt a szép, jó leányt másnak engedni, méltóságos uram. Én látom, hogy most is szereti a gróf urat. Nagyon szereti . . . Sokszor, ha a mezőkre érünk lovaglásközben, én elmaradok a miladytól és dalolok. Még mindig jó hangom van s a szegény miladynak nem látom az arcát, de tudom, hogy sirva hallgatja a nótát, akit a messze hagyott kedvese irt, aki nem lett a párja . . . Szomorú ám ez, méltóságos uram!

— Nagyon szomorú, — mondta Csák komoran, — de nem lehet rajta változtatni.

— Vőlegény méltóságod, azt mondta a milady.

— Igen.

— A Deér kisasszonyt tetszik elvenni. Tudom, szép leány, az anyja is szép volt. Én még emlékszem rá, akkor halt meg, mikor a méltóságos ur apja. A szegény ezredes urnak én fogtam a fejét, ott az erdőben, mikor meglőtték. Nem tudom, mit akart mondani, de valamit akart, úgy nézett rám. Nagyon sirtam, ahogy mellette térdeltem és szidtak is az urak, hogy ne böggjek, de az ezredes ur már nem tudott szólni. Mig az orvos vizsgálta, az ölemben tartottam s ő meghúzta a fülem, amiért sirtam, aztán megveregette az arcom: hogy „nem haragszom, na, ha szerettél, sirass!” És meghalt. Raab tábornok urat tessék megkérdezni, az akkor kapitány volt s az ezredes ur segéde, az tudja a dolgot. Az sokat tud erről az esetről. Én nem tudok. Buta paraszt kölyök voltam, de meg nem is akarok semmit sem mondani. A tábornokot tessék kérdezni.

Csák belebámult a levegőbe, amíg Tamás beszélt. Szerette volna az öreget tüzetesen kikérdezni, de mivel önként nem akart szólni, nem faggatta.

— Szegény apám, — mormogta, — te is eltévesztetted az életet... akár csak a fiad!

Tamás megnézte az óráját:

— Este 8 órakor szolgálatba kell állanom, — mondta a régi katona pontosságával. — Menjünk, méltóságos uram.

— Menjünk, Tamás.

Tamás kifizette a költséget. Ezt egy világért sem engedte volna Csáknak.

Mikor elváltak, az öreg könnyezett.

— Már itt nemigen találkozunk, méltóságos uram. Nekem minden tíz napban van kimenőm. De ha hazamegyek, engedelmével megkeresem méltóságodat és elbeszélgetünk az elmentekről. A szegény ezredes urról, a jó méltóságos asszonyról. De őtöle is tetszett a muzikaszeretést örökölni, urfi, kérem! Oh, istenem, de szépen tudott zongorázni és énekelni a méltóságos asszony, napokig hallgattam volna. Mert engem is lelt a hideg mindig a nótákért... De megyek. Az én istenem áldja meg, méltóságos urfi.

— Isten áldja meg, kedves Tamás, mondta Csák megölelgetve az öreget. Azt sem tudta, mit mondjon, úgy meg volt hatva. Végre odanyújtotta a szivartárcáját.

— Gyujtson rá még, Tamás. Azaz, tegye el azt a tárcát. Magának adom emlékül — s örült, hogy valamit adhatott az öregnek.

Csák megszorongatta a Tamás kezét s már jó messze járt s az öreg még mindig ott állt, merően nézve a távozó után, kezébe szorongatva a nehéz, ezüstszivartárcát.

*

Másnap este aztán Csák megtartotta hangversenyét az unokanővére estélyén frenetikus hatás mellett.

— A jelenlévők többnyire magyarok voltak. A magyaroknak pedig az a szokása, hogy ha itt-hon vannak, minden külföldi kell nekik, zenében, divatban, könyvben. Ami hazai, az komisz, legyen

kalap vagy irodalom. De a hazájától elszakadt magyar rettenetesen lelkesedik mindenért, ami hazai és ez a lelkesedés ott őszinte is. A Csáknótáknak is tomboló tapsvihar volt a jutalma és a szó teljes értelmében a kimerülésig ujrázták a szegény trubadurt.

A nagykövetné, aki szintén jelen volt, valósággal udvarolt Csáknak, mint egy szeszélyes primadonnának, az igazgató, hogy valahogy le ne mondja az ő holnaputáni estélyét, amelynek Csák lesz a slágerje.

Csák biztosította, hogy helyt fog állni. Ennek fejében a nagykövetné azt sugta a Csáknak, hogy ő pedig a grófnak egy régi, kedves ismerősét hívja meg.

A főhadnagy rögtön Fánira gondolt, akit ebbe az exclusiv társaságba másképp nem hívtak volna meg, dacára, hogy a Lotschild Károly felesége, mivel a nagykövetné estélyére az udvar és a legfelsőbb arisztokrácia volt hivatalos, ez pedig Angliában is csak olyan konzervatív, mint Magyarországon.

De más oldalról haragudott Csák, hogy a Fáni és ő ismeretségét Claudine a nagykövetnének elmesélte. Mire való ez a pletyka? Meg is mondta a kuzinjának.

— Semmit sem pletykáltam, — jelentette ki a katonás szép asszony. — Csak azt mondtam, hogy Lotschildné is magyar asszony, szülővárosodbeli jó ismerősöd neked még lánykorából. Ami ritkaság, a grófnő rögtön kijelentette, hogy meghívja Fánit. Ez pedig nagy kegy, mert Lotschild lehet gazdag ember, de a grófnő zárt szalonjába az ilyen pénzarisztokraták nemigen tudnak bejutni.

Csák, most, hogy bizonyos volt a találkozás a Fánikával, izgatottan, szinte rettegéssel gondolt erre az estélyre!

Az előtte való napon nem ment sehova. Nem szerette a szörnyű forgalmas utcákat, ahol a köd miatt nappal is égtek a gáz és villanylámpák. Ugy érezte, hogy ez a köd a lelkére, a kedélyére száll és még nyomasztóbbá teszi a hangulatát. A sógora könyvtárában üldögélt s kezében a gyönyörű angol folyóiratokkal, — ábrándozott. Olvasásról szó sem volt. Képtelen lett volna most az idegennyelvű lapot élvezettel olvasni. Három nap óta nem birt kimenni a fejéből Tamás, az öreg lovász. Eddig is szinte bizonyosan tudta ugyan, hogy Fáni boldogtalan s most, hogy pozitív értesüléseket szerzett, mély szomorúsággal és részvéttel gondolt Fánira, aki, szegény, ebben az idegen világban nem birt egy rokonlelket találni, akinek kipanaszolhatta volna magát. Teljesen megértette, hogy a büszke Brunner Fáni képes volt egy öreg szolgának beszélni, csak azért, mert e magyar emberben egy részvétrehajló, becsületesen érző szívet fedezett fel és mert ez az ember ismerte őt és tudott róla beszélni. S a szegény asszony beszéltet magának arról az emberről, akitől végtelen távolság választja el immár . . . Gyötrelem neki minden szó, amelyet kedveséről hall, de ez a gyötrelem édesebb, mint a szótlán, néma szenvedés.

— És ez egy életen át mindig így fog tartani? — kérdezte Csák önmagától. — Fáni erre, ő amarra sovárognak egymás után. De hiszen ez lehetetlen állapot! Ezen változtatni kell. És Ilonka? . . .

Csák felugrott és igen hosszasan sétált fel s alá a szobában. Ez örületbe viszi az embert, ha soká töprenkedik. A férfi valami változást kívánt, valami nagy, radikális változást! Mert ez így tovább nem mehet. Tervek kavarogtak az agyában, tervek, amelyek e szörnyű helyzetben segítenének. De ezek a tervek, ha meggondolta, lehetetlenségeknek bizonyultak s a pillanatnyi lelkesedés után, végtelen csüggedés fogta el. Ebből a tömkelegből nincs kivezető ösvény!

Komorán húzódott bele egy mélyöblű bőrszékbe s ott sokáig gubbaszkodva, mereven bámulta a gázkandalló fényes sugárzását, hallgatva azokat az érthetetlenül szomorú melódiákat, amelyet a kiömlő gáz a megsemmisülése pillanatában eljajgat, elsir.

— Szép lenne, ha megörülnék, — mormogta hideg mosollyal. — Magamra vagyok itt hagyva, nincs meg az otthoni környezetem, amely vagy így, vagy úgy, de legalább egy pillanatra kiveri a fejemből ezt a szörnyű tépelődést. Gyogyevicsét, a „házi derüt“ el kellett volna hozni. És az Ilonka látása is csillapított, ha a szívem nagyon tele volt keserőséggel . . .

Mióta elutazott hazulról mindennap irt Ilonkának egy kártyát. Most is előkeresett egyet s a villanyt felcsavarva megírta.

Aztán elővette a hegedűjét és a holnapi hangversenyen előadandó darabokat kezdte játszani.

Ezt a „vigasztalót“ elfelejtette Csák, pedig a zene volt az ő legnagyobb gyógyítója, minden bánatára. Mikor játszani kezdett a melódiák tündérei, a sötét gond szellemeit messze zavarták a

költő agyából és szerelmesüket igyekeztek kárpótolni, itt, ebben a szebb, magasabb, derültebb világban, mindazokért a szenvedésekért, amelyeket a sáros, csuf, küszködéses földön magának szerzett a boldogtalan poéta . . .

*

A nagykövetné estélyén a Csáké volt az utolsó szám. Előtte három volt. Egy színész szavalt, egy hölgy zongorázott és valami igen unalmas felolvasást tartott egy pápaszemes, villogószemű, tiszteskoru hölgy a feminizmusról. Csák eddig nem mutatkozott a nagy terem diszes közönsége előtt. Mikor rákerült a sor, Claudine asszony, a fő-fő rendező a terem melletti kis szobából, ahol Csák eddig unatkozott, bevonszolta a főhadnagyot a kis színpadszerű pódium kuliszái mögé.

— Tessék bemenni! Kitegyél magadért, — suttozta az izgatott rendező a flegmatikus szereplőnek, — mert itt van a waleszi herceg is.

— A kedves rokonok? — viccelt Csák.

— Igen, igen! Borzasztó vagy a nyugalmaddal, — idegeskedett Claudine, én félek, hogy bele-sülsz!

— Az lehet, — mondta nyugodtan a főhadnagy. — És lady Lotschild is itt van?

— Tudom, ez érdekel legjobban, — nevetett fel Claudine asszony! — Itt van. Olyan egyszerűen van öltözve, hogy feltűnő, de olyan gyönyörű, hogy nincs párja az itt lévő asszonyok között. És Claudine asszony elfutott csöngetni. Mert egész ilyen formaságokkal ment a dolog.

— Azt elhiszem, — mondta Csák csöndesen

és elvette az inasától a hegedűt, aki azt tartotta. Mátyás huszár volt ez, akit Csák elhozott magával és aki a civil inasruhában éppen olyan kellemtelenül érezte magát, mint a gazdája a frakkban.

— Rendben van az öltözetem, Mátyás, — fordult körül a fiu előtt. Mátyás egy villámgyors, gyakorlott mozdulattal végig simította mindkét kezével a gazdáját, a nyakától a csipőjéig s komoly szakértelemmel, az ő naiv bizalmaskodásával, de sugárzó arccal, mintha éppen neki is része volna, huszárosan vágta ki:

— Gyönyörűen néz ki a főhadnagy ur! Olyan kutya legyek, mint a rác püspök, ha az odaki lévő „szoknyák“ mind be nem adják a derekukat, ha meglátják!

És Csák kilépett a pódiumra, kezében a hegedűvel, mosolyogva meghajolt.

Egy pillanatig a gyönyörű szép ragyogó kékszemű fiu láttára a hölgyek közt valami alig hallható zsongás futott át, a másik pillanatban már Csáknak az álla alatt volt a hegedű és elkezdett játszani. Egy dalt olyan mesés variációkkal adott elő, hogy a hallgatóság, amelyben majd mind zeneértő s egyik-másik maga is kitűnő hegedűs volt, csodálkozva nézett egymásra, de mikor Csák a hegedűje mellé elkezdett dalolni, a hideg, nyugodt közönség között az a halkan zsongó csodálkozás moraja hallatszott, amely a nagy siker jele. A szép szemek egész kartács-tüze repült a dalos felé, aki nemcsak hegedült, énekelt, de a vállmozdulatával, a mosolygós arcával, a csodálatosan különös előadási modorával eltáncolta, eljátszotta, vagy elsírta és elsőhajtotta a dalokban foglalt történeteket.

Mikor vége volt az első számnak, kitört a tapsorkán. Egy kövérkés arcú, igen elegáns öreg ur ült az első sorban, mosolyogva, tapsolva, hajlongott a művész felé s az arcán meglátszott, hogy az előadó neki most nagy, nagy gyönyörűséget szerzett. Valami ifjukorból visszasuhanó, édes emlék meleg sugára ült az arcára. Talán azok a szép idők jutottak eszébe, mikor abban az országban járt, ahol ezek a nóták termettek. Az elfelejtett melódiák visszahozták elébe a szép ifjukort, a kedélyesen eltöltött időt, az ott maradt jópajtásokat, szép asszonyokat. Talán úgy érezte, hogy amikor ezeket a nótákat hallja, újra a szabad, mulatós, vig Bobherceg megint s nem a komoly, megöregedett angol trónörökös, aki olyan trón várományosa, amelynek birodalmában sohasem megy le a nap. Értette a dalok szövegét és a mellette ülő nagykövetnének, ha nem is egész tiszta, de érthető magyarsággal citált az elhangzott dalból, búsan rezignált mosollyal:

— „Nem jó vissza, ami elmúlt!” grófnő. Ennek a csodálatosan kedves énekesnek végtelenül igaza van. — S intézkedett, hogy majd később mutassák be neki Csákot.

Ötször tapsolták ki a főhadnagyot és mivel a taps, a dicsőség mégis csak édes, a főhadnagy mindig jobban, mindig melegebben, érzelmesebben adta elő a dalait s a hallgatóságot igazán megbűvölte.

— Még egyet dalolok nekik, — mondta Claudinének a szinfalak között, aki sirt örömében a kuzinja dicsőségétől.

— Dalolj nekik, Elemér, dalolj! — És kituszkolta a főhadnagyot.

Csákot megint zúgó taps fogadta S amint a főhadnagy végig nézett a közönségen, a szeme összevillant egy vadgalambszinruhás, gyönyörű szőke asszonyéval, aki boldog meghatottsággal nézte a nótázó férfit. Fáni volt.

Csák egy pillanatig valami szomorú gyönyörűséggel felejtette Lotschildnén a szemét s ebben a tekintetben beszéd volt:

— Most ide hallgass, te szegény, bánatos asszony, aki olyan szeszélyes leány voltál, aki boldogtalanná tetted magad is, engem is a különös természetteddel. Ide hallgas, most neked fogok dalolni.

És Fáni megértette ezt a tekintetet s a szive is elszorult, mikor Csák énekelni kezdett.

A nóta egy kis egyszerű falusi idill volt, de Fáninak igen nagy erőfeszítésébe, minden energiájára volt szüksége, hogy sirva ne fakadjon, mikor Csák elkezdte:

Azt beszélik a faluba,
Hogy te bús vagy hallgatag.
Kikiállsz a kaputokba,
Kék szemedből könny fakad.
Te csaltál meg, nem én téged,
Megcsaltad te magadat,
Én legalább megsiratlak,
Neked sirnod sem szabad.

A virág is egyszer nyilik
És elhervad azután,
Szeretni is egyszer lehet
Igaz szívből igazán.

Zokogtak a húrok is, a nótázó férfinak is több melegség, több érzés volt a hangjában most, mint a többi dalok előadásánál, de ezt a lelkesen

tapsoló tömeg nem vette észre, csak az a komoly, szomorú arcú, gyönyörű asszony, akinek tele volt a szeme könnyel. Az pedig nem szólt senkinek...

Csák alig várta, hogy a fenséges vendégeknek való bemutatás formáságain túl legyen. Nagy nyugodtan gyűrte zsebre a bókákat, amelyekkel mindenfelől elárasztották és türelmetlenül várta, hogy Fáni mellé juthasson.

Mikor az udvar elment, a buffetbe, végre megtalálta Fánit. Minden póz, minden affektáció nélkül állt elébe és hajtotta meg magát:

— Utóvégre is milady, — mondta mosolyogva, csöndes hangon, — mi nem haragudhadtunk a sirig egymásra.

Lotschildné mind a két kezét nyújtotta feléje és szép szemei fénylettek az önkénytelenül előtökodó könnyektől.

— Hát haragudtam én magára valamikor, Elemér?

— Nem tudom, édes Fánikám, — mondta szomorúan Csák, én csak azt tudom, amit már, gondolom, maga is észrevett, hogy mi mind, — ért engem, — igen nyomoruságosan fogjuk leélni az életünket.

— De maga csak megsirathat... — sóhajtott az asszony. — Nekem sirnom sem szabad!...

— Én vagyok az oka? — kérdezte komoran a fiú!

Leültek egy kis támlás diványra. Az asszony sokáig nézett maga elé s fájdalmasan mondta:

— Mindennek én vagyok az oka! Mindenért engem átkozzanak!...

Csák nézte Fánit, aki mióta asszony lett, talán gyönyörűbbé, kívánatosabbá vált, mint mig

leány volt. A szépsége olyan észvesztő lett, hogy a fiatalember elhatározta ott, mellette, hogy rövidesen haza fog utazni, mert ha itt marad és még egy párszor találkozik Fánikával, nem lesz ura magának és valami örültséget fog elkövetni.

Később derültebbé vált köztük a társalgás, mert Csák igyekezett azzal türethetőbbé tenni a szegény asszony magakereste keserves sorsát, hogy a megtörténtekbe való megnyugvást tréfás alakban beszélte bele Fániába. Lotschild, a Fáni férje nem volt Londonban, azért nem jöhetett el az estélyre sem.

Fáni, a Csák beszédjére, felhozta az ura figyelmességét, jóságát, amelyeket a főhadnagy még nagyobbított. Meséket mondott a hölgynek Charles urról, amelyek az egész világon el vannak terjedve s amelyek úgy tüntették fel a lordot, mint egyikét a világ legzseniálisabb, legjobbszívű dzsentlemenjének.

Fáni mindent elhitt mindenkor Csáknak és most is szinte valami szomorú megnyugvást érzett, dicsérni hallván azt az embert, akihez egy életre van hozzá kötve. Igérte Csáknak, hogy ő lemegy a nyáron, aztán kibékül Ilonkával is, bocsánatot kér tőle és mint jóbarátok fognak ezután egymással érintkezni. Jó lesz az ugy is.

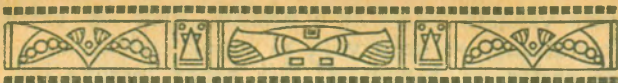
Csák, aki sohase hitt az ilyen barátkozásokban, csak sóhajtott és sokáig fogva tartotta a már haza induló szép asszony kezét. És fojtott, de őszinte hangon mondta:

— Legjobban szeretnék a karomba venni és elrohanni veled a világba, valami olyan helyre, ahol senki sem kérdezi az embertől, hogy honnan jött és mit akar. Oda szeretnék vinni. Ez

érne valamit. Mert az a beszéd, amit ez estén folytattunk, — szép volt, rá fogok emlékezni, — de csalás és hazugság! Mi sohse leszünk boldogok! . . .

Fáni egész uton zokogott a hintójában, míg haza ért. Eltűnt az az illuzió, amelyet ez estén át magába igyekezett beszélni. S csak a rideg, őszinte valóság maradt mellette kétségbeejtő józanságával, amely a jövőt sivárnak, üresnek és rettenetesnek tüntette fel a szép asszony előtt. Olyan hangulatban feküdt le ez estén, amely minden életét eltévesztett egyénen erőt vesz, amikor rájön, hogy az önámítás szivárványszínü szappanbuborékai szétpattantak s ami maradt belőlük, csak egy szennyes csöpp, amely tönkre teszi, az egész reménytelen álmoktölszegény, sivár jövőt!...

XXIV. Vergődés.

CSÁK a tervezett harmadik hangversenyét nem tartotta meg, Claudine aszszony végtelen bánatára. Kedélye a Fánival való találkozás óta iszonyuan fel volt dülva. A hangverseny után két nappal, hiába való volt a rokonai minden könyörgése, csomagoltatott és haza utazott. Haza? Csák azon töprenkedett az uton is, hogy van-e neki hazája? Mert a haza ott van, ahol szeretteink élnek és eltemetve vannak, ahol embertársaink ismernek, tisztelnek és becsülnek bennünket. Ilyen értelemben — úgy vélte a főhadnagy — neki van hazája. De ha mindezen emberek között nincs ott az az egy, aki mindenkinél jobb, különb, kedvesebb, ha az egy más hazában maradt, akkor vajjon hazája-e neki az, ahová most röpíti a télfagytól felszabadulni igyekvő tájakon átrohanó vonat, amely katogásában örökké az ő nótáit zakatolja.

Az otthon talált állapot sem volt egyáltalán alkalmas arra, hogy a Csák kedélyét csak némileg is gyógyítsa.

Ilonka az apja hosszas ápolásába szinte belesoványodott, az álmatlankodástól a szemein, a nem régen is szép, ragyogó szemeken, valami

bús bágyadtság ömlött el s a kedélye olyan hideg, közönyös, kesergésrehajló lett, mint általában azoknak szokott, akik nagybeteg szeretteiket hosszan ápolják s a beléjük jegecesedett komorságból képtelenek felderülni egy pillanatra is.

A leány fáradtan hallgatta a Csák részletes előadását sikeres hangversenyéről, amelyről a lapokból már nagyjában értesült. Nem örült és nem is látszott sokat törődni e dolgokkal. Sőt még arról sem érdeklődött, hogy Csák beszélt-e Fánival, úgy, hogy a főhadnagy maga hozta fel:

— Beszéltem Fánival is, — mondta közönyösen az elkeseredett Csák, akit bántott az llonka fásultsága.

— Igen? — kérdezte a leány szórakozottan, — mit mondott.

— Azt mondta Fáni, hogy a nyáron hazajön és kibékül magával.

— Velem? — csodálkozott llonka — hiszen én nem haragszom rá! Kibékülni . . . — tette hozzá keserűen és őszintén — kell is nekünk kibékülni! Mi kölcsönösen tönkretettük egymás boldogságát, hogy miért, azt nem tudom, mert lehet, hogy Fáni maga előtt jó kedvet mutatott és azt mondta, hogy boldog, de az nem igaz! Hazudott! . . .

Csák csüggedten felelt:

— Nem fárasztotta magát a milady képmutatással. Bevallotta, hogy csalódott a házasságában.

— Rendben van ő is, — mondta keserűen llonka. Aztán hirtelen odafordult Csákhöz:

— Tudja, hogy Kozár ágybanfekvő beteg?

Agyon lumpolta magát, Pestről irták a bácsinak.

Csák felállt és nem szólt semmit, csak járt fel s alá a szobában. A leány nézte, aztán megint megszólalt:

— Apa szörnyű rosszul van. A doktor megmondta, hogy ha enyhébb levegőre nem visszük, még e hónap folyamán, feltétlenül meghal. El kell utaznunk, Elemér.

A férfi a leány elébe állt és megfogta a kezét s hosszan nézett a szemébe, végre megszólalt:

— Én édes, kis boldogtalanságom. Neked is kijutott. — S mint ahogy az apa öleli keblére a lányát, úgy vonta magához a görcsösen zokogó menyasszonyát s volt az ölelésükben valami igaz melegség, őszinte bizalmasság, amely több volt, mint amilyen állapot menyasszony és vőlegény között fenn szokott állani. S mindketten arra gondoltak, hogy milyen jó lenne, ha keserves életüknek e pillanatban végét szakítaná a jóltevő halál! . . .

Egy hét múlva Deér, Ilonkával és Domokosnéval elutazott Lusinpicolóba. Csák Domokossal jött vissza a vasuti állomástól. Az öreg elhanyagoltkülsőjű, torzomborzszakállas, szókimondó szociálista, akit Csák úgy szeretett, mint az apját, odafordult a főhadnagyhoz:

— Min gondolkozol, öcsémuram?

— Sirok, bátyám, — sóhajtott a főhadnagy de az arca csak fagyos, komoly volt.

— Látom, — mondta szomoruan az öreg. — Nem hullanak a könnyeid, de a kemény emberek így sirnak, a lelkükben. Így szoktam én is. Sirhatsz is, — sóhajtott egy kis szünet után Do-

mokos — mert ez a ti mátkaságotok siratni való . . .

— Hogy érted ezt, bátyám? — nézett elképedve Csák Domokosra.

— Ti nem úgy szeretitek Ilonkával egymást, ahogy vőlegény és menyasszony szokta. Valami másképpen. De ez nem jól van így!

Csák megdöbbsent. Tehát ezt már Domokos is észrevette. Ők, Ilonkával érezték és tudták is az okát ennek, de e kényszerű frigről azt hitték, hogy a jövő majd rendbehozza.

— Talán nem jól figyelted meg, bátyám . . . Mi szeretjük egymást.

— Azt tudom. De csak a lelketekkel, — mondta komoran az öreg. — A szívetekkel mind a ketten mást szerettek. Én belátok az emberekbe, fiam. Egész életemen át azt a csodálatos valamit figyeltem, amelyet emberi léleknek mondanak. A lelki szerelmek nem házastársak közé valóók. Akik így szeretik egymást, nagyon boldogtalanok lesznek a házasságban. Itt valamit tenni kell, míg nem késő. De várjatok! Várni, ebben van az életbölcesség, amint mondják.

— És a sirunkig várunk, — sóhajtott Csák.

— Sokszor, — mormogta Domokos. — De ti nem addig vártok. Addig vártok, míg Deér meghal. Az pedig nem soká lesz.

Csák elképpelve nézett Domokosra. Hogy Deér meghal, nem soká? Az a piros arcú, kedves öreg úr, aki az előbb olyan jókedvvel tréfált. Lehet, hogy beteg, annak mondják, de Csák, a fiatal, erős ember, nem tudta elhinni, hogy valaki olyan hamarosan elmuljon. Még nem is látott halált közlről, nem hitte azt sem, hogy

Deér olyan beteg és szinte rosszul esett neki s kételkedve fogadta a Domokos úr határozott jóslatát.

— De hiszen ez lehetetlen, bátyám, hogy Deér bácsi olyan hamar elpusztuljon! Olyan jól néz ki, olyan vidám . . .

— Édes fiam, — felelt az öreg, a fényes, februári napsugárözönbe fujva a virzsinája füstjét — én valamikor orvos akartam lenni, neki is fogtam, de a szervezetem nem állta ki a bonczasztal mellett, hanem magához a tudományhoz értek. Én mondom neked, hogy Deér nem él egy fél évet! Emlékezz rá.

— Borzasztó, — töprenkedett Csák. — Hiszen még nem is öreg ember.

— Hiába, — maradt meg Domokos az állítása mellett — nem huzza tovább hat hónapnál.

— És ha meghal, mi lesz? — kérdezte Csák.

— Nem látok a jövőbe, de a ti tervbevett házasságotok aligha fel nem bomlik.

Csák olyasmit érzett, mint aki örül is, de viszont szinte kétségbe is esett.

— Tehát Ilonka sem lesz az enyém! — gondolta — és Fánit is elvesztettem. De viszont az is eszébe jutott, hogy valóban leghelyesebb lenne, ha felbontanák ezt a frigyet, mert Ilonka Kozárt szereti és csak ezzel lenne boldog, ő pedig? Eh, majd lenne valahogy.

Mostanában Csák olyasmin töprenkedett, hogy lemond a tisztí rangjáról és énekesnek képeztesse ki magát s hangversenyeket adva, bejárja a világot. Rosszabb hangú énekesek is kószálnak a kontinensen és csak úgy dől elébük a pénz és a

babér. Igen, ő pedig elviszi a keserűségét másfele. Legyen Ilonka boldog.

— És mért kell erre a viszonybontásra addig várni, míg Deér meghal? Ha Ilonka boldog akar lenni, én nem állok az útjába.

— Jól van fiam, — mondta csöndesen az öreg, — de ha ez a Deér életében történne meg, akinek egy régi, szép álma halt meg, mikor Kozár helyet Ilonka téged választott s most, mikor véglegbeletörődött abba, hogy a lánya férje te leszel, az első szó, amely ezt meg akarja bontani, megölné ezt a beteg szívű embert, aki már nem is ember, hanem gyermek. Az is kérdés ugyan, hogy Kozár, aki szintén beteggé lumpolta magát, életben marad-e s az is kérdés, hogy Ilonka hozzá menne-e?

— Hogy Kozárhoz menne-e Ilon? — mosolygott keserűen Csák. — Bizonyosan!

— Semmi sem bizonyos, — felelt az öreg. — És amit most hallottál tőlem, az csak az én következtetésem, hogy így lesz. Lehet, hogy megcsal a számításom. Ti egymásé lesztek, összetörődtek és boldogok is lehettek. Én vagyok, aki ezt jobban szeretném. De én a te lelkedbe is bele látok. Te a sziveddel most is Brunner Fánit szereted, hogy meglásd, azért mentél Londonba is. Lehet, hogy ezt magad előtt is másképp magyaráztad, pedig hidd el, ez volt az igazi oka az utazásodnak. Azt is tudom, hogy ha talákoztál Lotschildnéval, tudom nem ábrándultál ki belőle, hanem még jobban beleszerettél.

Csák félénk csodálkozással nézte Domokost, aki sohase látszott törődni senkivel és azért úgy

belát az emberekbe, mintha kristályüvegből volnának.

— Borzasztóan igazakat beszélsz, bátyám. Minden szép mázt leszedsz az érzelmeinkről.

— Én, ha neked volnék — mondta az öreg határozottan — és úgy történik minden, ahogy én képelem, elválasztanám Fánit az urától . . .

— Várjunk, — felelt halkán Csák — azt mondtad, ez az életbölcesség.

— Igen . . . — hagyta rá az öreg.

— De én mindebben nem bizok bátyám!

— Én sem szoktam bizni — és a fehér szemöldöke allatt csillogott a fekete, fiatalos szeme. — Én következtetek, számítok, de hinni csak azt hiszem, amit a kezemben tartok.

— Én néha azt hiszem, hogy megsegít az isten . . .

Az öreg tanár fásultan mosolygott.

— Az isten nem segít meg senkit. Az isten mindönkben benne van. Ha gyöngék vagyunk, az istenünk is az, ha erősek, az istenünk is hatalmas! Ha meghasonlottunk magunkkal, az istenünk is elhagyott. Te régen meghasonlottál magaddal, ennélfogva az istenedre ne számíts! . . . Csalatkozni fogsz benne!

— Igazad van, — felelt a főhadnagy végtelen elkeseredéssel — nekem már hinnem sem lehet. És mégis mindig hinni szeretnék . . .

— Ha az élet összezúz bennünket, mert gyengék voltunk, nem mertük felvenni a küzdelmet, a hit szálainál fogva akarunk magunkhoz vonni egy láthatatlan, képzelt erőt, amelyről azt véljük, hogy a bajunkon segít és aki — fájdalom nincs. Erről meg fogsz győződni, ha

annyi csapás, annyi keserűség és csalódás ér, mint engem! Őt szép fiam volt és mind nagy korában halt meg . . . Mindig becsületes voltam és senkit meg nem csaltam. A gazok azért mindig élé-
bem kerültek. Pályámon üldöztek, mert a hazugságot irtottam és a felvilágosodást tanítottam. És a bajaim közt nem leltem sehol az istent, hogy az igazam mellé állt volna, kezét kinyujtva mellettem, megvédjen. Mindig magamban voltam, magam küzdöttem s mindig csak olyan eredményeket birtam elérni, amilyeneket a bennem levő erő engedett. Magam küzdöttem isten nélkül, istentelenül és mindig sajnáltam az ellenségeimet, mert tudtam róluk, hogy buták. Engem tartottak istentelennek, pedig bennük nem volt isten: ész! Mert az ész az isten! És csak buta emberek tesznek rosszat, ennél fogva a rossz embert nem gyűlölni, hanem sajnálni kell. Keserű igazságok ezek fiam, de igazságok és nem lehet megdönteni. Hanem te csak várjál.

— Várok, bátyám, — sóhajtott Csák és melegen rázta meg az öreg úr kezét s mikor Domokos elment egy mellékutcán, Csák sokáig nézett utána s úgy érezte, mintha az agyát kalapácsal verték volna össze. A gondolatai a halottaktól még jobban összekuszálódtak s ismét megjelent előtte egy vigyorgó rém hülye kacagásával, egy rém, mely mostanában gyakran elébe libbent.

— Megőrülök . . . Bizonyosan meg fogok örülni! . . .

XXV. Ha az ember szerződés helyett szerelmes leveleket talál.

TERMÉSZET nem törődik azzal, hogy az embernek, a többi között a legnagyobb féregnek, milyen a lelki világa, hogy rendezi a magakereste bajait az életben. A napsugár eljön minden tavaszokkal, rügyet fakaszt, levelet bont és felcsókolja a szendergő virágot.

Csak is azt vette észre, hogy a kikelet nem törődik a keserü tépelődéseivel, hanem jön vidáman beljebb virágokból szőtt kocsián s a szegény meggyötört szívü embernek a nyiló virágok, a tavaszi szellők, mintha kicsókolták volna lelkéből keserüségének egy részét.

A Domokostól hallottakon igen sokat töprenkedett és kesergett, de úgy segített a dolgon, hogy a nappalait iszonyu szorgalommal fordította a szolgálata pontos ellátására, éjjel pedig nap-nap után lumpolt.

Ilonkától, minden héten panaszos leveleket kapott, amelyben szinte szó sem volt az ügyükről, hanem a Deér napról-napra rosszabbodó állapotát ecsetelte a szegény leány, akit az apja

sorsa, úgylátszik, annyira lefoglalt, hogy magával nem ért rá törődni.

Csáknak ez csak viz volt a malmára. Még jobban lumpolt, Gyorgyevics alig birt már mellette kitartani. A városban pedig pletykáltak róla. A főhadnagy mindezzel nem törődött s a nyár züllésben telt el.

Éppen a nagygyakorlatra készültek, mikor Londonból, Tóth Tamástól levelet kapott. Az öreg lovász bocsánatot kért, hogy levéllel merte felkeresni a gróf urat, de — amint írta — az úrnőjén napról-napra látszik a lehangoltság, már szinte búskomor. A férje egész tanárkarokat hivatott össze, hogy a fogyó, sápadó szép asszonyon segítsen, de nem mennek vele semmire. És Tamás kifejtette a levélben, hogy ő a paraszt eszével úgy gondolja, ezen a betegségen lehetne segíteni. A gróf úr tudna segíteni, ennélfogva, ha módjában van a főhadnagy úrnak, igyekezzék valamit kitalálni, mert Tamás borzasztóan megszerette az úrnőjét és mintha csak a lánya volna, olyan keservesen esik a hervadását nézni . . .

— Szegény, öreg Tamásom, — sóhajtott Csák. — Te nem tudod azt, hogy egyik haldokló a másikon nem képes segíteni. Ne keseríts és ne kívánj lehetetlenséget tőlem.

Hanem Tamásnak azt írta, hogy vigasztalja az úrnőjét, öt hónap alatt nagy változások lesznek. És fáradtan, szinte betegen ment el a nagygyakorlatokra.

A gyakorlaton örült bravurokat hajtott végre, úgy, hogy a királymanővereken a felségnek is feltűnt egy alkalommal, aki nyilvánosan megdicsérte, de az elkeseredett főhadnagy minden ér-

demet elhárított magától és rákente Dernőyre s úgy látszott, hogy el is hitték ezt, mert Dernőyt sürgették a törzstiszti vizsga letevésére, hogy őrnaggyá előléptethessék.

A gyakorlatok végén, éppen a lefuvás után sürgőnyt kapott Ilonkától, amelyben a leány tudatja, hogy apját Bécsbe kell vinni operálni, mert a végsőt járja . . .

Csák onnan a táborból hosszú, vigasztaló levelet irt Ilonkának, amelyben sorsukban, való megnyugvást stbit, emlegetett s kérte, hogy, ha teheti, minden héten értesitse a beteg állapotáról.

Szeptember elején vonult be az ezred Bánosra s a katonatisztek csak azt várták, hogy a város szép asszonyai, lányai a fürdőkről haza érkezzenek. A gyakorlatokon elhatározott nagy „Tiszti karuzelt” mindjárt megtartják. Addig is a fényes lovasjátékokhoz erősen folytak az előkészületek.

Brunner báró is és Fáni is, akik, mint irták, Helgolandban voltak és sajnálják, hogy el nem jöhetnek a fényes mulatságra, külön gyönyörű, értékes díjakat küldtek a győzteseknek. Csák roppant trenirozást vitt véghez, hogy a Fáni díját megnyerhesse s amilyen vakmerő lovas volt, több mint bizonyos, hogy a díjat el is viszi, ami egy remek ezüst szoborból állott, amely a „Haldokló gallust” ábrázolta.

Egy szép szeptemberi alkonyatkor a játéktérről lovagolt haza Csák s hogy az utat megroviditse, a bánosi ligeten keresztül ügetett a város felé, a hátamögött Mátyás huszárral.

Már jól bent járt az erdőben s gyönyörködve

nézte a hervadó levelű, aludni készülő vén fákat amikor észrevette, hogy Raab tábornok, teljesen egyedül, lovász nélkül előtte lovagol.

A főhadnagy hozzáért sarkantyujával a lovához és utólérte hamarosan a tábornokot, aki igen megörült Csáknak. Gyöngéden szerette mindig a főhadnagyot, már gyermek korától, mint apja barátja s mivel Csák okos és finom ember volt, úgyszólván minden tiszt között vele szeretett a legjobban társalogni.

— Éppen jókor jössz, főhadnagy, — mondta az öreg mosolyogva — már unatkozni kezdtem. A játéktéren voltál? Nos, hogy álltok? Készül minden? Holnap megnézem, hogy állnak a munkálatok.

— Serényen haladunk, az ácsok egész kis várost építettek sátrakból. De kell is, holnapután itt az ünnepély.

Aztán beszélgettek a versenyekről, a lovakról, a versenyző tisztekről és a szép asszonyokról.

Az erdőnek egy igen kedves tisztásán haladtak keresztül. A lovak bele-belefaltak a kövér fűbe, amely a térséget körülvevő vén fákról lepergett sárga levelek alatt szép, üde, zöld volt még. A tisztás egyik végén, nyugat felől, nem voltak olyan magassak a fák, mint a többi oldalon s az őszi nap aranyos biborfénnyel ömlött itt be a tisztásra s a fák lepergett leveleit égő piros fényével szórta be.

A főhadnagy, ahogy a homályos utról a nap-sugaras tisztásra ért, gyönyörködve nézte a fényárban úszó fákat, cserjéket, leveleket s hangosan mondta:

— Milyen gyönyörű kép! Azok a falevelek

mintha tűzben égnének. Ugy-e, tábornok úr? — És a tisztás végén összehalmozódott falevélcsmóra mutatott, amely valóban úgy nézett ki, mintha zsarátnok fénylene közte.

A tábornok előbb merően nézett Csákra, aztán a falevelekre s megállította a lovát és jó hosszú szünet után szólt:

— Elemér, tudod-e miről nevezetes ez a hely?

— Fogalmam sincs, — felelt Csák közönyösen.

— Ezen a tisztáson lőtték agyon apádat, — dörmögte komoran Raab. — Ott, ahol azok a levelek égnék, vagy égni látszanak.

Csák elsápadt és a szívét összeszorulni érezte.

— Tehát itt halt meg az apám? itt ölték meg? — Aztán eszébejutott a Tamás mondása, hogy Raab tábornok, akkor még kapitány, volt az egyik segéde az ezredesnek s ő sok részletet tud az öreg Csák haláláról. A főhadnagy, most, hogy a tábornok felhozta a dolgot, elhatározta, hogy kikérdezi az öreget.

— Ön a segéde volt e szomorú esetnél az apámnak, ugy-e tábornok úr?

— Igen, — sóhajtott az öreg.

— Dehát voltaképpen miért verekedett apám vagy kiért?

Raab csak nézett maga elé komoran és lassan, vontatva beszélt:

— Azt édes fiam, magam sem tudom bizonyosan, de lehet, hogy apád sem tudta. Ez egy igen homályos eset volt és én azóta is törtem a magyarázatán a fejem, de az igazi megoldást nem

birtam megtalálni s azt hiszem, ezt nem is találja meg soha senki . . .

— Hallottam, hogy valami mérnök lőtte meg az apámat.

— Igen, — felelt Raab. — Akkortájt építették itt Bános felé a vasutat. Az építkezést bizonyos Graac nevű német mérnök vezette, akinek gyönyörű barna asszony felesége volt. Mondják, hogy míg a mérnök a mezőkön járt, az apád udvarolt a szép asszonynak, de hogy ebből mi volt az igaz, azt csak az apád és a szép asszony tudná megmondani. Elég az hozzá, hogy ez a hölgy, aki az itteni uriasasszonyokkal, Deérnét kivéve, egyáltalán nem barátkozott, tömérdek pletykát türt el s olyan rossz híret költöttek, hogy még Deérnét is egyszer előttem figyelmeztette a férje, hogy ne keresse annyira a mérnökné barátságát, mert annak a rossz híre ő reá is árnyat vet. Deérné gyönyörű szőke asszony volt, olyan, mint az Ilonka leánya. Emlékszem, hogy ez a hölgy, aki ha élne, most a te anyósod lenne, micsoda nála nem szokott lángoló haraggal tiltakozott a mérnökné állítólagos kikapós volta ellen. Szinte csodáltam, hogy előttem, ha nem is voltam idegen, olyan haraggal beszélt a pletykázókat támadva. Én akkor arra a meggyőződésre jutottam, hogy ha Deérné, aki lelki testi barátnéja volt a mérnöknének és úgyszólván, ha az ideje engedte, mindig a szép német asszonynál volt, — bizonyosan ismerte e hölgy jellemét és azért kelt oly melegen a védelmére. Én akkor meggyőződtem, hogy az apád aligha folytatott viszonyt azzal az asszonnyal és a mérnök a világ fecsegése miatt kötött apádba s a

szegény ezredesnek pletykák okozták a halálát...

— Tehát ezen a tisztáson verekedett, — kérdezte elfojtott, tompa hangon a főhadnagy. — Szegény apám!

— Itt, — felelte a tábornok. — Egyszerre kellett volna a pisztolyaikat használni s nem értem, hogy miért, apád a levegőbe lőtt, ellenben a mérnök jól célzott, mert az ezredes rögtön özszerogyott. Ugy emlékszem az egészre, mintha tegnap történt volna. Az ilyen jeleneteket nem felejtí el az ember soha. Mikor az apád elesett, a mérnök hozzáfutott és a kezét nyújtotta neki. Az ezredes elfogadta a mérnök jobbját és keserű mosolylyal mondta:

— Köszönöm! Ön nagy szivességet tett nekem . . . — És visszahanyatlott a lovásza karjába, aki sirva, ölelve tartotta az ezredest, míg a doktor nézte. Én láttam az orvos arcáról, hogy vége van és kérdeztem tőle, hogy nem kíván-e valamit, de az ezredes szájából a vér kezdett jönni, mert a golyó a tüdejét is érthette s emlékszem, hogy szegény Csák — milyen különös — azt mondta, hebegve, töredezett hangon, amit te az elébb, ez volt az utolsó szava:

— Tüzbe . . . a levelek . . . — Mert egy ilyen őszi alkonyatkor volt a párbaj s a faleveleket így bearanyozta a napfény. Talán már nem is törődött a földi dolgokkal, de a halódó szeme rámeredt a fényes falevelekre és azt igyekezett mondani, hogy milyen szépek ezek az égni látszó falevelek . . . És meghalt.

— Borzasztó ez, — mondta mélyen megilletődve a főhadnagy. — Meghalni egy pletyka

miatt! . . . Amilyen jó szervezetű ember volt, még most is élhetne.

— Egész bátran, — sóhajtott a tábornok és megindult a város felé. Csák pedig visszanézett a tisztságra és elhatározta, hogy ide még sokszor ki fog jönni egyedül.

Aztán a tábornok sok apró-cseprő mesét mondott Csáknak az apjáról, míg hazakisérte a főhadnagy és azt a tanácsot adta neki, hogy az asszonyokat jó kerülni, mert azok mindig veszedelmet hoznak az emberre. Ő egyyel sem foglalkozott soha életében. Talán ez az oka, hogy ilyen nyugodtan megöregedett . . .

Csák köszönt Raabnak s azt gondolta mikor az öreg bement a lakására, hogy ha minden férfinak olyan elvei volnának, mint a tábornoknak, jól nézne ki a világ.

Mig hazaért, mindig az apja története járt az eszében és otthon hosszasan elnézte az ezredes szép, mosolygós férfias arcát és azt gondolta, hogy ebbe a derék emberbe bizony szerelmesek lehetnek a szép asszonyok és alighanem csalódott a tábornok, mikor azt vélte, hogy azoknak a pletykáknak nincs semmi alapja . . .

Levelek érkeztek a címére, az egyik Ilonkától, aki tudatta Csákkal, hogy már Bécsben vannak és a jövő héten megoperálják az édesapját. A másik levelet a zeneműkiadó írta a főhadnagynak, aki valami szerződést kért Csáktól, amelyet a napokban meg kell ujtaniok.

Csák másnap este nekigyürközött és az óriási, régi, remekbe faragott íróasztala temérdek fiókjait elkezdte kutatni a szerződés után, mert ezt okvetlenül elő kellett keríteni, de amelyet egy-

általán nem tudott, hogy merre is lehet ebben a tömkelegben.

Már több, mint egy órája kutatott az irás után, izzadt, káromkodott, neki vetkezett és idegeskedett. Az íróasztal fiókjait a szoba közepére rakta, de a szerződés mégsem került elő.

Egy irás a kihúzott fiók üregébe, valami nyílásba szorult és amint Csák a papirt kiakarta húzni, úgy vette észre, hogy az üresség hátulja megmoccan. Egy tűzpiszkáló vasat dugott a deszka mellé és meglepetve tapasztalta, hogy a fiók üregében még egy másik kis, alig észrevehető, rejtett fiók van, amelyet ki lehet húzni s amelynek létezéséről ő egyáltalán nem birt tudomással. Nagy küszködéssel egy félóra múlva kivonszolta a kis tizcenti széles fadobozt, amelyben régi leveleket talált.

A levelek, — vagy hat darab, — gondosan át voltak kötve piros szalaggal s mivel az ezredes tehette ide őket, ő pedig tizenkét éve meghalt, a jól elzárt fiókban is egy finom porréteg borította be s Csák szinte sajnálta megbolygatni e régi irásokat.

— Jobb lett volna, ha a szerződést lelem meg, mint ezeket. De ha már itt vannak, nézzük mi van bennük.

Kihúzta a szalagból a boritékba zárt leveleket, amelyeket szép, hosszú betűs, női irással mind Csák ezredesnek voltak címezve s a legfelsőt a boritékból kihúzva, olvasni kezdte. Ez igen rövid volt, csak ennyi:

„Kedves gróf Csák!

Tisztelje meg az estélyemet a jelenlétével.

Bános, 1879. nov. 5.

Deérné.*

— Ah, mosolygott a főhadnagy, ezeket mind Deérné, az Ilonka mamája írta. Ez érdekes! Nézzük, mi van a többiben. Sorban felszedte a leveleket és olvasta:

„Kedves Csák!

(A gróf már itt elmaradt, — konstatálta a főhadnagy.)

Az Ön multkori beszéde engem egészen megzavart. Amit kíván, az lehetetlen! Igaz, hogy az én házasságom érdekházasság volt, ahogy ezt Ön is tudja. A férjem főleg azért vett el, mert nagy hozományt kapott velem. Ő a koros emberek figyelmességével vesz engem körül, én pedig a házasságban szerelmet véltem találni, nem csupán gyöngéd bánásmódot. Mondhatom, a leánykori illuzióimból, amelyet a jövődmőről szőttem, keservesen kiábrándultam. Önt, ismeretségünk első pillanatától, nagyon tisztetem. Finom és okos férfinak tartom, akinek őszintén elpanaszolhatom a keserveimet, de éppen azért, ha Ön is becsül valamennyire, nem ragaszkodhatik a kívánságához.

Bános, 1879. dec. 17.

D.-né“.

— Hüm, — mormogott a főhadnagy, — és felvette a harmadik levelet:

„Kedvesem!

Látom, hogy Ön makacs és nekem kell kapitulálnom. Holnap délután öt órakor elmegyek Graacékhoz. A mérnökné nekem igen bízalmas barátnőm, ne haragudjék, hogy neki elmondtam a mi történetünket. Ezt a szükség kívánta. Ön hozzánk nem jöhet olyan gyakran, ez a férjemnek is feltűnne. De Graacéknál semleges területen vagyunk és itt is láthatjuk legalább egymást

s nem kell addig várnunk, míg ön a szokásos kényelmes vizitjeit megteheti nálunk. Jöjjön el tehát, ha akar, az a fél óra, amit önnel elcsevegek, nekem egy hétre elég, hogy boldogan gondolhassak ez édes kis időre, — és önre.

Bános, 1880. január 3.

D.-né“.

A főhadnagy elkezdett gondolkozni. Valami világosodott az agyában és nagy érdeklődéssel fogott a negyedik levél olvasásához:

„Kedves Tibor!

Ha Te úgy szeretsz engem, mint én Téged, akkor nem haragszol a multkori viselkedésemért. Az még sem lehet, barátom! Nagyon szeretlek, de én mégis csak a más felesége vagyok! Nem utazom abba kis fürdőbe és Te se menj. Holnap délután öt órakor legyél Graacéknál, megmagyarázom, hogy miért kellett a multkori beleegyezésemet megmásítani.

Bános, 1880. május 25.

Sokszor, ezerszer csókol
Irmád.“

Csák mosolygott. Ezek az asszonyi levelek mind olyan egyformák, akár 17, akár száz évvel ezelőtt irták is, akár ma írják. A stilus, a gondolkozás, a szerelmes meggondolatlanúság, minden olyan egyforma bennük! És azt is gondolta Csák mosolyogva, hogy milyen érdekes volna, ha Deérné még most is élne, neki az anyósa lenne, s mint anyós renitenskedne! Egy kis picike célzással, hogy meg lehetne szelidíteni!... Egy anyós, aki fél a vejétől! Ő szinte unikum lenne a vők közt, mert kordában tartaná az anyósát! — És olvasni kezdte az ötödik levelet:

„Kedves Tiborom!

Én rosszul vagyok három nap óta. Tudom nyugtalankodtál, hogy nem voltam ígéretem dacára a mérnökéknél. Graacné volt itt és elmondta, hogy a férje őt azzal gyanusítja, hogy viszonya van Veled! De Graacné csak neveti és azt mondja, hogy, ha a végső szükség kívánja, csak akkor mondja meg férjének az igazat, aki gavalér ember és bizonyára nem fog elárulni bennünket, de azt is elmondta, hogy mennyire bánkód-
tál, hogy nem találtál náluk. Nagyon szeretlek, drágaságom! Oh, Istenem, csak beteg ne lennék hosszasan! Legyél türelmes, három nap múlva eljöhetsz hozzánk, akkor lesz két hete, hogy viziteltél! Tudom is, hogy eljössz, édes boldogságom és szeretve, türelmetlenül vár

Bános, 1880. július 31.

Irmád.“

A főhadnagy idegesen vette fel az utolsó levelet:

„Édes Szerelmem!

Nagyon sokat szenvedek, hogy nem láthatlak, csak olyan hosszú időközökben és átkozom az életet, a sorsot, amely elválasztja a szerető sziveket egymástól. Én ilyen állapotban már nem mehetek sehova s így türelmesen kell várnom azt a végtelen hosszú időt, míg Te ezt pontosan betartva, megjelenhetsz nálunk feltűnés nélkül. Tudom, neked is nehezen esik, hogy gyakrabban nem láthatsz, de mit tegyünk, ha nem akarjuk, hogy a mi édes titkunkat felfedezzék! Graacné, ez az áldott asszony, ami jó angyalunk eljön hozzám és sokszor megvigasztal. Ilyen állapotban szüksége van a nőknek a vigasztalásra, a kedély

felderítésére, mert örökké valami halálsejtelem gyötör, — tudom, — hogy oktalanul. Én egészséges vagyok, mindent betartok, amit a doktor parancsolt, mi bajom lehetne tehát? Nem is lenne, ha te közelemben volnál, ha fognám a kezéd, hallanám a szavad és megölelnélek, ugy, nagyon szorosán! Oh Istenem! . . . A férjem nem is sejt semmit és olyan boldog, mióta tudja rólam, hogy anyai örömöknek nézek elébe . . . Ha tudná, hogy ez édes kis születendő angyalkához neki semmi köze! . . . Ez a mienk! A Tied és az enyém! Ugy-e, én, édes jó szerelmes társam!

Bános, 1880. szept. 2.

Irmád. ^a

Csák halálra sápadva ejtette el a levelet . . . Aztán újra felvette és az utolsó mondatot elolvasta ötször, tizszer, mintha nem értette volna mit tartalmaz, de szikrákathányó szemmel, zúgó agygyal konstataálta, hogy itt, az áll, amit ő értett. A Deérné akkor született gyermeke, Ilonka, az ő apjának a leánya! Neki féltestvére és most, — micsoda végzet, — a menyasszonya! . . .

Ilonka, a féltestvére, majdnem a felesége lett!..

A főhadnagy felugrott és fel s alá szaladgált a szobában s az agyán az olvasott dolgok keresztül-kasul cikáztak, vadul, majd szelidebben.

— Ez valami, ez szinte hihetetlen! . . . Micsoda eset? ! . . .

Aztán a heveskedés után egy székbe rogyott s igyekezett nyugodtan gondolkozni és búsan sóhajtott:

— Némely ember a bölcsőtől a koporsóig mindig és mindenben szerencsétlen! . . . Én is ilyen vagyok! . . .

És töprenkedve az olvasottakon, kezdett az agyában rendbe jönni, világossá válni sok minden eddig nem értett dolog. Eszébe jutott Deérné, mikor ő mint kis kadét a beteg ágya mellett állt s a szép asszony magához vonva összecsókolta és bágyadtan sóhajtott:

— Isten áldjon meg, kis fiam! Nem látlak többet, Elemér! Meghalok! Mondd meg ezt az apádnak is! . . .

Értette már Csák azt is, hogy a mérnöknek mért mondta apja, hogy „Köszönöm, nagy sziveséget tett nekem!“ A párbaja előtt két nappal temették Deérnét, aki, mint mondják, gyermekágyi lázt kapott és úgy halt meg s a szegény ember, szívének szerelmese meghalván, végtelen el volt keseredve, s örült, hogy elpusztul s kedvesével, — ha a szép mesék igazak lennének, — abba a másik szebb hazában találkozik! . . . Tisztában volt már azzal a főhadnagy, hogy mit akart mondani apja utoljára. Nem a napsugárban égő faleveleket akarta ő emlegetni végküzködésében, hanem azt akarta mondani, hogy ezeket a leveleket, amelyeket ő most megtalált, ezeket kell a tűzbe dobni! Ezért mondta, hogy „tűzbe a levelek!“ De ki érthette volna ezt meg? Bizonyára elfelejtkezett ezekről az utolsó óráiban és csak a végső percében jutottak az eszébe, hogy a levelek itt maradtak, megtalálhatják s azt az asszonyt, akit úgy imádott életében, nem akarta kompromitálni halála után sem! . . . És a szegény ezredes bizonyára végtelenül megszenvedett az utolsó pillanatban, hogy az irások megsemmisítését nem bírta megértetni.

De ahogy sokáig gondolkozott a tudomására

jutott családi titkon, a szívét valami meleg, nagy belenyugvás járta át. Oh, hiszen ez, voltaképpen helyesen van így. Ilonka, az édes, a bájos, neki féltestvére! Most értette már meg azt is, hogy miért vonzódott úgy ő ehhez a leányhoz, miért volt neki olyan kellemes az Ilonkával való társalgás és hogy miért volt nekik mindenről egy véleményük. Mindez most tisztán és világosan állt előtte. Hogyne lett volna egyforma a gondolkozásuk, mikor ők testvérek voltak, mikor az ereikben egyforma vér keringett.

S eszébe ötlött, hogy ime, majd nőül vette a féltestvérét! Milyen csodálatosan keveri a sors az ő kártyáit. Ha ezeket a leveleket meg nem találja, bizonyosan el is veszi Ilonkát. S nagyon nagy szerencsétlenség támadt volna-e ebből? Egyáltalán nem, állapította meg a főhadnagy. Mert az emberek ujabban állították fel azt a szabályt, hogy vérfertőzést követ el, aki közeli rokonaival kél egybe, pedig ez éppen olyan hazugság, mint mindazon szabályok nagyrésze, amit az emberiség a civilizációval a maga kényelmetlenségére kifundált. Vajjon az őseMBER törődött-e ilyesmivel? A görögöknél szinte szokás volt, hogy a fiutestvérek nővéreiket vették nőül. Ezért pusztul-e a régi görög dicsőség? Bizonyára nem, hanem más olyan dolgokban voltak gyöngék, ami a fokozatos fejlődéssel szemben nem tudta megvédeni őket.

És Deér, a névleges apja a leánynak? Ime, egy példa, — gondolta Csák, — hogy minden érzelmeinkben meg lehet csalni bennünket. Deér, Ilonkát kis gyermek korától kezdve imádta és Ilonka is az apját. E két embernek hiába mutat-

nák meg e leveleket, ezeknek az érzelmein, — legalább hamarosan, — nem sokat változtatna. Sőt talán el sem hinnék. Deér pedig meg fog halni abban a tudatban, hogy Ilon az ő leánya volt és nem lesz megcsalva, mert nincs megcsalva az semmiben, akit az álmai a sirjáig csálnak!

Csáknak egyszerre meleg sugár hullott a szívére, a szívére, melyet az utolsó időkben, — úgy érezte, — valami korán jött fagy dermedt meg. Fáni jutott eszébe!

S most, hogy a lelkét e jégpáncél alól kiszabadulni érezte, mikor tudta, hogy Ilonka nem lehet a neje, mert hozzá más láncok fűzik, régi, elfojtott szerelme Fáni iránt, mint a visszaszorított folyó, amely kitöri a gátját, zúgva, rohanva tört et előre és ki akarta pótolni azt a tétlenséget, amelyre eddig gátjai kényszerítették. Csák diadalmasan ujongott fel a lelke mélyén és e percben elhatározta, hogy Fánit a magáévá teszi bármi áron, bármily küzdelmekbe kerül is szerelme tárgyát visszaszerezni. Elválasztja a férjétől! Hitt is benne, hogy az az asszony, akinek minden szivedobbanása most is az övé, örömpesve fut a karjaiba és mitsem törődve a világ véleményével, lesz ereje, merni fog boldog asszonnyá lenni.

Csák egy vastag papirtekercsbe csomagolta gondosan a leveleket és iróasztala fiókjait bedugdosva, a csomagot a felső fiókjába zárta, mit sem törődve a szerződéssel, amelyet meg akart találni. Valami régen nem érzett jókedvvel, ruganyossággal és derült kedélylyel ment át a Gyorgyevics lakosztályába. Kihúzta az ágyból az alvó hadnagyot és mulatni hívta.

Olyan kitörő jókedve volt, hogy ez, az álmosan öltözködő Gyorgyevicsnek is feltűnt.

— Mi lelt, főhadnagy ur, talán valami főnyereményt fogtál fölön, hogy olyan vidám vagy.

— Bazil, — ölelte meg tuláradó boldogsággal Csák Gyorgyevicset, — ezután nem látsz busulni! Megváltozott a világ! Boldog ember leszek!

— Na, valahára, — mondta Gyorgyevics szivarra gyújtva, — ideje is. Olyan savanyu voltál mostanában, mint a nagynéném levelei, amelyekben arra oktat, hogy szokjak le a lumpolásról. Hát gyere, főhadnagy ur, — rikkantott egy nagyot a hadnagy, — szokjunk le a lumpolásról!

— Gyere, rác, aki ragyogód van! Ma nagy ricsaj lesz! Ma feltámadtam, rác! Mert, tudod-e, hogy én meg voltam halva?

— Aki én bennem hisz, ha meghal is él az! — mondta Gyorgyevics és felkötötte a kardját. — Mehetünk főhadnagy ur!

Csák főhadnagy az óriási muri után, melyet állítólag feltámadása, sőt ujjászületése öröme réttentő muzsikaszó mellett ült meg, reggel elment a fiatal tisztekkel hidegfürdőt venni. A fürdőből pedig ki a pályára, az utolsó treningre a versenyek előtt.

Gyorgyevics levelet kapott Fánitól, amelyben azt írta, hogy lehet, eljön a versenyre.

A főhadnagyot ez még jobb kedvre hangolta.

Csák olyan jól érezte magát, mint még soha. Egy csöppet sem volt se fáradt, se álmos. A napsugaras, meleg őszi délelőttön, mint a szellő suhant a pályán erre-arra, gyönyörű szép fekete kancáján, amelynek mind a négy lábán alól fehér

volt a szőr. Fehér harisnyát hordott a szép Rozina.

A Gyöngyöm, a rendes háts lova a korlátoknál, mintha irigykedett volna a Rozinára, hogy a gazdájukat, most a másik röpíti. Folyton nyert, addig, míg Csák, igen pompásan végezve a maga trening-számát, a korlátokhoz nem ment és át nem ült a Gyöngyömbre.

A Rozinát lecsutakolták és pihenni vitték, mert délután neki kell megnyerni a Fáni-díjat.

A tiszték lármásan tárgyalva a délelőtti treninget, a város felé ügettek s az Arany Szarvasba mentek társas ebédre.

Délután két órakor szárnyra, illetve kocsira, lóra, omnibuszra és helyiérdekű vonatra kelt az egész Bános. A remek őszi idő kedvezett az ünnepélynek. A tribün majd leszakadt a nyáriasan tarka, pompás ruhájú szép leányok, asszonyok alatt. A katonazene folyton szólt s az emelvény messziről úgy nézett ki, mint egy pompás virágcsokor.

Elkezdődtek a versenyek. A fiatal tiszték kitétek magukért. Soknak ott ült a jövődöbelije is és inkább meghalt volna, semmint ne győzzön.

A favoritok ugyszólván minden számnál győztek.

Most Csák következett.

Egy óriási magas virágos lugast kellett neki átugratnia. Akik ismerték a főhadnagyot, hogy milyen lovas, egy csöppet sem kételkedtek benne, hogy ezt a remek ugrást meg nem teszi ő alatta a kitűnő lova. De a laikusok nem birták elhinni, hogy azt a magas alkotmányt egy ló, emberrel a hátán, átugorhatja.

Egyszer csak elrepült Csák a tribün előtt s a tapsoló, éljenző tömegnek vidáman tisztelgve, kivágtatott a pályára.

A főhadnagy, teljes lélekjelenléttel, — hiszen annyiszor csinálta, — fordította lovát a magas, virágos lugas felé s amelynek rettentő vágatással száguldott neki a nemes állat, minden külső kényszerítés nélkül, csak a megszokott gyakorlat ösztönözte. A főhadnagy még sarkantyut sem használt.

Csák ebben az örült vágatásban, amint a nap melegen sütött, két nap óta korhelykedő fejére, valami édes szédülést, valami földöntuli, jóleső bágyadtságot érzett, de a kantárt keményen tartotta.

Ekkor a korláthoz értek és felröppent vele a ló, mint egy óriási sólyom: S Csák a tribün felől, a tömeg egy nagy lelkesítő kiáltását hallotta és arra nézett. S a gyönyörű napfényben, amint felszökkent a majd két ölnyi magasságba, úgy vélte, hogy a tömeg közt ott áll Fáni, még az arcát is látta, mint kék szemével lelkesítően mosolyog és int felé.

— Lám, megérkezett!

S egy pillanatra mindenről elfeledkezett. A karját sovárogyva tárta ki a képzelt álmkép felé s a kantárszárat megeresztette.

Csák, a pompás lovas, rögtön tudta, hogy ilyen pillanatban elereszteni a röpülő ló száját mit jelent. Rettenve tért magához pillanatnyi kábultságából, utána kapott a kantárnak, de a ló feje előreest s a nagy magasból óriási szaltomortaléval vágódott a földre, az átugrott lugas mögött s maga alá gyurta a gazdáját is.

A tribünön halálos csönd lett egy pillanatra, hogy rá rögtön az elszörnyedés moraja zúgjon fel.

A Rozina felugrott és vadultan, nyerítve száguldott a mezőn, de Csák ott maradt.

Tisztek, szolgák és orvosok futottak felé s a főhadnagy kerekre nyílt szemekkel feküdt hanyatt a hervadó avaron. Magánál volt és nézte az égen úszó, rózsaszínüvé vált báránnyelű felhőfoszlányokat.

— Ime, — gondolta, — itt a halál! . . .

De legelső volt a hozzáérkezők közt Gyorgyevics, aki kétségbeesve kapta ölébe a pajtását és mint az anya a gyermekéhez, úgy beszélt:

— Emikém, mid fáj? Hol vagy sebezve! Szólj! És mikor látta, hogy a Csák melle vérzik, rettenetes káromkodással fakadt sirva.

Csák, aki mikor Gyorgyevics felültette, lecsukta a szemét, most felnézett és a halálsáppadt arcán mosoly vonult végig, halkán, vontatva azt kérdezte:

— Megérkezett Fáni?

— Nem érkezett főhadnagy ur, — felelt Gyorgyevics örvendezve, hogy Csákot beszélni hallja, — az elébb sürgönyözött, hogy nem jöhet. De te, hogy vagy? Felelj!

— Nem érkezett? — sohajtott bágyadtan a főhadnagy és megint behunyta a szemét. — Pedig én az előbb láttam! . . .

— Csák, szólj, hogy vagy! Ismersz? — kiáltozott elkeseredve a hadnagy. — Én vagyok Gyorgyevics!

— Ismerlek, — felelt alig hallhatólag Csák, de igen fáradtan nyitotta ki a szemét. — Jól vagyok pajtás, egész jól, — mormogta és elalélt.

A doktor lehúzta a főhadnagyról a bluzt és az inget. Nem látszott rajta semmi különös nagyobb seb, csak éppen a szive felett egy félkör alakú fekete csík, a két végén piros ponttal, ez vérzett egy kevésbé.

Az orvos hallgatta a mellét minden felől.

— A lova, mikor felugrott a földről, sziven rugta a főhadnagyot, — mondta a doktor. — Hordágyra kell tenni és a városi kórházba vinni, — rendelkezett tovább az ezredorvos, — az egészen közel van. Ha a katonakórházba akarják vitetni, át kell vele menni a városon és addig a mozgatótól esetleg belsőleg elvérezhet,

És Csákot elvitték a városi kórházba,

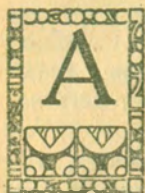
De az ünnepélynek vége lett. Az estéli díjkiosztó multság is nagyon nyomott volt. A bánosi tiszteknek elvette a kedvét ez a szomorú eset. Mindegyiknek Csák volt eszében, Csák, aki már ekkor negyven fokos lázzal feküdt a kórházi ágyon és a szive fölé jeges tömlőt rakó, fehérfőkötős ápoló apácának meleg hangon, mosolyogva mondogatta:

— Édes Fánikám! Hiszen én tudtam, hogy maga eljön . . .

XXVI. *A trabadur nem dalol többet.*

CSÁK balesete országos konsternációt keltett. Most látszott csak, mennyire ismerik és meleg részvétükből ki is tűnt, hogy mennyien szeretik is a szép nóták szerencsétlenül járt költőjét. Teljesen idegenektől érkezett nap-napután válaszos sürgöny az ezredirodába, akik mind a főhadnagy sorsa után érdeklődtek.

A bánosi asszonyok, leányok, különösebben a szintársulat előkelőbb tagjai kezdeményezésére mindennap friss virágcsokrokat, sőt cserepes virágokat is küldöztek a beteg nótafának, aki mindig imádta a virágokat.

Mikor Csák a balesete után három nap múlva először tért magához hosszasabban a lázas állapotból, a szobája ablaka, meg minden hely ahova rakni lehetett tele volt szebbnél-szebb virággal.

Az apáca, egy nagy, erős, szőke leány, látva, hogy a deli betegje jobban van és magához tért, nyájas, meleg beszéddel mutogatta a virágokat, odahordva neki egyenként mindet s elmondva, hogy melyiket ki küldte.

Csák bágyadtan mosolygott és szomorú re-

zignációval mondta az éppen bejövõ ezredorvosnak, aki mindennap meglátogatta, habár Csákot a kórházi doktorok kezelték.

— Lássá, doktor, hogy szeretnek! Virágossá teszik az utolsó napjaimat . . . Ha az életem sivár volt is, de a szép asszonyok kegyelméből rózsák között fogok meghalni . . . A kórházban! Poéta sors! . . .

— Bolond beszéd, — förmedt rá a goromba ezredorvos — nagyon bolond beszéd, barátom! Miért kellene önnek meghalni? Ki tudja azt, mikor halunk meg! . . . Csak nyugalom, nem sokat beszélni és minden rendbe jön! . . .

— Mondja, doktor úr, becsületszávéra, felépülhetek én? — kérdezte Csák az orvosra nézve merően.

Az öreg nem állhatta ki a beteg nézését, úgy tett, mintha egy virágcsokrot szagolgatna, de összeszedte magát és határozottan felelt:

— Ha betartja, amit a doktorok rendelnek, bizonyosan! . . .

— Igen, — sóhajtott Csák, — na majd jól viselem magam . . .

Délután színészek és színésznők keresték fel, akik a bohém főhadnagynak jó pajtásai voltak.

Az örökké kedélyes kompánia, hogy Csák is tréfált, nem is tudta elhinni, hogy olyan komolyan beteg a gróf. Olyan tréfálkozást, hancurozást vittek véghez, hogy Csák szinte elfelejtette, hogy a kórházi ágyon fekszik.

Az apáca figyelmeztette is, hogy ne beszéljen annyit, mert ez igen ártalmas és gátolja a gyógyulását, ha nem veszélyezteti.

Csák vidáman fogta meg az apáca kezét és bizalmas mosollyal mondta:

— Ne haragudjék, kedves testvér, de ennek a cigánynépségnek a bolondos fecsegése többet gyógyít énrajtam, mint a kórház összes patikája.

Az apáca félrevonult és békét hagyott nekik. Tegyenek, amit akarnak. És a vendégeken nem is fogott az intelem, sem a betegen. A tréfálkozásnak vége nem akart szakadni, míg egyszer aztán Csákra rájött a köhögés és nagy aludtvér darabokat köhögött fel.

A társaság nagyon komoly lett. És szónélkül nézte a beteg körül forgolódo apácát, aki jegestömlőt tett a főhadnagy mellére.

— Már most egy szót sem szabad szólni, gróf úr! — jelentette ki az apáca szigoruan. — Meg akarja ölni magát?

— Már nem! — mosolygott a főhadnagy akasztófa humorral. — Azt hiszem, ezt már megtettem! Hanem ti gyerekek, — fordult a színészek felé, — ne vágjatok ilyen savanyu arcot. Ha ti annyiszor meghaltok a színpadon, hát én is meghalhatok egyszer . . . Látjátok, érdemes volt kijönnötök, a haldoklást tanulmányozhatjátok! . . .

— Már most megyünk, — mondta könnyezve a drámai szende, — mert keserit bennünket. Jó egészséget és fogadjon szót a testvérnek.

Kezetfogtak vele sorba, de nem hagyták beszélni, aztán megilletődve mentek el.

— A főhadnagyból nem igen lesz prédikációs halott, — jelentte ki szomoruan a bonvivant, mikor a folyosóra értek.

— Vagy hamar lesz, — mondta keserű hangon az öreg komikus.

Csák pedig a sok beszéd-től igen kimerült, nagy láza lett és az éjszakát igen rosszul töltötte.

De másnap már jobban lett. Harmadnap reggel pedig már Gyorgyevics, aki mindennap bejött hozzá, újra felkereste és egész jó kondícióban lelte beteg pajtását.

— Hiszen olyan jó színben vagy, Elemér, — mondta vidáman a hadnagy, — senki sem hiszi el a betegvoldod.

— Tényleg jobban érzem magam, maradj itt egy kevés ideig, beszédem van veled.

— Parancsolj, pajtás, — felelt Gyorgyevics és odaült közvetlen a beteg ágya mellé.

— Így, így, — mondta a főhadnagy melegen, de bizonyos keserőséggel — gyere ide, rác, egész közel hozzám, úgymint messze megyek el tőled, oda, — tudod a nótát, — ahol nincs tél, s nincs kikelet! . . . Magad maradsz az elátkozott pavillonban, rác . . .

A hadnagy, akinek a doktor megmondta, hogy a Csák életéhez nincs remény, lecsüggesztette a fejét és még valami ellenvetést sem tudott keserőségekben mondani.

— Lásd, — folytatta Csák — az egész életemet eltévesztettem, de ezt nagyon jól csináltam. Hanem itt sem én, hanem a lovam volt az ügyes. Éppen úgy rugott meg, ahogy nekem a legjobban tetszik . . .

Gyorgyevics kemény fiú volt, de ahogy a szeptemberi napsugarak a kórházi ablakon besütöttek, úgy látszott hogy könnyeket töröl szét ökleivel s két apró szürke szemében.

— Le fogom azt a dögöt löni, — mondta elkeseredetten.

A főhadnagy megfogta a búsuló rác kezét és halvány arcán egy megeleégedett mosoly vonult végig.

— Ne bánstd a Rozinát, Bazil! Sok ostobaságot tettem életemben, de a legnagyobb az volt, mikor Ilonkával jegyet váltottam. Hogy milyen nagy volt az ostobaságom, ezt mostanában tudtam meg legjobban. A Rozina helyrehozott mindent. Szíven rugott és megfogok halni. És ez jól van így! Az utóbbi napokban egy nagy öröm ért és én mindig álmodozó voltam, azt hittem, az életet újra kezddhetem és a régi szerelmem tárgyát vissza fogom szerezni bármi áron. Most a halál révén igen józanul látom az életben elkövetett tetteimet és ha eszembe jut ez az álmom is, szánakozva kell nevetnem a gyermekes terveimen. A Rozina sok csalódástól mentett meg engem, jól rugott meg! Az ilyen komisz, üres szív, mint az enyéem volt, nem érdemel egyebet csak a szétpusztitást. Rozina kikorrigálta, helyrehozta az én elkövetett és elkövetendő ostoba tetteimet.

Hallgatott egy keveset, aztán újra halkabban folytatta:

— Mert én most is Fánit szeretem, Bazil és mindig is őt fogom szeretni, addig a rövid ideig, amíg élek.

— És Ilon? — mormogta Gyorgyevics.

— Ilonka! — kiáltott Csák. — Az én édes Ilonkám! Oh, istenem, hogy nincsen mellettem! Csak ezt fájlalom, hogy meghalok és nem is beszélhetek vele! Ilont úgy szerettem, mint az istent szokás! Fánit, úgy, mint egy asszonyt lehet . . .

Gyorgyevics azt hitte, láza van Csáknak.

— Talán majd holnap elmondod a többit, öreg . . .

— Nem, — jelentette ki Csák, — most, ma kell, holnap lehet, lázam lesz és nem tudom mit beszélek. Bazilkám, ide hallgass, az íróasztalom felső fiókjában van egy lepecsételt csomag, ha én meghalok, lehet, hogy nem halok meg — mondta bizonytalanul — de ha meghalok, ezt a csomagot átadod Ilnokának, egy levelet is fogok írni, holnap, vagy holnapután, ha bírok, azzal együtt . . . Átadod Bazil?

— Hát, hogyne adnám, — mondta a rác leverten.

— És még mondok valamit neked, valamit, rác . . .

— Mit pajtás?

— Azt fedeztem fel, hogy míg éltem, én bennem két ember lakott. Az egyiket egerfarmosi Csák Elemér grófnak hívták, a másik Csák volt, a nótacsináló cigány. Ez a szegény bohém igen szerelmes volt egy szép zsidó lányba, aki őt imádta és ez a bolond cigány hallgatott arra a másik Csákra, arra a féleszü grófra, aki gögösködött, bár koldus volt és bebeszélte neki, hogy egy gazdag zsidó lányt elvenni egy szegény embernek, grófnak nem lehet, mert a becsülete oda lesz. Láttál ilyet? És az a szerencsétlen nótacsináló hallgatott arra a félbolond grófra és tönkretette az életét, eldobta a boldogságát és — megölte magát! . . . Szegény cigány! . . . Hidd el, én sajnálom! És azt a lányt is!

— Későn sajnálok, — pajtás.

— Nagyon későn, Bazil! De az a bolond

gróf meg is bűnhődött. Agyon rugta a lova! A cigány is meghalt, de ez azért halt meg, mert, hogy nem lehetett a szerelmeséé, meghasadt a szive bánatában . . . Így rendeztem ezt el, rác, jól van? . . .

Gyorgyevics nem szólt. A könnyei ráhullottak a Csák kezére, aki fogta a hadnagy kezét.

Az apáca jeges tömlőt cserélt a főhadnagyon és figyelmeztette, hogy ha lehet, ne beszéljen.

— Már mindegy, kedves testvér, — mosolygott Csák búsan — ezt pedig el kell mondanom. Eppen azért Bazilkám, — fordult újra Gyorgyevics felé — ne irassátok az én sirkövemre, hogy gróf voltam. Én nem voltam gróf, semmi izem! Én egy szegény bohém voltam! . . .

Gyorgyevics felállt, mert látta, hogy mig itt lesz, Csák mindig beszél, ez pedig nagyon árt neki.

— Megyek, Elemér, mert már muszáj men-nem. Reggel bejövök.

— Jó, Bazil, . . . menj.

Aztán köszöntek egymásnak s Gyorgyevics elment.

Reggel Gyorgyevics újra bejött. Csák jobban volt.

— Bazil, ma éjjel olyan pompásat álmodtam, — mondta gyerekes örvendezéssel — elmondom.

— Mondjad, főhadnagy úr, hagyta rá a rác.

— Tudod, — kezdte a főhadnagy, szinte maga előtt látva még mindig az álmát — egy gyönyörű, vadvirágos réten álltam lóháton, egy országút mellett, olyan vadvirágos réten, amilyent Kozár festett a Szerelem című képére. Az országúton temérdek gyalog katonaság vonult, ban-

daszó mellett. Egyszer csak kiugrik egy gyalogos a sorból és odajön elé. Tisztelgett és azt mondja:

— Én voltam az, aki a főhadnagy úr vállát meglöttem egyszer az éjjeli gyakorlaton. Az őrmestert akartam megölni, mert kinozott. Hogy én voltam, senki sem tudta meg, de mi most itt mind a halálba megyünk, így, vidám bandaszó mellett és én nem akarok úgy meghalni, hogy bocsánatot ne kérjek a főhadnagy úrtól.

Én pedig azt mondtam a gyalogosnak:

— Jól van, de te nem helyesen cselekedtél, mert nem a vállam, hanem a szívem kellett volna átlőnöd, mert az szörnyen fáj és ha te átlövöd, meggyógyul.

— Hát akkor átlövöm most, — mondta a gyalogos.

— Lőjjed, — feleltem neki, — de jól célozz, ide épen a szívem közepére.

A katona levette a fegyverét, megtöltötte, célzott és elsütötte.

— Hidd el Bazil, hogy még most érzem, hogy ment át a szívemen a golyó. És amint a golyó átröpült rajta, az a roppant fájás, ami kinozta a szívem, rögtön megszűnt. A gyalogos levett a lovamról és lefektetett a virágos mező földjére s visszament a sorba. Én pedig feküdtem boldogan a virágok között s a szívemből folyt, folyt a vér s ezalatt a gyalogosok egyforma dübörgéssel vonultak az országuton és minden csapat az én nótámat énekelte. Minden csapat más-más nótát, olyan boldogság volt még egyszer hallani a dalaimat. S mikor a szívemből minden vér kifolyt, elfogytak a daloló gyalogos katonák

is és én meghaltam . . . De ez nagyon jól esett. Hát nem bolond álom ez? Akkor ébredtem fel, hogy te jöttél és csodálatos, most ébren sem fáj már egy csöppet sem itt a szívem felett ez a seb.

Az apáca a lázhőmérő után nyult.

— Ne bántsa, testvér, — mondta Csák búsan, — nincs lázam. Legalább nagy nincs.

— Meggyógyulsz, — örvendezett a hadnagy, aki eddig szomoruan hallgatta Csákot. — Amelyik beteg álmában meghal, az meggyógyul — ezt a nagynénémtől hallottam, — az pedig ért az ilyesmihez.

— Nem, — mondta Csák, — ez a halál előtti jobbanlét. Én tudom . . . — És elgondolkozott. Aztán sokáig hallgatva, szónélkül nézte a szoba mennyezetét. Látszott az arcán, hogy mondani akar valamit, de mintha röstelte volna. Végre megszólalt:

— Te rác . . .

— Hallom, — mondta a bánatos gondolataiból felriadt hadnagy.

— Én kérnélek valamire.

— Mondjad, — felelt Gyorgyevics, — tudod, hogy teljesítem, ha lehet.

— Rác, holnap délután hívd ki Dernőyt és hozzá nekem valamit . . .

A hadnagy elkeseredve nézte a Csák citromsárga arcát és azt gondolta, hogy milyen semmiség az ember . . . Ez a szép fiu négy nap alatt tíz évet öregedett. Azt hitte, hogy valami gyerekséget fog kérei a főhadnagy. Szomoruan mosolygott:

— Mit hozzak, Elemér?

Csák behunyta szemét és komoran szólt:
— Hozd ki nekem holnap délután Ráczt Mu-
kit a bandájával . . .

Gyorgyevicstől kijött a könny a szeméből.

— A bandát, főhadnagy úr?

— Igen, — sóhajtott Csák.

És Gyorgyevicstől, mint aki mindent megértett,
határozottan szólt:

— Kihozom őket.

A főhadnagy egy kis szünet után megszólalt:

— A kórházi gondnokkal már megbeszéltem.
Megengedték, hogy nekem egy délután itt zenél-
jenek, ez a pavillon külön áll a főépülettől, itt
úgynevezett „extra betegek“ vannak és ezek mind
könnyű lábadozók, mind belenyugodtak, mind-
össze csak hatan vannak. Más — sóhajtott bú-
san a főhadnagy — halotti szentségeket vesz az
elmulása előtt . . . Én hallani akarom még egy-
szer a dalaimat, mielőtt elmennék . . .

Gyorgyevicstől elkezdett keservesen sirni és
ráborult a beteg pajtása ágya szélére és elkese-
redve szólt:

— Oh, Elemér, Elemér! . . . Az Isten verje
meg, aki a vesztedet okozta, akárki legyen! . . .

A főhadnagy rátette a kezét a Gyorgyevicstől
fejére és szeliden szólt:

— Megverte! Én voltam és senki más! . . .
Kikaptam a magamét, mehetek . . . — Jól van!
Tudom, hogy szerettél . . . Én is téged . . . Ne
szomorkodj, mert nekem így kellemesebb . . . —
mosolygott. — Felkötöm a rézsarkantyút, Bazil,
mert én innen elmegyek . . . Így mondja a nóta.
Nyergeltetek nem soká pajtás és megyek! . . .
Igaz, llonkának meg ne ird valahogy az esete-

met. Erre kértelek az első napon. Nem irtál, Bazil?

— Nem pajtás. — Magában pedig azt gondolta, hogy Domokos éppen most sürgönyözött Csáknak, hogy Deér tegnap este meghalt és egyelőre Bécsben temetik el. — Nem irtam, — ismételte.

— Helyes. Az apját most operálták, tudom, milyen kétségbeesett állapotban van, felesleges az én kellemetlen ügyemmel háborgatni. Majd megtudja, ha az apja jobban lesz, hogy én is jobban lettem . . .

— Fáninak mindennap sürgönyözök az állapotról, Elemér, ő kért fel az első napon szintén sürgönyileg. Ugy értesítettem, hogy a bajod csak könnyebb baleset. El fog mulni.

— El, — mondta halkán Csák . . . — Hol is van Fáni most?

— Párisban, ott is van a férjének birtoka, Meaux mellett.

— Igen. Hát csak hozd ki Rácz Mukit holnap, Bazil.

— Kihozom pajtás, — mondta Gyorgyevics és kezefogva a beteggel, elment.

Másnap reggel Csák, úgylátszott, nagyon jól érezte magát. Azt mondta az apácának, hogy ő felkél egy kicsit és irni fog.

A szegény leány, aki szinte szerelmes volt a szép betegébe, nem tudott ellentállni a főhadnagy könyörgésének, belenyugodott, mert látta is különben, hogy Csák egész jobban van, láza sem volt semmi. Kiment tentát és papírt készíteni s mire bejött a kért dolgokkal, már Csák a hosz-

szű kórházi köpenyben ott ült a széken az asztal mellett.

A főhadnagy nekifogott és irni kezdett. Ilonkának irt egy hosszú és Kozárnak egy rövidebb levelet.

Nem látszott rajta, de roppant terhére esett ez a máskor semminek tetsző munka. Titkolta is a bágyadtságát, nehogy az apáca észrevegye. Mikor befejezte a leveleket, szinte egész testében remegett. Aztán lepecsételte és megcimezte mind a kettőt. Ott ülve maradt a széken, mert annyi ereje sem volt, hogy megmoccanjon.

Az apáca csak nézte, csodálta, hogy magához tért Csák és azt hitte, hogy, amit nem remélt, a főhadnagy meg fog gyógyulni.

— Már most meghalhatok, testvér, — szölt egy kis idő múlva a megrettent apácának. — Elvégeztem mindent! . . . — És halálra fáradtan támolgott az ágyhoz.

Az apáca akkor látta kétségbeeséssel, hogy a főhadnagyot nem a gyógyulás, hanem a rettenetes energiája erősítette meg, hogy ilyen hosszasan írjon. Bizonyára meg kellett írnia a levelet, azért kinozta vele magát.

Igen nagy láza lett és óráról-órára rosszabbul kezdett lenni. A doktorok egymást érték nála a délelött folyamán, de mind csüggedten ment el.

— Testvér, — mondta az apácának délfelé, — nincs még négy óra?

— Nincs gróf úr. Dél van. Minek kérdi?

— Gyorgyevics akkor jön ki! Ugy ígérte! Nekem nehéz lesz addig várnom, úgy érzem! . . . Félek, hogy elébb elmegyek! . . .

De aztán nem soká elaludt. Lázás volt az

álma, folyton llont, Fánit, Gyorgyevicset emlegette. És közben dalolt és nevetett. Az apáca hozzá volt az ilyesmihez szokva, de Csákot nagyon sajnálta. Megindultan hallgatta a lázas beszédét.

Délután fél négy fele aztán Gyorgyevics csakugyan kijött Dernőyvel és hozta Rácz Mukit az egész bandájával.

Csák egész felüdült, mikor meglátta őket és a siró Muki primást vigasztalni igyekezett. A többi zenész is nagyon különösen érezte magát.

De hamarosan elkezdtek a nótákat húzni, mert egy fiatal segéd-orvos, aki dél óta állandóan Csák mellett volt, aggodalmasan intett Gyorgyevics felé, hogy jó lesz sietni.

A fiuk úgy rikatták a húrokat, ahogy talán még soha. Sorravette Rácz Muki a bandával a Csák-nótákat és húzta, húzta a haldokló költőnek, aki földöntuli gyönyörűséggel hallgatta kedves dalait mégegyszer. Lehet, hogy a teste már meghalt, de ez a zene, az ő zenéje, nem hagyta a lelkét elszállni. Moccanás nélkül feküdt az ágyán.

Egyszer felkiáltott:

— Rakjátok ide körül, az ágyam mellé a virágokat! Mindet!

A hadnagy, a kapitány és az apáca odahordta az ágya köré a sok cserepes virágot és csokrot.

Ez a kép olyan fantasztikusan csodálatos volt, hogy az apáca, aki sok elmulást látott, nem állhatta meg sirás nélkül.

Mindenki könnyezett. A kapitány, a hadnagy, a doktor, a cigányok, csak Csák mosolygott és megfogta a Gyorgyevics kezét.

— Rác, adok neked egy tanácsot utoljára. Mondd meg ezt a fiatalember ismerőseidnek is...

A szerelemben mindig a szivetekre hallgassatok és ne az eszetekre, mert különben átok lesz rátok az élet! . . . — Akkor a cigányokhoz fordult:

— Lehullott az őszi rózsa levele . . . Ezt huzzátok Muki.

És Muki elhúzta. Mikor a dal elhangzott Csák intett az ujjával a primásnak és lehunyta a szemét.

— A klárinétos . . . jöjjön ide . . . — suttopta.

A klárinétos odahajtott fejt a haldoklóhoz.

— A takarodót . . . a takarodót fujd, Radics . . . Magadban . . . Azt . . .

A klárinétos rákezdt a takarodót. Duzzadt, barna képén öreg csöppekben gördültek le a könnyek s a sipja szomorúan búgta az ismert melódiát s a főhadnagy mikor ez elhangzott, halkan megint megszólalt:

— Még egyet húzzatok! . . . Egyet . . . Ez lesz az utolsó . . . A legutolsó . . .

Az apáca odament mellé és nagy, erős, fehér kezét rátette a haldokló férfi verejtékes homlokára. Ugylátszott, tudta, hogy Csáknak nem sok ideje van már a muzsikát hallgatni.

A főhadnagy most hirtelen felült az ágyon és fátyolos hangon, mosolyogva dalolni kezdett:

Várlak, várlak, karom reszket

Meghalok én teértem . . .

A cigányok igen halkan kezdték játszani a dalt, Csák pedig visszarogyott az ágyra és megragadta az apáca kezét és az ajkához vont:

— Fánikám, — suttogta halk, bágyadt hangon — én mindig téged szerettelek! . . .

És fényes kék szemeit kerekre nyitva, merő-

en nézte az apáca fehérfőkötős fejét és mosolygott. Aztán egy nagyot, szomorút, fájót sóhajtott, amelyben benne volt egy eltévesztett élet minden bújja és minden keserősége.

— Az ön Fánikája, — mondta szomorúan, csöndesen az apáca, — bizonyosan meghallotta a szívével ezt az usolsó sóhaját, gróf úr, akárhol van is a világon.

És befogta a férfi kerekre nyitott szemét. Az asszonyokat megbabonázó, búsnézésű, fényes, nagy nefelejcszinű szemeket, amelyek nem fog-
nak kinyilni többé . . .

Aztán odafordult a komor társasághoz:

— A gróf úr meghalt! . . .

Az elmerült férfiak rettenve ugrottak fel. A halál a legedzettebb embernek is imponál. A halál szörnyű! De nem is voltak rá elkészülve, hogy Csak ilyen hirtelen elmenjen.

— Lehetetlen, — mormogta Dernőy, merően nézve a halottat.

A cigányok rögtön abbahagyták a zenélést és a folyosóra somfordáltak.

Gyorgyevics, mint fiatalember, eddig még sohsem látott meghalni senkit. Szinte a hideg lel-
te és bámulva nézte az apácát s irigyelte a hi-
degvérét s azt a földöntuli nyugalmat, amelylyel
a halottal bánt. Felkötötte az állát és megsimo-
gatta a homlokát. Gyorgyevics csak nézte és cso-
dálkozott magában, hogy ilyen rémesen egyszerű
és mégis borzasztóan fenséges a földi létből való
távozás . . .

Most már nem tudott volna egy könnyet ej-
teni, de úgy érezte, hogy egy láthatatlan kéz

összecsavarja a szivét, és ez szörnyű fájdalmat okoz neki. Mintegy magában mormogta:

— Meghalt volna Csák? A vidám fiu? . . .

És valóban, ahogy a hadnagy feleszmélt és szétnézett a teremben, mindent olyan különösnek látott. Az ágyon fekvő viaszsárga arcú, felkötött-állu emberben nem ismert rá többé jókedvű pajtására. A hervadó, fonnyadt virágok az ágy körül, az éjjeliasztalon szétszórt kottalapok, a fekete ruhás, fehérfejkötős apáca, mindezek olyan csodálatos, hideg érzéseket zavartak keresztül a hátán, hogy a fogai is vacogtak és képtelen lett volna megmagyarázni ennek az okát.

— Menjünk, — szólta Dernőy — nincs ránk itt többé szükség.

Gyorgyevics csak a folyosón jött magához egy kissé.

— Sürgönyözők Fánikának, — szólta a kapitányhoz.

A kapitány lovagló-vesszőjével idegesen csapott a csizmája szárára menés közben és keserűen szólta:

— Sürgönyözd meg neki, — mondta élesen, — hogy a műve sikerült. Mert ezt a fiut egyedül az az asszony tette tönkre . . .

— Kérlek, — mondta elhülve Gyorgyevics — mi lett? Miért sértegeted a bárónőt?

— Hagyj nekem békét, — fakadt ki elkeseredve a kapitány. — Az ilyen gyalázatos, szivtelen némbereket máglyán kellene megsütni, mint hajdan a boszorkányokat.

A hadnagy visszanyerte nyugalmát és erőlyesen kelt a Fáni védelmére.

— Nem ismered az ügyet kapitány úr! Ebben a dologban Csák volt egyedül a hibás! Örökké habozott a szerelme és a becsülete között. Mert szegény poéta azt hitte, becsstelenséget követ el, ha a gazdag zsidó lányt elveszi.

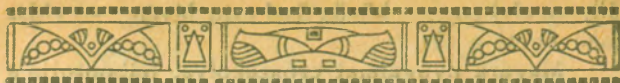
— Igen, — mérgeskedett Dernőy, — mert Fáni képes lett volna ezt később az orra alá dörzsölni. Ettől félt Csák, hadnagy!

— Hiába szerette annyira a főhadnagy Fánit, nem ismerte. Én mondom, hogy nem ismerte és a lelkem üdvösségével állok jót érte, hogy Fáni sohasem mondott volna ilyesmit Csáknak, hanem csak szerette volna, csak imádta volna, mint ahogy most is szereti és most is imádjá! . . . Én meggyőződtem erről kapitány úr! Én tudom, mit beszélek!

— Jól van, mormogta a kapitány, — legyen a te hited szerint. De hát llonka! Szegény kis leány, ennek kijutott. Tegnap temették az apját Bécsben, most jöjjön a vőlegénye eltakarításához. Én meg Domokosnak sürgönyözök! Mert az is felutazott a Deér temetésére. Hej, nyomorult, piszok élet! — sóhajtott a kapitány. — Csák már nem törődik semmivel! Ő a boldog! Igazad van, rác, nem Fáni volt a hibás, hanem a szegény Csák — ostoba! Mi férfiak iszonyu szamarak vagyunk és azt ismerjük legkevébbé, akit legjobban szeretünk! Iszonyu tudatlanok vagyunk mi férfiak! Egy gyermekleány is az ujjára tekerget bennünket, az orrunknál fogva vezet, mi pedig örültségeket teszünk értük! Te még nem tudod ezt a gyakorlatból, csak hallomásból, mert nem voltál szerelmes, de ha te is megleled a magad

veszedelmét, te is csak olyan ostoba leszel, mint én, meg a többi, mint Csák! . . . Csák, — sóhajtott egy nagyot a kapitány, — aki ott alszik a fonnyadt virágok között a kórházi ágyon és nem fog többé örültségeket tenni, semmiféle szép asszony ragyogó, ördögi szeméért . . .

XXVII. Az utolsó üzenet.

ILONKA Bécsből a Csák nagyszerű, mindenféle gyászpompákkal történt temetése után három nappal érkezett haza. Deért Bécsben temették el ideiglenesen, míg itthon a családi sirböltot rendbehozzák.

A szegény leányt már fásulttá tette a sok csapás.

A Csák frissenhantolt sirját, ami nem látszott a reárakott pompás koszoruktól, valami egykedvű keserőséggel nézte a leány, mikor először ment ki a temetőbe. Nem bírta magának bebeszélni, hogy e sok hervadó virág alatt örökre némán aludjon Csák, a jókedvű nótás. Sirni se tudott, a könnyei is elfogytak, vagy inkább nem birt beletörődni abba a gondolatba, hogy szeretett barátját nem fogja többé látni.

Gyorgyevics ma délelőtt adta át neki a kis csomagot s amint a temetőből hazafele tartott, elhatározta, hogy még ma elolvassa az Elemér utolsó izenetét, amihez délelőtt még nem érzett magában elég erőt.

Mikor hazament, behúzódott a kis szobájába. A csomagot és levelet elővéve, a kályha mellé

ült, amelyben, — hűvös őszi este lévén, — vidáman égett a tűz.

Magára nyugalmat erőszakolva, felbontotta a levelet és olvasni kezdte:

„Édes llonkám!

Az a végzet, amely egész életemen át üldözött, most is kegyetlenül eltiporja az én utolsó reményemet. Azt, hogy az életben még egyszer beszélhessek Véled és szeretettel öleljelek a keblemre, mielőtt elmegyek, e nekem sok keserűséget és kevés örömet nyújtó földi létből.“

A leány felnézett egy pillanatra és magában azt gondolta, hogy Csák sohasem tegezte őt és most így szólítja a levélben. Aztán szorongó szível tovább olvasta:

„A halál verejtékétől gyöngyöző homlokkal, elbágyadt kézzel, homályosodó szemekkel írom neked ezt az utolsó istenhozzádot, félig már nem is élve. De meg kell írnom. És mivel szóval nem tehetem, itt e papíron, amelyet Te olvasni fogsz, ujjongva és végtelen szomorúsággal kiáltom feléd: Én édes testvérem!

Mert a testvérem voltál nekem, llonkám! Óh, mily boldogság e tudattal meghalnom, de milyen égi gyönyörűség lett volna nekem ezzel élnem! Szeretni, becézni Téged, aki egész életemet ridegen, magamban éltem le, egy igazán szerető, meleg rokonszív vonzalmát sohasem ismerve. Egy testvéri szívet, akinek fájdalmam kipanaszolhattam volna, aki vigasztal és bátorít. Nem adatott ez meg nekem. De boldoggá tesz azért is, hogy mi mióta ismerjük egymást, mindig a lelkeink megértésével közeledtünk egymáshoz és hogy amit

mi barátságnak hittünk és később szerelemnek, az más volt, szebb, tisztább ezeknél: szeretet!

Nagyon a végét járom édes gyönyörűségem, nem tudok Néked hosszan írni, pedig óh, annyi mondanivalóm volna, annyi, amit sohasem tudok immár elmondani Neked. Kérlek édesem, olvasd el az itt mellékelt leveleket. Az édes anyád írta az én apámnak a Te születésed előtt és mindent meg fogsz érteni.

És ne ítélkezz a szüleinkről, csak szeretettel gondold a mi apánkra és a te végtelenül áldott anyádra, aki boldogtalan volt és megtalálta a boldogságot.

Isten Véled, édes Gyönyörűségem, Isten Véled. Többé nem szólhatok Hozzád, s nem láthatlak immár! Ez elmúlásomban ez a legszomorubb! Óh, hogy fáj a szívem, ez a beteg, vérző szívem, ha erre gondolok. De majd Te kijössz a siromhoz, ha bánt az élet és elpanaszolod nekem a bánatodat s az én porrá vált szívem meghallja a Te beszéded s a lelkem meglátogat és megvigasztal... Azt itt hagyom, az itt marad melletted és szeretettel leng körül... Mert az én végtelen... Nem bírok írni tovább... A halál itt van mellettem... Visz... Ragad!...

Csókol, ölel, imád, örökre bátyád,

Elemér.

A leány halálravált arccal meredt a levélre s aztán izgatottan tépte fel a csomagot s remegő szívvel az anyja leveleit olvasta el, olyan sorrendben, ahogy össze voltak rakva. És volt lelki ereje végig olvasni mindet. Mikor a leveleket letette, hátradőlt a székében és gondolkozni próbált. S ahogy ott ült, úgy érezte, hogy az agya szét

akar pattanni s hiába erőlködött, nem bírt semmit megérteni. A szoba elkezdett vele forogni s egy kétségbeesett sikoltással fordult le a székről:

— Bácsi, bácsi, — hörögte, de már nem tudott magáról.

Domokos a szomszédaszobából ijedve rohant át. Kétségbeesve kapta fel az elalélt leányt s a diványra fektette. Visszaszaladt a szobájába és valami erős szerrel telt üveget hozott, amit az Ilonka orra alá tartott. A leány rögtön magához tért.

— Álmodtam? — sohajtott bágyadtan. — Olyan különöset álmodtam . . .

— Mi bajod, édes kislányom, — cirógatta mosolyogva Domokos és mellé ült a diványra. — A leveleket olvastad és az izgatott fel? Hát mi van bennük?

Ilonka akkor eszmélt fel egészen.

— A levelek, — mondta a földön szétszórt levelekre meredve. — Tehát igaz . . . Nem álmodtam . . . — És akkor kezébe temette az arcát s elkezdett keservesen, görcsösen zokogni.

— Ez kell, — mondta nyugodtan Domokos és felállt, — már nem lesz semmi bajod. Csak sírd ki magad. De hát mi van a levelekben?

Az asztalhoz ment és végigolvasta a leveleket. Rögtön megértett mindent. Nyugodtan szólt a zokogó leányhoz:

— Sirj! Sirasd meg a testvéredet, mert a vőlegényedet nem tudad megsíratni. És sírasd meg az apádat is. Az igazit. Minden rendén van és nem kell kétségbeesned.

— Érted e leveleket, bácsi?

— Sőt, sejtettem is, hogy így áll a dolog,

de ha nem vagyunk bizonyosak valamiben, nem szólhatunk.

— Én nem Deér Ilonka, hanem Csák Ilonka vagyok . . . — susogta maga elé a leány.

— Az, — mondta ünnepélyesen a tanár ur.

— És az én szegény nevelőapám?

— Szeretted téged, igaz! Jól van, — mondta keményen Domokos, — de a te nevelőapád megérdemelte a sorsát, mert az első menyasszonyát rutul megcsalta. Ott hagyta, mikor szegény lett. A Kozár Piroska szelleme eljött a sírból és megbüntette. Azaz dehogy büntette! Deér Tamás boldogan halt meg abban a tudatban, hogy te a leánya voltál. Ez jutalom volt neki azért a szeretetért, amellyel, míg élt, téged körülvelt.

— És az anyám? — susogta a leány már nem sirva.

— Tiszteld és imádd a haló porában is. Ha véték a szerelem, ő megbűnhődött a vétkéért. De én makulátlannak tartom őt, mert akik a szívükre hallgatnak, nem vétkeznek, csak a természet örök törvényeit követik, ezt pedig követni nem bűn, hanem kényszer. A tengerek dagályát nem lehet visszatartani, a tüzhányókat eltömni és a szerelmet megtagadni. Aki ez ellen küzdeni próbál, — örült! Az anyádat pedig tiszteld és szeresd!

A tanár ur megint a diványra ült Ilonka mellé s így beszélt tovább:

— És amit itt olvastál, a lelkedben tartsd meg, de ne szólj róla senkinek, soha. Ezek elmúlt, szomorú dolgok és a halottakat nem szabad bántani. Senkinek se szólj és én sem szólok, a feleségemnek se. Nem tartozik a dolog, csak tereád. A ne-

velőapádat egy hét múlva hazahozzuk Bécsből és eltemetjük. Sirasd meg. De sirasd a te többi halottaidat is. Nem könnyekkel. A lelkedben. A nagyszivű emberek azzal siratnak, hogy emlékeznek! Sokáig, mindig, míg élnek, elment szeretteikre. Így gyászolj. E leveleket pedig égesd el, vagy tedd el. Ha külön rakod és a más kezébe kerül soha sem érti meg.

A leány már nem sirt, nem zokogott, de meglátszott rajta, hogy ez a felfedezés teljesen összezúzta.

— Ilonka, — mondta Domokos, — azt gondoltam, hogy ha eltemetjük Deér apádat, utazunk el Olaszországba, hogy a kedélyed kissé felfrissüljön. Ha itthon maradsz, megőröl ez a sok mindenféle bánat. Belenyugszol? Menjünk utazni, leánykám?

— Menjünk bácsi . . .

— És még mondani akarok valamit. Hargitay ma írta, hogy Győző egy szanatóriumban feszik, de már jobban van. Azt gondoltam . . .

A leány a szavába vágott és egy bágyadt mosoly jelent meg a sápadt arcán:

— Menjünk érte bácsi és vigyük el Olaszországba.

— Azt akartam mondani, — mosolygott csöndesen Domokos.

— Levisszük Florencebe. S Flórenceben az Arnó virágos parján, meg fogom gyógyítani az én édes jó Győzőmet.

VÉGE

Est a regényt szerző 1904. tavaszán írta.

TARTALOM.

	Oldal
XIX. Ködbefult napsugarak	3
XX. A jegyesek	38
XXI. Meghalva nehéz élni	50
XXII. Fánika férjhez megy	60
XXIII. Egy ember elvesztette a szívét	75
XXIV. Vergődés	106
XXV. Ha az ember szerződés helyett szerelmes leveleket talál	114
XXVI. A trubadur nem dalol többet!	135
XXVII. Az utolsó üzenet	153

„A trubadur és társai“ regénynek „Októberi fellegek“ cím alatt folytatása jelent meg.

Ára 40 Lei

Megrendelhető a szerzőnél Tg.-Mures—Marosvásárhelyen Hold-u. 13.

vagy

Révész Béla könyvkereskedésében Tg.-Mures—M.-Vásárhelyen Fő tér 36

Megjegyzés.

E regényben több dal fordult elő, amelyek úgy vannak feltüntetve, mintha azokat Csák, a regény hőse szerette volna.

Az író kötelességének tartja megemlíteni, hogy e dalokat tudomás szerint a következő jeles népdalköltők írták:

Álom volt a mi szerelmünk: Veress Miska
Kék nefelejts: Bánffy György báró
Gyöngyvirágos selyemkendőm: Dankó Pista
Elhervadt az őszi rózsá levele: B. Fehér Jenő
A bihari határszélen: Fráter Lóránd
Ha az isten: Dankó Pista
Jajj annak jajj: Szentirmay Elemér
Ne gyónj nekem: Dankó Pista
Várlak, várlak: Fráter Lóránd
Daru madár: Dóczy József
Azt beazélik a faluban: Fráter Lóránd

MŰKEDVELŐK

TELEFON részére népszínműveket, monologokat,
61 dialogokat, kabarétréfákat és kuplékat
nagy választékban tart raktáron

Révész Béla

könyvesboltja Târgu-Mureş : : Marosvásárhelyen

Kérjen árjegyzéket

Kérjen árjegyzéket!

Saját érdekében kérje: legújabb papir-, író-
szer és nyomtatvány

... **Á R J E G Y Z É K E M E T**, ...

bármily nyomdal munkára

modern könyvnyomdám árajánlatát,
és írógép beszerzése előtt

„UNDERWOOD“ gépeim bemutatását

Révész Béla papíráruháza

Târgu-Mureş — Marosvásárhelyt

**BÁRHOL MEGJELENT MAGYAR
KÖNYVÉRT**

◀▶ **FORDULJON BIZALOMMAL** ▶◀

RÉVÉSZ BÉLA

huszonnégy éve fennálló könyvesboltjához
Tárgu-Mureş :: Marosvásárhelyt.
Kérjen árjegyzéket! ◀▶ Kérjen árjegyzéket!

**Erdély legnagyobb zeneműlerakata,
az összes modern és klasszikus kották állandó raktára**

RÉVÉSZ BÉLA

könyvkereskedésének zeneműosztálya

Tárgu-Mureş :: Marosvásárhelyt

Kérjen árjegyzéket! ◀▶ Kérjen árjegyzéket!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

